

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Monika Hřebíčková, DiS.

Rozvoj čtenářské gramotnosti u žáků předškolního
a školního věku spojený s obohacováním slovní zásoby

Diplomová práce

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem jen uvedených pramenů a literatury.

v Olomouci dne

podpis

.....

.....

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Mgr. Janě Kusé, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce a za cenné rady při zpracování práce.

OBSAH

Úvod.....	6
1 Čtenářská gramotnost	8
1.1 Definice čtenářské gramotnosti.....	10
1.2 Roviny čtenářské gramotnosti.....	11
1.3 Etapy rozvoje čtenářské gramotnosti	11
1.4 Čtenářská gramotnost v RVP ZV	12
1.5 Aspekty čtenářské gramotnosti	13
2 Čtenářská gramotnost u žáků předškolního věku	15
2.1 Úloha rodiny ve vztahu k předčtenářské gramotnosti.....	15
2.2 Úloha mateřské školy v souvislosti s rozvojem čtenářské gramotnosti.....	17
2.3 Spolupráce mateřské školy s rodinou	19
2.4 Rozvoj řeči a komunikačních schopností	20
3 Čtenářská gramotnost u žáků školního věku	22
3.1 Čtenářská gramotnost a čtení	22
3.2 Psychologie dětského čtenářství	23
3.3 Rodina a její vliv na zájem dítěte o čtení.....	24
3.3.1 Motivace ke čtení.....	25
3.4 Předpoklady pro čtení	26
3.5 Čtení a čtení s porozuměním	28
3.6 Metody rozvíjející čtenářskou gramotnost	29
4 Rozvoj slovní zásoby	32
4.1 Období ve vývoji dětské řeči	32
4.2 Rozvoj řeči	33
4.3 Osvojování významu slov	34
4.4 Předškolní období vývoje dětské slovní zásoby	35
4.5 Porozumění textu	36
5 PRAKTICKÁ ČÁST	38
6 Příprava na vyučovací hodinu v ZŠ	40
6.1 Analýza vyučovací hodiny v ZŠ	43
7 Příprava na vyučovací hodinu v MŠ	48
7.1 Analýza vyučovací hodiny v MŠ	51
8 Příprava na vyučovací hodinu v ZŠ	56
8.1 Analýza vyučovací hodiny.....	58
9 Příprava na vyučovací hodinu v MŠ	63

9.1	Analýza vyučovací hodiny v MŠ	65
10	Příprava na vyučovací hodinu v ZŠ	68
10.1	Analýza vyučovací hodiny v ZŠ	71
11	Příprava na vyučovací hodinu v MŠ	75
11.1	Analýza vyučovací hodiny	78
	Shrnutí praktické části.....	81
	Závěr diplomové práce	83
	Použitá literatura.....	84
	Seznam internetových zdrojů.....	87
	Seznam použitých zkratk.....	87
	Seznam příloh	87
	Anotace	112

Úvod

Cílem diplomové práce je zaměřit se na problematiku čtení a s ní i úzce spjatou čtenářskou gramotnost. Téma jsem zvolila kvůli svému vlastnímu zájmu o čtení a literaturu. Není důležité jen umět číst, ale také danému textu porozumět.

V diplomové práci se budeme věnovat čtenářské gramotnosti. Pokusíme se vystihnout, co to čtenářská gramotnost je. Zaměříme se na problémy, které mohou nastat při zanedbání rozvoje čtenářské gramotnosti, a na možné způsoby rozšiřování čtenářské gramotnosti. Práce bude zaměřena na žáky mateřských a základních škol.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část obsahuje čtyři kapitoly: *Čtenářská gramotnost*, *Čtenářská gramotnost u žáků předškolního věku*, *Čtenářská gramotnost u žáků školního věku*, *Rozvoj slovní zásoby*.

První kapitola se zaměřuje na pojem čtenářská gramotnost, charakteristiku čtenářské gramotnosti, definici čtenářské gramotnosti a etapy čtenářské gramotnosti.

Druhá kapitola pojednává o čtenářské gramotnosti u žáků předškolního věku. Je zaměřena hlavně na úlohy rodiny a mateřské školy v souvislosti se čtenářskou gramotností a jejich spolupráci. Dále je práce zaměřena na rozvoj řeči a komunikačních schopností.

Třetí kapitola popisuje čtenářskou gramotnost u žáků školního věku. Do této kapitoly je zařazena psychologie dětského čtenářství a metody rozvíjející čtenářskou gramotnost. Dále popisujeme čtení s porozuměním a předpoklady pro čtení. Ve třetí kapitole se také zabýváme vztahem rodiny ke čtení, kde hraje důležitou roli motivace.

Na začátku čtvrté kapitoly se zabýváme obdobími ve vývoji dětské řeči, dále rozvojem řeči a osvojování si významu slov a nakonec rozvojem slovní zásoby v předškolním věku a porozuměním textu.

V praktické části aplikujeme získané poznatky na žáky předškolního a školního věku. Žáci základní a mateřské školy budou pracovat s textem. Práce je zaměřena na rozvoj slovní zásoby a porozumění textu. Byly zvoleny různé metody práce s textem – brainstorming, řízené čtení, akrostich, čtení s otázkami. Žáci v mateřské škole budou pracovat se stejným textem jako žáci na základní škole. Zvolené metody jsou přizpůsobeny věkovým zvláštnostem dětí. V mateřské škole se zaměřujeme především na předškoláky. Po vypracování šesti příprav na výuku následovala realizace v praxi. Cílem praktické části diplomové práce bylo zjistit, jak dokáží žáci pracovat s textem na základní škole ve 3. ročníku a jak dokáží pochopit obsah textu žáci v mateřské škole. Za účelem získání potřebných informací byly zvoleny aktivity, ke kterým mají děti nejbližší. Součástí bylo zpracování a zaznamenávání odpovědí

předškolních i školních dětí. I když jsou na základní škole ročníky spojené, po domluvě s paní ředitelkou mi bylo umožněno pracovat pouze se 3. ročníkem samostatně, abych nenarušovala průběh výuky žáků 2. ročníku.

Charakteristika zařízení

Zkoumanými žáky byli žáci 3. ročníku ze Základní školy Uherčice. Tato škola se prezentuje jako rodinná škola. Základní škola Uherčice je organizovaná jako škola malotřídní, v posledních letech trojtřídní. Ve školním roce 2015-2016 do školy dochází 33 žáků. Žáci jsou plně spojení ve výuce v 2. a 3. ročníku a ve 4. a 5. ročníku. Samostatně probíhá výuka v 1. ročníku.

Mateřská škola Uherčice je součástí Základní školy. V tomto školním roce je do školky přihlášeno 52 dětí, které jsou rozděleny do dvou tříd. Třidu Motýlků navštěvuje 28 dětí a třídu Ptáčat 24 dětí. Třídy jsou věkově smíšené. Mateřská škola pracuje dle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. MŠ vykonává i spoustu nadstandardních činností, například divadelní představení, koncerty, pořady pro MŠ, oslavy ke Dni dětí a matek, maškarní bály, jezdí do Plavecké školy na předplaveckou výuku.

Hlavní cíl praktické části:

- rozvoj slovní zásoby, rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností, porozumění textu, práce s textem

Využité metody:

- Přirovnání
- Čtení s otázkami
- Brainstorming
- Analýza
- Akrostich
- Dramatizace
- Motivační – pojmová mapa
- Pantomimické znázornění
- Vyhodnocení vlastních příběhů
- Vyhledávání v textu
- Podvojný deník

V závěru najdeme shrnutí celé diplomové práce.

1 Čtenářská gramotnost

Čtenářská gramotnost je vnímána jako celoživotně se rozvíjející vybavenost jedince vědomostmi a dovednostmi. Na základě rozvoje dnešní společnosti a známých skutečností již nemůžeme čtenářskou gramotnost chápat jen jako prostou schopnost číst. Současné pojetí čtenářské gramotnosti v sobě zahrnuje schopnost porozumět mnoha různým typům textu vztahujícím se k nejrůznějším situacím ve škole i mimo školu, přemýšlet o jejich smyslu.

„Gramotnost představuje osvojení dovednosti čtení, psaní a počítání alespoň na úrovni základní školy.“ (Doleželová, 2005 str. 11).

V současnosti se gramotnost chápe jako celoživotní proces. Setkáváme se s pojmy funkční gramotnost, počítačová gramotnost, čtenářská gramotnost, matematická a přírodovědná gramotnost (Doleželová, 2005).

Gramotnost je pojem, který se ve školství vyskytuje již více než 500 let. Za tuto dobu se také změnilo jeho chápání a změnil se i význam ve společnosti. Veřejností je čtenářská gramotnost chápána, jako schopnost číst a psát. Ve škole se častěji objevuje osvojení klasického čtení, psaní a počítání. Užívání a osvojení si mateřského jazyka je považováno za základní znak úrovně vzdělanosti žáků. Moderní společnost klade na každého žáka požadavky, ke kterým nám nemohou stačit klasické školní učebnice. Proto by měla být gramotnost chápána hlouběji, jako vlastnost člověka, která je nositelem kulturního dědictví. Definice gramotnosti bývá tedy přetvářena požadavky dané společností a aktuální znění následně ovlivňuje obsah školního vzdělávání. (Havel, Najvarová, 2011).

K pochopení různých náhledů na gramotnost poslouží formulace uvedené ve slovníku gramotnosti:

- *„na základní úrovni považujeme gramotnost za individuální bipolární dovednost čtení a psaní, v níž neexistují rozdíly“*
- *„vyšší úroveň představuje tzv. funkční gramotnost, která je definovaná vybaveností jedince pro jednání v různých situacích a činnostech“*
- *„další okruh posuzování gramotnosti se odvíjí od pojmu adaptace, tzn. od míry schopnosti zvládat požadavky sociálního a kulturního prostředí“*
- *„ještě vyšší úroveň představuje chápání gramotnosti jako tvůrčí aktivity jedince, který přispívá k obohacení sociálního a kulturního prostředí“*

- „následující definice posuzující gramotnost podle míry mocenského vlivu (podíl na řízení života ve společnosti) a společenského statusu (postavení a uznání) jedince“
- „poslední úroveň vychází ze sociologického pohledu na gramotnost, který sleduje úroveň a míru rozšíření gramotnosti jako ukazatele stupně demokracie v dané společnosti“(Havel, Najvarová, 2011 str. 12)

Z těchto definovaných úrovní gramotnosti je zřetelné, že nároky na její posuzování mohou být proměnlivé. V rozvinuté společnosti je tedy nezbytné, aby co největší část lidí dosahovala vyšších úrovní. Je důležité, aby školní edukace rozvíjela jedince pro vlastní sebe-rozvíjení kvůli začlenění do společnosti či zlepšení životních a pracovních podmínek.

Velký důraz je kladen také na mluvení (komunikaci). Takový posun ve vnímání dovedností pak nutně ovlivňuje obsah a hlavně pojetí kurikula školního vzdělávání. To se odráží v RVP ZV, protože komunikativní kompetence patří k těm klíčovým. (Havel, Najvarová, 2011)

V rámci pracovní skupiny, ve které byli zastoupeni učitelé základních škol a vědečtí pracovníci, byl vymezen obsah pojmu čtenářská gramotnost. PISA a PIRLS definují pouze některé znaky čtenářské gramotnosti a to především ty, které lze testovat. Čtenářská gramotnost však zahrnuje i ty složky, které nejsou testovatelné, např. vztah ke čtení.

U čtení (čtenářského výkonu) jsou vymezovány následující znaky. Mezi kvalitativní je začleňována správnost, plynulost, výraznost a porozumění. Do kvantitativních znaků patří rychlost čtení. Technikou se označuje správnost, plynulost a výraznost.

(Havel, Najvarová, 2011)

Na závěr lze shrnout, že čtení je základní proces čtenářské gramotnosti, od kterého se odvíjejí další navazující procesy. Čtení tedy již není chápáno jen v tradičním smyslu technické správnosti a rychlosti a důležitý je funkční charakter – čtení za účelem rychlého, pružného získávání a efektivního zpracování informací. Čtenářská gramotnost se tedy prolíná všemi ostatními oblastmi. Získávání znalostí z ostatních oblastí by bez čtení bylo velmi obtížné a hlavně nemyslitelné. V RVP ZV prostupuje čtenářská gramotnost všemi oblastmi, prostřednictvím jednotlivých čtenářských dovedností jsou upřesněna cílová zaměření oblasti a některé kompetence. S konceptem čtenářské gramotnosti však RVP ZV přímo nepracuje. V RVP ZV je přímo zmíněna pouze gramotnost matematická, informační, občanská a mediální. (Havel, Najvarová, 2011)

1.1 Definice čtenářské gramotnosti

„Kniha je základem poznání, učitelem věků, vládcem království ducha.“ (Seneca)

V pohledu na čtenářskou gramotnost se neustále objevují nové přístupy, které je možné sledovat právě společně se zapojováním České republiky do mezinárodních srovnávacích výzkumů světových organizací. Těchto výzkumů se Česká republika zúčastňuje od poloviny 90. let. Čtenářská gramotnost znamená schopnost porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a používat jej k dosahování určitých cílů, k rozvoji vlastních schopností a vědomostí a k aktivnímu začlenění do života společnosti. V definici čtenářské gramotnosti je zahrnuta funkční povaha čtení, která slouží jako nástroj poznání a umožňuje fungování ve společnosti, a konstruktivní povaha čtení – porozumění a používání psané řeči vyžadované od společnosti. (Havel, Najvarová, 2011)

Čtenářská gramotnost je důležitá pro rozvoj jedince, pro jeho úspěšný život ve společnosti, vzdělávání a v osobním životě. Obohacuje rovněž eticky a esteticky. Obsah čtenářské gramotnosti není stálý díky vlivům společenskohistorických podmínek. V současné době se však zdá, že výuka čtení zcela nezachycuje nejnovější požadavky společnosti. Nová kvalita čtenářské gramotnosti vyžaduje také nové podmínky a zkvalitňování přímo ve škole. Kvalitu čtenářské gramotnosti je možné udržovat na dobré úrovni nebo ji dokonce zvyšovat. Zvládnutí počátečního čtení ovlivňuje úspěšnost žáka v celém dalším vzdělávacím procesu. (Havel, Najvarová, 2011)

„Čtenářská gramotnost je komplex znalostí a dovedností jedince, který mu umožňuje zacházet s písemnými texty běžně se vyskytujícími v životní praxi (např. železniční jízdní řád, návod k zacházení s automatickou pračkou, úvodník v novinách aj.) Jde o dovednosti nejen čtenářské, tj. umět texty přečíst, ale také dovednosti vyhledávat a zpracovávat informace obsažené v textu, reprodukovat obsah textu aj.“ (Průcha – Walterová – Mareš, 1998, s. 40).

„Čtenářská gramotnost je definována jako schopnost porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a používat jej k dosažení vlastních cílů, k rozvoji vlastních vědomostí a potenciálu a k aktivní účasti ve společnosti“. (Straková, 2002, s. 10).

1.2 Roviny čtenářské gramotnosti

Čtenářská gramotnost není pouze povrchní či moderní záležitostí. Svědčí o tom propracovanost a složitost její struktury a historie.

Košťálová vymezila šest rovin, ze kterých se skládá čtenářská gramotnost a které se vzájemně prolínají. Žádná z těchto rovin není opomenutelná.

1. **Vztah ke čtení** – předpokladem je potěšení z četby a vnitřní potřeba číst.
2. **Doslovné porozumění** – dovednost dekodovat psané texty a se zapojením dosavadních znalostí a zkušeností budovat porozumění na doslovné úrovni
3. **Vysuzování** – dovednost vyvozovat z přečteného závěry a texty posuzovat z různých hledisek.
4. **Metakognice** – dovednost reflektovat záměr vlastního čtení, v souladu s ním volit texty a způsob čtení, sledovat a vyhodnocovat vlastní porozumění a záměrně volit strategie pro lepší porozumění a překonávání obtížnosti.
5. **Sdílení** – připravenost sdílet své prožitky s dalšími čtenáři, porovnávat své pochopení textu s jeho společensky sdílenými interpretacemi, všimnout si shod a přemýšlet o rozdílech.
6. **Aplikace** – využívání čtení k seberozvoji i ke svému konání, zúročení četby v dalším životě. (Košťálová, 2010)

1.3 Etapy rozvoje čtenářské gramotnosti

Rozvoj čtenářské gramotnosti probíhá v určitých etapách.

1. Etapa pregramotnosti

První etapu čtenářské gramotnosti označujeme jako pregramotnost, nebo také emergentní dětskou gramotnost či spontánní gramotnost. Začátek této etapy je spjat s prvními kontakty dítěte s gramotností a jejími projevy v chování dospělých. Projevují se komunikací dospělého s dítětem, předčítáním a manipulací s knihami. Dítě si také všimá toho, jak a co s psanými materiály dospělí dělají – čtou, píšou a hovoří. Z těchto činností si dítě utváří vlastní představu o gramotnosti a o fungování psané komunikace.

2. Etapa rozvoje čtenářské gramotnosti

Počáteční mezník etapy je vymezen nástupem žáků do školy, konec etapy je vymezen ukončením základního vzdělávání. Prvním úsekem je období nácviku čtení a psaní – etapa počáteční čtenářské gramotnosti. Toto období je charakteristické nácvikem počátečního čtení a psaní a jejich procvičováním. U některých žáků může tato etapa trvat až do třetí třídy základní školy. Po zvládnutí technické stránky čtení nastupuje etapa jeho funkčního využívání pro různé účely. V této etapě jsou patrné dvě dílčí etapy – etapa základní gramotnosti a etapa rozvinuté základní gramotnosti.

3. Etapa funkční gramotnosti

Po ukončení povinné školní docházky končí pro některé žáky systematické vzdělávání. Znalosti a dovednosti žáků by měly být na takové úrovni, která jim umožní stát se funkční součástí společnosti. Etapa funkční gramotnosti je spojena především s dospělostí. Všechny předchozí etapy jsou podmínkou pro vznik funkční gramotnosti. Z pohledu primární školy je tedy klíčovou etapou elementární, která je spojena s osvojováním jazyka (čtení, psaní, mluvení), díky tomuto si žák osvojuje poznatky a dovednosti z jiných oborů.

(Havel, Najvarová, 2011)

1.4 Čtenářská gramotnost v RVP ZV

Čtenářská gramotnost představuje soubor provázaných složek, má podobnou povahu jako kompetence. Vyžaduje porozumění poznatků o čtení a čtenářství. Nelze ji rozvíjet bez vnitřní motivace dítěte a pozitivních postojů. Přestože se v RVP ZV pojem čtenářské gramotnosti nepoužívá, nezabráňuje tento dokument žádnému vyučujícímu, aby u žáků čtenářství rozvíjel. (Altmanová, Berki, 2010)

„Pro systematičtější uchopení čtenářské gramotnosti v RVP ZV by bylo vhodné zvážit následující náměty:

- 1) Čtenářská gramotnost se zde omezuje na tradičně „čtenářské předměty“ – jazykovou komunikaci. Rozvíjení čtenářských dovedností by bylo do budoucna vhodné zpracovat i do oborů společenskovědních a přírodovědných.*

- 2) *Důležitou složkou čtenářské gramotnosti jsou pozitivní postoje ke čtení a návyky, které pomáhají žákům překonávat obtíže při zvládnutí stále složitějších textů. Ty by do budoucna mělo RVP ZV sledovat více.*
- 3) *RVP ZV nevymezuje výslovně pojetí čtenářství nebo čtenářské gramotnosti. Pro ty učitele, kteří nesledují soustavně vývoj v této oblasti, může být čtenářská gramotnost jevem redukovaným na pouhé čtení s doslovným porozuměním, na vyhledávání informací nebo na reprodukci základního děje. To může vést k tomu, že si učitelé neosvojují metodiku potřebnou pro systematické a cílené rozvíjení čtenářské gramotnosti, protože se často domnívají, že stačí, když žákům občas zadají čtení z čítanky nebo z učebnice. Čtenářskou gramotnost nelze u žáků úspěšně rozvinout, pokud se zaměřujeme jen na některé její složky a jiné pomíjíme.“ (Altmanová, Berki, 2010, s. 9)*

1.5 Aspekty čtenářské gramotnosti

V prvním mezinárodním výzkumu PISA byla čtenářská gramotnost vymezena pomocí tří aspektů. Čtenářskou gramotnost žáků je vhodné rozvíjet pomocí těchto tří aspektů.

- **Postupy** (činnosti) jsou žáky aplikovány při řešení zadaného úkolu při práci s textem, jsou reprezentovány pěti typy činností:

- 1) obecným porozuměním
- 2) získáváním informací
- 3) vytvořením interpretace
- 4) posouzením obsahu textu
- 5) posouzením formy textu.

- **Obsah**, na kterém jsou dané postupy aplikovány, představují různé typy textů, se kterými se člověk setkává v běžném životě. Jedná se o dvě skupiny textů:

- 1) Souvislé: převyprávění, výklad, popis, polemické texty a pokyny
- 2) Nesouvislé: formuláře, reklamy, grafy a diagramy, tabulky, obrázky a mapy.

- **Situace**, ve kterých mají být uplatněny vědomosti a dovednosti, reprezentují čtyři kategorie textů podle účelu jejich napsání: osobní, veřejné, pracovní, vzdělávací.

Mnohé z aspektů byly aplikovány ve výzkumu čtenářské gramotnosti RLS (Straková a Tomášek, 1995), ale některé byly ve výzkumu PISA začleněny nově. Z postupů se jednalo např. o posouzení obsahu a formy, z obsahu o polemické texty a reklamy, ze situací šlo o pracovní oblast. (Havel, Najvarová 2011)

2 Čtenářská gramotnost u žáků předškolního věku

Cílem vzdělávání v mateřské škole je rozvinutá osobnost, aby bylo dítě schopné se dále vzdělávat. Dnešní děti nemají dostatek kontaktu s dospělým, chybí jim dostatek pohybu, pochvala a podpora a hlavně mluvené slovo. Všechny tyto činnosti rozvíjejí čtenářskou gramotnost u dětí. Hlavní roli u dětí do šesti let mají rodiče, kteří mají odpovědnost za rozvoj a vzdělávání svých dětí. Učitelé pouze ukazují směr, pomáhají dítěti v jeho rozvoji. Měli by respektovat zvláštnosti každého dítěte a spolupracovat s rodiči. Měli by jim také poskytovat pomoc, pokud o to rodiče mají zájem. Rodina připravuje dítě na budoucí život a poskytuje mu bezpečí, učí ho, jak má najít své místo ve společnosti. Dítě by se mělo učit na základě svých zkušeností, pokusů a omylů. Nejvhodnějším prostředkem pro učení dítěte je hra. Hra je v předškolním věku hlavní činností dítěte. Děti bývají kolem čtvrtého a pátého věku velmi upovídané, a proto jsou pro ně vhodné básničky, písničky a říkadla. Pro děti v tomto věku jsou básničky, říkadla a písničky velice zajímavé už jen pro jejich rytmus. (Tomášková, 2015)

2.1 Úloha rodiny ve vztahu k předčtenářské gramotnosti

Vztah ke čtení a knížce se vytváří již v nízkém věku a samozřejmě největší podíl na všem nese rodina a hlavně rodiče již od narození dítěte. Právě v rodině se dítě poprvé setká s knihou a rodiče jsou velmi důležitými činiteli při získávání prvních zkušeností dětí. Pro dítě je velmi přínosné, když na něj rodiče mluví, povídají si a rozvíjejí jejich schopnosti komunikace. Děti samy o sobě se dožadují pozornosti rodičů, mají zájem o různé činnosti. Celkový rozvoj dítěte vede také k úspěšnému zvládnutí čtení. Věk do šesti let je pro dítě rozhodující pro to, jak se bude vyvíjet dál. Pro úspěch v dospělosti je nezbytné rozvíjet návyky, schopnosti, dovednosti a vztah k ostatním lidem. Proto by v tomto období také neměla chybět kniha, která by se měla stát nezbytnou součástí života jedince. V období do tří let se utváří z 70% osobnost jedince, proto tuto část života dítěte nesmíme podceňovat. (Tomášková, 2015)

Úlohou rodičů podle Lawrence E. Shapiro je dětem zprostředkovat hodnotu vzdělání těmito činnostmi:

- *Udělejte si každý večer čas na čtení, při němž všichni členové rodiny sedí spolu a tiše si čtou.*

- *Pravidelně společně hrajte stolní hry, které rozvíjejí slovní a rozumové dovednosti.*
- *Povzbuzujte děti, aby četly noviny a diskutujte s nimi o aktuálních událostech.*
- *Hovořte každý večer o tom, co se děti naučily ve škole, a přemýšlejte o způsobech, jak na to doma navázat.*
- *Plánujte pravidelné návštěvy muzeí, knihoven a historických pamětihodností, těchto aktivit využijte nejvíce v době dovolených.*
- *Domácí úkol bude mít přednost před televizí nebo jinými formami zábavy.*
- *Předplaťte dětem dětské časopisy. Pokračujte ve vzdělávání svého dítěte i v létě prostřednictvím speciálně zaměřených táborů, programů knihoven nebo řízených projektů. (Lawrence E. Shapiro, 2009, s. 173 in Tomášková, 2015)*

Tyto činnosti vedou nepochybně k rozvoji čtenářské gramotnosti, protože dítě vidí, že rodiče čtou a že jim čtení přináší radost a zábavu. Stolní a slovní hry zase rozvíjejí paměť, myšlení a orientaci v prostoru, pravolevou orientaci, zrakovou a sluchovou analýzu a syntézu. Praktikování těchto činností je důležité pro zvládnutí čtení a pro pochopení čteného textu. Ve hrách jsou také pravidla, která jsou pro dítě důležitá, protože se naučí přijímat nejen výhru, ale i prohru, a také se naučí spolupracovat a budovat si svou roli ve společnosti, což je pro budoucí život nesmírně důležité. (Tomášková, 2015)

Za důležité je také považováno, aby rodiče se svým dítětem hovořili o tom, co dítě dělalo celý den v mateřské škole. Co se nového naučilo, co se mu povedlo, s čím potřebuje pomoci nebo poradit. Bohužel právě zde se objevují mezery ve spolupráci rodiny a školy. Je zvláště na rodičích, aby se zajímali o činnosti v mateřské škole, aby si prohlédli výrobky svých dětí. Důležitou roli má samozřejmě i učitelka. Je potřeba, aby učitelky mateřských škol úzce spolupracovaly s rodiči a dostatečně je informovaly, s jakým úspěchem dítě zvládá jednotlivé činnosti a dovednosti. Zda je potřeba něco procvičit, na co se mají rodiče zaměřit v domácím prostředí, aby došlo k důkladnému osvojení a zdokonalování jednotlivých dovedností. Učitelky i rodiče by měli mít největší zájem na tom, aby jejich dítě bylo ve škole úspěšné. (Tomášková, 2015)

2.2 Úloha mateřské školy v souvislosti s rozvojem čtenářské gramotnosti

Mateřská škola je pro dítě důležitá, protože dítě se v určitém věku potřebuje od matky odpoutat a komunikovat s vrstevníky. Dále se učí pohybovat, komunikovat v kolektivu, učí se společně si hrát a tak se připravuje na období, kdy bude muset být samostatné a bude spoléhat jen na sebe. Mateřská škola hraje důležitou roli v oblasti rozvoje čtenářské gramotnosti, protože již v mateřské škole jsou děti vedeny ke čtení.

Vzhledem k tomu, že se pohybujeme v předškolním vzdělávání, mluvíme spíše o předčtenářských dovednostech, znalostech a zkušenostech. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je pro mateřské školy závazným dokumentem, který vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro vzdělávání dětí předškolního věku.

komunikativní kompetence

dítě ukončující předškolní vzdělávání

- *ovládá řeč, hovoří ve vhodně formulovaných větách, samostatně vyjadřuje své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi, rozumí slyšenému, slovně reaguje a vede smysluplný dialog*
- *dokáže se vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady různými prostředky (řečovými, výtvarnými, hudebními, dramatickými apod.)*
- *domlouvá se gesty i slovy, rozlišuje některé symboly, rozumí jejich významu i funkci*
- *v běžných situacích komunikuje bez zábran a ostychu s dětmi i s dospělými; chápe, že být komunikativní, vstřícné, iniciativní a aktivní, je výhodou*
- *ovládá dovednosti předcházející čtení a psaní*
- *průběžně rozšiřuje svou slovní zásobu a aktivně ji používá k dokonalejší komunikaci s okolím*
- *dovede využít informativní a komunikativní prostředky, se kterými se běžně setkává (knížky, encyklopedie, počítač, audiovizuální technika, telefon atp.)*
- *ví, že lidé se dorozumívají i jinými jazyky a že je možno se jim učit; má vytvořeny elementární předpoklady k učení se cizímu jazyku. (Smolíková, 2004)*

V předškolní výchově hovoříme o předčtenářské gramotnosti, protože děti ještě neumí číst, i když znají písmena a dovedou se třeba podepsat. U předčtenářské gramotnosti u dětí

rozvíjíme schopnosti, dovednosti a vědomosti, trénujeme paměť, koncentraci pozornosti a soustředěnost, která je velice důležitá pro samotné čtení. Dítě je připravováno na to, aby zvládlo v pozdějším věku plynulé čtení, překonalo prvopočáteční obtíže, zvládlo porozumění textu, bylo připraveno sdílet své prožitky při čtení a mělo vztah ke knize. Také je důležité, aby dítě umělo využít získaných poznatků a nabytých vědomostí v dalším učení.

Dítě čtenému textu porozumí, až bude číst plynule, protože do té doby se učí spojování hlásek do slabik a slabik do slov. U dětí se záměrně rozvíjejí dovednosti a schopnosti potřebné ke čtení, např. rozvoj smyslů, zraková a sluchová analýza, orientace v prostoru, kresba, myšlení, pravolevá orientace, hrubá a jemná motorika, představivost, fantazie, řeč a komunikační schopnosti. Pokud je dítě na čtení dobře připraveno, samotné čtení mu naskočí velice rychle. Je důležité, aby se na dítě nekladly příliš vysoké nároky, tím můžeme malého čtenáře od čtení odradit. (Tomášková, 2015)

V mateřských školách jde o porozumění slyšeného a je jen na učitelce, jaké formy a metody vzdělávání a práce s dětmi využije k tomu, aby si ověřila, že děti pohádce nebo jinému slohovému útvaru opravdu rozumí. Děti mohou kreslit, malovat, vymýšlet jiné verze vyústění příběhů (co by se stalo, kdyby...), napravovat chování hrdinů. Takové činnosti jsou pro ně zajímavé a pro jejich čtenářství důležité.

Při získávání nových vědomostí a dovedností je nutné dodržovat určité zásady:

- „Dospělý činnost provádí a zároveň věci pojmenovává. Dítě činnosti sleduje nebo se pasivně účastní – nyní zavážeme tkaničky, nalij vodu do kelímku, otevřu knihu a budu číst.“
- „Dospělý vyzve dítě k činnosti, ale netrvá na pojmenování – ukaž, kde máš tkaničky, ukaž, kde je kelímek s vodou, podej knihu.“
- „Dospělý vyzve dítě, aby pojmenovalo činnosti či předměty – co ti mám zavázat, kam mám nalít vodu, z čeho budeme číst.“
- „Dospělý ukládá různé úkoly, při nichž dítě pojmy využívá v nových situacích, řeší problémy, dítě vybere ze sáčku tkaničky do bot – pojmenuje je a řekne, k čemu se používají, najde vhodné tkaničky do bot pro panenku.“ (Nádvořníková, 2011, s. 14. in Tomášková, 2015)

Někomu by se mohlo zdát, že tyto činnosti se čtením vůbec nesouvisí a rodiče je mohou považovat za nepodstatné, ale i tak je nutné dodržovat určité didaktické zásady a postupovat od nejjednoduššího ke složitějšímu, od známého k neznámému, od názoru k představám. Někteří lidé mají představu o tom, že příprava na čtení spočívá v učení písmen a jejich poznání, ale dítě předškolního věku se písmena naučí díky své paměti, ale nejdůležitější je, aby dané písmeno poznalo mezi ostatními, aby dokázalo rozpoznat, v jakých detailech se daná písmena od sebe odlišují. (Tomášková, 2015)

Mateřská škola by měla zajistit čtenářsky podnětné prostředí, aby správným směrem rozvíjela budoucího čtenáře. Aby dítě mělo kladný vztah ke knihám a ke čtení. Mateřská škola by ve své činnosti měla postupovat tak, aby dítě harmonicky rozvíjela a připravovala na vstup do školy.

- Dětem je potřeba každý den číst, je vhodné, aby učitelky dětem každý den předčítaly, využívaly čtení při každé činnosti.
- Děti by měly mít k dispozici knihovničku s dětskými knihami, které si mohou kdykoliv půjčit. Knihovna by měla obsahovat všechny žánry. Je nutné si s dětmi o knihách povídat – moje oblíbená kniha, co se mi na ní líbí.
- Ve třídách je také vhodné zařídit čtecí koutky, kde by děti měly klid a prostor pro jejich „čtení“.
- Děti bychom měli seznámit s obchodem, kde se knihy kupují a také knihkupectví navštívit.
- Dále je dobré zavést v mateřské škole pravidelné navštěvování knihovny a půjčování si různých knih. Děti by se také měly seznámit s pojmem autor a ilustrátor.
- Vhodné je také zavedení společného čtení dětí a rodičů v mateřské škole. Rodiče mohou pracovat s dětmi pod vedením učitelky. Je nutné rodiče seznámit s důvody, proč jsou tyto činnosti tak důležité. (Tomášková, 2015)

2.3 Spolupráce mateřské školy s rodinou

V předškolním období mají rodiče za dítě zodpovědnost ve všech oblastech. Běžná rodina by měla být schopna pomoci naplňovat cíle v oblasti čtenářských dovedností. Zvláště v počátcích čtenářských dovedností není škola sama schopna zajistit kvalitní osvojení

čtenářských dovedností. Škola nemá dostatek času na procvičování a upevňování získaných vědomostí – to je zásadní odpovědnost rodičů. Tento názor však pedagogy mateřských škol nezbavuje odpovědnosti za výsledky školního vyučování. Ale jsou to právě rodiče, kteří svými aktivitami, hlavně v předškolním vzdělávání, zásadně rozhodují o tom, zda a jak se dítě naučí číst. Je proto velmi důležité, aby rodiče i učitelé spolupracovali. Pouze dobrou spoluprací můžeme dítěti pomoci zvládnout počáteční obtíže. Rodiče musí také pochopit, že všechny činnosti dětí v mateřské škole mají svůj význam. Učitelky ve školce všechny činnosti pečlivě plánují, aby se každé dítě rozvíjelo, takže názor širší veřejnosti, že si děti ve školce jen hrají, je neopodstatněný. (Tomášková, 2015)

2.4 Rozvoj řeči a komunikačních schopností

Řeč a komunikace jsou nesmírně důležité pro samotné učení. Aby spolu mohli lidé komunikovat, je potřeba, abychom měli rozvinutou slovní zásobu. V rámci rozvoje čtenářské gramotnosti je potřeba, aby dítě čtenému textu rozumělo. Dítě by se mělo domluvit se svými vrstevníky i s učitelem, mělo by dokázat říci svůj názor a také si říci o své potřebě. Již na konci předškolního období by měl být projev dítěte zcela správný. To se týká hlavně stránky gramatické a výslovnostní. Mohou se však objevit vady ve výslovnosti, které mají velký vliv na prvopočáteční výuku čtení a psaní. Když se dítě naučí číst s porozuměním, tím rozvíjí čtenářskou gramotnost, je také důležité, aby mělo bohatou aktivní i pasivní slovní zásobu. Slovní zásobu rozvíjíme u dětí tak, že s nimi každý den komunikujeme. Velmi důležitou roli v rozvoji řeči hraje čtení pohádek a říkadel. Většina dětí v mateřských školách má malou slovní zásobu a nedokáže komunikovat ve své odpovídající věkové úrovni. Důvodem je, že rodiče nedostatečně komunikují s dětmi, nečtou jim pohádky a málo s nimi povídají. Dítě má nedostatečné řečové vzory a většinu času tráví u televize. Pokud má dítě vadu řeči, nebo nemluví gramaticky správně, je potřeba včas navštívit klinického logopeda. Nástup řeči u dětí je různý, některé děti začínají mluvit dříve a jiné později. Záleží na mnoha faktorech, jak bude u dítěte ovlivněna řeč např. dědičnost, podnětnost prostředí, lidé, kteří dítě obklopují. (Tomášková, 2015)

V mateřských školách se můžeme setkat s některými vadami:

- **Dyslalie** – porucha výslovnosti. Příčinou dyslalie může být nevhodný řečový vzor. Časté jsou nedostatky ve zrakovém a sluchovém vnímání a nedostatky v obratnosti a koordinaci pohybů. Je vhodné používat různé hry na rozvoj řeči např. básničky, sluchové hádanky, hláskování jednotlivých slov, správné dýchání při řeči.

- Opožděný vývoj řeči – je ovlivněn mnoha faktory – dědičnost, rozvoj nervové soustavy, řečový vzor. Některé dítě začne mluvit dříve a jiné později. Ve věku tří let by již mělo mluvit v krátkých větách, pokud nemluví, je vhodné navštívit odborníka.
- Dysfázie – vývojová porucha řeči, může být způsobena nezralostí nebo poškozením centrální nervové soustavy. Dítě má malou slovní zásobu.
- Koktavost – neplynulost řeči, není úmyslná. K dětem, které mají problémy s koktavostí je potřeba přistupovat ohleduplně.
- Mutismus – dítě, které nemluví v novém prostředí.
- Huhňavost – nejčastější je zavřená huhňavost. Dítě mluví tak, jako by mělo silnou rýmu. Příčina – zvětšené nosní mandle.
- Dysfonie – porucha hlasu, dochází k ní, pokud dítě přepíná své hlasivky. Dítě by se nemělo pohybovat v hlučném prostředí, je potřeba navštívit odborníka.

Předškolní dítě má zájem o vše nové, takže brzy pochopí, že komunikace je pro život nesmírně důležitá. Pokud se chce dítě zapojit do kolektivu, musí rozumět mluvenému projevu a řeč využívat ke svému dalšímu rozvoji. (Tomášková, 2015)

3 Čtenářská gramotnost u žáků školního věku

3.1 Čtenářská gramotnost a čtení

V základní škole je značná pozornost věnována právě rozvoji čtenářských dovedností. V prvních ročnících patří čtení a psaní mezi stěžejní předměty celého vyučování. Většina žáků na konci prvního ročníku čte přiměřeně rychle, správně, s částečným porozuměním, někdy i s patřičným výrazem. Ve vyšším ročníku se rozvoji čtení a čtenářství věnuje mnohem méně času.

Na druhém stupni se předpokládá, že žáci umí samostatně pracovat s textem, vyhledávat informace, hodnotit text, ale přitom tyto dovednosti u žáků na druhém stupni bývají občas opomíjeny. To ostatně ukázaly i mezinárodní výzkumy PISA a PIRLS, kterých se zúčastnila i Česká republika. Čeští patnáctiletí žáci se umístili okolo průměru až podprůměru výsledku zúčastněných zemí a jejich výsledky se postupně zhoršují. Nejhuře dopadli v oblasti, kde uplatňovali vlastní názory a formulovali svoje vlastní myšlenky a orientovali se na základě zadaných instrukcí – ve čtenářské gramotnosti.

Mezinárodní výzkumy PISA a PIRLS opakovaně mapují schopnosti a dovednosti žáků v oblasti čtenářské gramotnosti a to z hlediska jejich uplatnění v životě. Projekt PIRLS se realizuje vždy po pěti letech, zaměřuje se na úroveň dovedností žáků čtvrtého ročníku základních škol. (Cibáková, 2015)

„Výzkum se zaměřuje především na dva účely čtení, a to čtení pro získávání literární zkušenosti a pro získávání a používání informací. Sledovány jsou především tři základní okruhy dovedností: získávání informací, zpracování informací a zhodnocení textu“. (Cibáková, 2015, str. 79,80)

Výsledky posledních výzkumů PISA a PIRLS z roku 2012 dokazují, že se čeští žáci v oblasti čtenářské gramotnosti zlepšili. Hlavním přínosem v oblasti mezinárodního šetření bylo získání aktuálních dat. Výsledky těchto šetření se staly východiskem pro další odborné analýzy a mohou přispět ke zlepšení efektivity výchovy a vzdělávání s ohledem na potřeby dnešního člověka. (Cibáková, 2015)

Je zřejmé, že pokud se nechceme spokojit se současným stavem, čeká nás velmi dlouhá cesta ke změně. Rozvoj čtenářské gramotnosti je proces dlouhodobý, postupný a složitý. Vyžaduje především učitele profesionála, který bude s problematikou obeznámen. (Havel, Najvarová, 2011)

„Čtení je činnost namáhavá kognitivně i fyzicky – musí se u ní přemýšlet. Námaha se čtením spojená se zmenšuje, pokud nás čtení baví, pokud o čtení máme zájem.“

(Havel, Najvarová, 2011 str. 58).

Pokud čtou žáci text se zájmem, prohlubuje se u nich porozumění čtenému, žáci u čtení vydrží déle a při čtení dosahují lepších výsledků v navazujících činnostech. Ve vztahu ke čtení se zájem projevuje jako čtenářství žáka. Na rozvoj čtenářství má samozřejmě vliv rodinné prostředí, prostředí, v němž dítě vyrůstá a školní prostředí, do kterého je začleněno.

Učitel by měl žákům doporučovat četbu individuálně, měl by vědět, co koho baví a jaké má kdo zájmy. Zájem o knihy se mění nejen s věkem dítěte, ale i s aktuálním děním v rodině a společnosti. Což má za následek, že jsou kladeny veliké nároky na orientaci učitele v dětské literatuře a na jeho diagnostické dovednosti. (Havel, Najvarová, 2011)

3.2 Psychologie dětského čtenářství

Psychickou stránku proměn dětského čtenářství nelze izolovat od působení literatury ani od vlivů výchovných a od cílevědomého působení na rozvoj dětského čtenářství. Významnost psychologických aspektů je více než zřejmá a odtud také vyplývá, že periodizace dětského čtenářství se v hlavních úsecích kryje s psychologickou periodizací a na celý problém bývá nahlíženo převážně v psychologických kategoriích. Obvykle se tak děje v rámci celkového psychologického zkoumání dítěte a v přímém vztahu k rozvoji celkové psychické struktury dítěte:

- klasifikace vývoje schopností, hodnot
- potřeb
- motivace a vliv motivace a jeho činnosti
- sociální chování
- včleňování dítěte do společnosti a jeho společenských aktivit

V takových případech jde hlavně o psychologický přístup k dětskému čtenáři. Psychologický zájem o dětskou četbu a psychické činnosti, k nimž u dětí při četbě dochází, stejně jako vliv četby na jejich změny psychologických kvalit. Dětské čtenářství vstupuje v souhrnu rozvoje dítěte do řady vztahů a nemělo by být podceňováno. Často je psychologie literatury, psychologie dětského čtení a psychologie čtenáře málo rozlišována.

Psychologie čtenáře má předmět zkoumání již vymezený. Předmět psychologie čtenáře zasahuje i do jiných vědních disciplín – sociologie, literární vědy, estetiky a teorie literární výchovy. Psychologie čtenáře se soustřeďuje hlavně na psychické změny dětí, které v nich kniha vyvolává.

Otázkám psychologie dětského čtenářství se u nás věnoval již O. Kádner a přinesl k nim mnoho přímých i nepřímých podnětů. Dále se dětskému čtenářství věnoval trochu podrobněji ve svých článcích i J. Mrazík, F. Procházka – Župan, I. Kramář, J. Zima a později i V. Petr nebo F. Rambousek.

3.3 Rodina a její vliv na zájem dítěte o čtení

Vedle školy patří mezi faktory zásadně ovlivňující rozvoj čtenářské gramotnosti a čtenářství rodina a její styl výchovy. Fakt, že dítě vidí své rodiče číst, vidí ho v kontaktu s knihami, časopisy a vidí jejich vztah ke knize, je pro dítě nesmírně důležitý. Dále také návštěva knihovny rodiče s dítětem, vybírání vhodné knížky pro dítě, to vše jsou ukazatele, které výrazně ovlivňují vztah dítěte ke knihám a ke čtení v pozdějším věku.

„Professor Z. Matějček identifikoval dva mýty o rozvoji dětského čtenářství, které mezi rodiči stále přežívají. Tím prvním je domněnka, že rodič může dítěti přestat předčítat ve chvíli, kdy samo zvládlo techniku čtení. Tím druhým je předpoklad, že dítě si začíná utvářet vztah ke knize až ve škole, kdy se učí číst.“ (Havel, Najvarová, 2011, str. 58)

Obě tyto varianty jsou nesprávné a v jistém smyslu pro malé čtenáře až nebezpečné. Výzkumy ukazují, že pokud rodina selhává v některé ze svých funkcí, pak škola není schopna tuto zaostalou funkci náležitě kompenzovat.

Rodina vytváří základ čtenářských návyků dítěte, ale pouze pokud pro to má vlastní předpoklady a je schopna z dostupných prostředků dítě ke čtení a ke knize vést. Velice důležité je:

- čtenářské zázemí v rodině
- rodinné prostředí
- sociálně-ekonomické zázemí rodiny

Čtenářské zázemí v rodině je nejdůležitější, protože se přímo dotýká knih a samotného čtení. Jedním z klíčových prvků v rodině je společná četba rodičů s dítětem. Pokud rodiče věnují čas společnému čtení malému dítěti, napomáhají vytvoření čtenářského návyku. Fakt,

že dítě vidí své rodiče číst je další významnou součástí rodinného klimatu. Z hlediska rozvoje čtenářství platí, že číst v přítomnosti dítěte neškodí, ale napomáhá. (Vykoukalová, 2013)

Za další důležitou stránku považujeme povídání si rodičů s dětmi o knihách, které děti čtou. Tento typ komunikace má velký vliv na rozvoj čtení dětí. Aby rodina přispívala ke čtení dítěte, musí být komunikativní a otevřená. Důležité je také povídat si s dětmi o jejich čtenářských zážitcích a prožitcích, o konkrétních příbězích a o tom, jak jim děti rozumí.

Důležitá je orientace rodičů v dětské literatuře, která výrazně ovlivňuje vztah dítěte ke knize, pokud ji vybírá společně s rodičem. Kniha jako dárek dítěti sděluje a zprostředkovává informace o její hodnotě a o významu četby. (Havel, Najvarová, 2011)

3.3.1 Motivace ke čtení

Faktory motivace a zájmu spolu velmi úzce souvisí, přestože každý zvlášť mají svůj vlastní nezastupitelný význam. Pedagogický slovník charakterizuje motivaci ve čtyřech bodech „jako souhrn vnitřních a vnějších faktorů, které:

1. *vzbuzují, aktivují, dodávají energii lidskému jednání a prožívání*
2. *zaměřují toto jednání a prožívání určitým směrem*
3. *řídí jeho průběh, způsob dosahování výsledků*
4. *ovlivňují též způsob reagování jedince na své jednání a prožívání, jeho vztahy k ostatním lidem a světu“.*(Havel, Najvarová, 2011, str. 35)

Vnitřní motivace ke čtení je žádoucí a často je spojena se zájmem o čtení, nacházíme je častěji u dobrých čtenářů.

Vnější motivace přichází ze sociálního okolí jedince. Od rodiny, školy, učitelů a spolužáků. Žáci, kteří jsou motivováni ke čtení, dosahují lepších výsledků a lepšího porozumění čtenému textu.

Zájem o čtení je formou vnitřní motivace žáka, projevuje se kladným emočním vztahem ke čtení, soustředěním pozornosti, realizací příslušné činnosti a uspokojením z ní a naopak nelibostí při jejím omezování. Ve vztahu ke čtení se projevuje jako čtenářství žáka. (Vykoukalová, 2013)

3.4 Předpoklady pro čtení

Čtení je velmi složitá činnost a podílí se na něm mnoho faktorů. Prakticky každé dítě se naučí do jisté míry číst, některé lépe a některé hůře. U dítěte je potřeba dohlédnout na správné vedení a to hlavně ze strany pedagogů ale i rodičů. Některé děti, které přicházejí do školy a již čtou, bychom neměli vracet ke slabikování a brzdit je tím v jejich vztahu ke čtení. S takovým dítětem by se mělo pracovat individuálně, vyhledávat mu vhodné texty, které zvládne. Naopak zase dítěti, kterému dělá problém poznání samotných písmen, je třeba věnovat více pozornosti zejména v oblasti sluchové a zrakové analýzy a syntézy. Většinou bývá problém v první třídě pracovat s žáky individuálně, protože velký počet žáků to neumožňuje. Po dítěti bychom měli vyžadovat pouze to, co zvládne a nestresovat ho nároky, které není schopno splnit. Dítě by se mohlo zablokovat a čtení odmítat. Ve většině škol se učí metodou analyticko – syntetickou, ale i genetická metoda má v našich školách velké zastoupení. Avšak není možné určit, která z metod je ta nejlepší a nejvhodnější, protože každému dítěti vyhovuje něco jiného a je vhodné respektovat potřeby dítěte. (Tomášková, 2015)

Mezi základní metody čtení patří:

- Analyticko-syntetická metoda – je nejrozšířenější metodou, která se vyučuje na většině základních škol. Je založena na rozkladu slova na slabiky a hlásky - proces analytický a následné spojování jednotlivých hlásek do slabik, ze kterých se tvoří slovo, je proces syntetický. Nejdříve se žáci učí samohlásky, postupně přidávají souhlásky a dále tvoří slabiky. K negativům této metody patří, že je málo prostoru pro uvolňovací cviky a porozumění čtenému textu nastupuje později.
- Genetická metoda – je méně rozšířenou metodou a učí se na velmi malém procentu škol. Je to metoda staršího původu, propagoval ji již Josef Kožíšek. Tato metoda je založena na historickém vývoji písma. Při této metodě se děti učí nejprve číst a psát velká tiskací písmena, ze kterých skládají slova a pak celé věty. U této metody nastupuje čtení zároveň se psaním. Klade se velký důraz na rozvoj sluchového vnímání a rozklad slova na hlásky. Kladnou stránkou této metody je, že děti rychle porozumí čtenému textu. Navazuje se zde na to, co znají z mateřské školy. Velkou její předností je, že vede ke čtení s porozuměním. Psaní ostatních písmen nastupuje později, takže je dostatek času na grafomotorické cviky a dostatečné uvolnění ruky a celého těla.

- Globální metoda čtení – tato metoda se využívá u dětí s mentálním postižením, s těžkými vadami řeči a u dětí s poruchou autistického spektra. Vychází se z analýzy celých slov a vět. Pracuje se s obrázkem, děti spojují konkrétní slovo s obrázkem. Metoda je založena na fixaci slova k obrázku, které si děti vizuálně zapamatují. Propagátorem této metody byl Václav Příhoda. (Tomášková, 2015)

Na výuku čtení mají vliv:

- Genetické předpoklady
- Prostředí
- Určitá úroveň zralosti nervového systému

Kvalitní čtení vyžaduje

- Bohatou slovní zásobu
- Percepční vyspělost

Orientace v prostoru a vnímání prostoru

Aby dítě vědělo, kde čte, je nutné se zaměřit i na orientaci v prostoru. Je to důležité zejména proto, aby se dítě dokázalo v knížce orientovat a četlo zleva doprava a shora dolů. Dítě se učí orientovat jak v prostorách třídy, tak i v okolí svého domova. Dítě by mělo běžně používat pojmy nahoře, dole, nad, pod, vedle, vpředu, vzadu, vlevo, vpravo. Orientaci v prostoru u dětí upevňujeme při každodenních činnostech. Důležitou činností v této oblasti je popis obrázku, kresba a malba.

Lateralita

Úroveň a kvalita čtení je ovlivněna také lateralitou. Pokud dochází k záměně pravé a levé strany, může se tato zkušenost odrážet i v úrovni čtení.

Řečové dovednosti

Ovlivňují také kvalitu čtení, dítě by se mělo naučit vnímat rozdíly mezi jednotlivými slovy tím, že je poslouchá a opakuje si je. Vedeme děti k dělení slov na slabiky, hlásky a k určení jejich počtu. Řečové dovednosti rozvíjíme s dítětem každý den při komunikaci, čtení a vyprávění. Dítě se řeč naučí nasloucháním, vzájemnou komunikací, správným řečovým vzorem a učením říkadel. (Tomášková, 2015)

3.5 Čtení a čtení s porozuměním

Čtení pokládáme za jeden z nejdůležitějších nástrojů čtenářské gramotnosti. Patří k základním dovednostem, které jsou nezbytné pro její rozvoj. Čtení je výchozí činnost pro práci s texty a informacemi. Čtenářská gramotnost zastřešuje soubor dovedností při práci s textovými informacemi, ve kterých je čtení a psaní základem. Čtenářská gramotnost vyžaduje ještě další myšlenkové procesy. Čtení bývá prezentováno jako psychomotorická činnost. Některé teorie chápou čtení jako proces dynamické interakce a komunikace.

Čtení s porozuměním je založeno na dovednostech žáka dešifrovat text a nalézt v něm to nejdůležitější. Je to záměrná myšlenková činnost, při které se čtenář dobírá k významu textu. Porozumění textu je většinou individuální. Každý čtenář si na základě svých zkušeností vytváří své vlastní záznamy čteného textu. Porozumění textu závisí také na obtížnosti textu a na předchozích znalostech čtenáře o tématu. Výzkumy poukazují na čtyři důvody selhání porozumění čtenému textu v průběhu čtení:

1. *„Čtenář má nedostatečně rozvinuté metakognitivní strategie, zejména kontrolní, a proto kontrolu porozumění čtenému neprovádí.“*
2. *„Čtenář nerozumí textu, vysvětlení ale nehledá v textu a vysvětluje si nesrovnalosti pomocí vlastní zkušenosti, čímž může dojít k nesprávným nebo zavádějícím závěrům.“*
3. *„Čtenář vyvíjí příliš velké úsilí na dekódování textu, proto současně není schopen porovnávat nové informace s již známými a začleňovat je do svých znalostních struktur.“*
4. *„Čtenář není schopen vytvořit z přečteného textu koherentní závěry, které by stavěly na hodnocení textu a na jeho porovnávání s dalšími informacemi.“*

(Havel, Najvarová, 2011 str. 39)

Porozumění textu se projevuje v činnostech žáka. Tyto činnosti můžeme zaznamenávat a hodnotit pomocí pozorování žáka při čtení, kladení otázek zjišťujících porozumění textu a reprodukce textu. Tyto metody běžně využívají i učitelé při práci s dětmi během výuky.

S porozuměním textu mívají většinou problémy žáci ze sociálně znevýhodněného prostředí. Jejich problémy jsou způsobeny nedostatečným osvojením jazyka výuky. Tito žáci

nemají dobře vyvinuté vyjadřovací schopnosti, slovní zásobu a vzdělání jejich rodiče často považují za nepodstatné. Při práci s texty často nerozumí zadání úkolu a nerozumí řadě slov v textu. Při práci s takovými žáky je důležitý individuální přístup, výběr vhodných a zajímavých textů, příprava žáků před čtením, motivace ke čtení a oceňování samostatné individuální četby žáků. (Havel, Najvarová, 2011)

3.6 Metody rozvíjející čtenářskou gramotnost

Existují různé metody rozvíjející čtenářskou gramotnost. Při výběru metod vycházíme z toho, že řada učitelů tyto metody zná a používá je při své práci v hodinách výuky. Při plánování hodin s cílem rozvíjet u žáků kritické myšlení a čtenářskou gramotnost vychází učitel ze znalostí žáků. V České republice se rozvíjení kritickému myšlení a čtenářské gramotnosti věnuje časopis *Kritické listy*, v němž je zveřejněna řada konkrétních otázek.

Metody z hlediska jejich vhodnosti využití:

- 1) evokace: čtení s předvídáním, volné psaní, pětilístek
- 2) uvědomění: I.N.S.E.R.T., čtení s otázkami, podvojný deník
- 3) reflexe: poslední slovo patří mně, volné psaní, pětilístek

Vždy musíme myslet na to, že než metodu využijeme ve výuce, musíme s ní žáky naučit pracovat. Je lepší začít jednoduššími metodami např. společné čtení s předvídáním. Ze začátku je lepší pracovat s kratšími texty, které nejsou pro žáky příliš složité. (Havel, Najvarová, 2011)

Čtení s předvídáním

(Za chvíli budeme číst text. Na tabuli jsou napsána některá slova, která se v něm objeví. Představujte si na základě těchto slov nějaký příběh. O čem asi bude? Co se asi stane? Kdo chce, řekne své nápady celé třídě nebo se může podělit se svým sousedem o svůj názor.)

Cílem je vzbudit u dětí zájem o četbu, vzbudit v nich zvědavost a pomáhat jim hledat si cestu k textu. Mladší děti si mohou malovat obrázky klíčových slov, aby se na práci lépe soustředily. Pokud nejsou čtenářské dovednosti ještě úplně rozvinuté, nebudou číst sami žáci, ale učitel. Mezi žáky je tato metoda velmi oblíbená, protože zde pociťují určité napětí.

Volné psaní

(Piště k danému tématu (na základě čteného textu) po stanovenou dobu. Piště pokud možno stále. Zapisujte si vše, co vás napadá – fakta, názory, domněnky, pocity dotazy. Nezapomínejte se formou písma ani chybami, nic neopravujte.)

Cílem je vydat ze sebe co nejvíc myšlenek a dokázat bez přerušení psát. Texty se po uplynutí času předčítají ve třídě či ve dvojicích. Pokud žák odmítne psát, v žádném případě ho nenutíme. Necháme ho, až se zapojí sám. Volné psaní můžeme zadávat před psaním textu, aby si žáci uvědomili, co už o daném tématu ví. (Havel, Najvarová, 2011)

Pětilístek

(Je potřeba pět řádků, na první řádek si napíšeme název tématu, o kterém budeme přemýšlet. Na druhý řádek ho popíšeme – jaké je? Na třetí řádek si napíšeme - co dělá. Na čtvrtý řádek napíšeme souvislou větu o čtyřech slovech. Pátý řádek bude obsahovat jedno slovo, které shrne podstatu celého jevu.)

Pětilístek je na rozdíl od volného psaní strukturovaný. Jedná se o prostředek tvůrčího zachycení myšlenek, formálně vypadá jako básnička o pěti řádcích. Pětilístek zadáváme také před čtením textu nebo i po jeho ukončení.

I.N.S.E.R.T.

Jednotlivá písmena v názvu znamenají:

I – interactive - INTERAKTIVNÍ

N – nothing - POZNÁMKOVÝ

S – systém for - SYSTÉM PRO

E – efective - EFEKTIVNÍ

R – reading and - ČTENÍ A

T – thinking - MYŠLENÍ

Čtení textů za pomoci určitých značek. Ty mohou být následující:

~ známá informace, jedná se o informace už dříve pochopené, jasné

+ nová informace, žák jí však rozumí a zároveň je důvěryhodná

- informace, která je v rozporu s tím, co žák zná, co si představuje, co se někdy naučil

? nejasná informace, žák jí nerozumí, případně ne zcela, mate ho, nebo chce vědět víc

Žáci čtou text svým tempem a na okraji textu si sami dělají značky. Po přečtení se žáci spojí do dvojic a porovnávají a diskutují. Pak následuje diskuse celé třídy. Dále si žáci mohou vytvořit tabulku, do které zapíšou svoje zvolené značky (do jednoho řádku) a do druhého řádku k nim přiřadí informaci. Na tuto část navazuje řízený rozhovor ve dvojicích, který také slouží k odbourávání zábran v komunikaci ve třídě. Metoda má řadu obměn, je důležité zvážit, jak náročný a dlouhý text dětem nabídneme. (Havel, Najvarová, 2011)

Čtení s otázkami

(Čtete ve dvojicích text po odstavcích, vždy po dočtení odstavce žáci přestanou číst a jeden z dvojice začne klást tomu druhému žákovi otázky. Ptají se na informace, které jsou uvedeny v textu. Role se střídají.)

Při seznamování s touto metodou nejprve učitel žákům ukáže, jak je možné se ptát. Začne první větou textu, snaží se k ní položit co nejvíce otázek a ukáže, jak lze na otázky odpovídat. Snaží se žáky zapojit a směřovat je na otázky, na které nenajdou v textu přímou odpověď. Tento způsob práce vede k hlubšímu pochopení čteného textu. Děti se učí navzájem.

Podvojný deník

Metoda, která je vhodná spíše pro práci s delším textem. Učí žáky odlišovat citaci od komentáře. Vede je k formulaci vlastního názoru, lze ji použít místo klasických zápisů z četby.

Poslední slovo patří mně

Metoda je zaměřena na vedení diskuse o přečteném textu. Má jasně daná pravidla a žáci se během ní učí vyjadřovat svoje názory, vyslechnout a respektovat názory jiných.

4 Rozvoj slovní zásoby

Slovní zásoba neroste nijak rovnoměrně. Zpočátku dítě produkuje jen pár slov, ale postupně jich začne přibývat. Je velký rozdíl mezi slovy, kterým dítě rozumí, tedy mezi slovní zásobou pasivní a mezi slovy, které dítě samo využívá při rozhovoru, tedy slovní zásoba aktivní. Pasivní slovní zásoba se buduje dlouho předtím, než dítě řekne své první slovo. Většinou se uvádí, že dítě musí slovo slyšet dvěstěkrát, než si ho zapamatuje a než ho začne používat. Někdy dítě zaslechne slovo pouze jednou a hned si ho pamatuje.

(Kutálková, 2005)

Děti si osvojují slovní zásobu s různým tempem jejího rozšiřování. Důležitá je hlavně aktivní slovní zásoba tj. slova, která je schopno dítě samostatně produkovat. Existují různé popisy tohoto vývoje, některé postupně zachycují postupné rozšiřování slovní zásoby individuálního dítěte den po dni či v jednotlivých měsících věku. U nás takovýto přesný průběh zpracoval v roce 1948 Karel Ohnesorg. Postupně zaznamenával všechna slova svého syna až do věku 4 let. Na základě tohoto pozorování sestavil abecední seznam slov (1920) u nichž uvádí dva údaje: 1) Ve kterém věku dítěte se dané slovo poprvé vyskytlo, 2) pořadí výskytu, tj. produktivního užívání. Díky tomuto je vidět, že dítě opravdu konstruuje náležitou fonetickou podobu slov. (Průcha, 2011)

4.1 Období ve vývoji dětské řeči

Ve vývoji dětské řeči rozeznáváme čtyři období:

1. Období – „přípravné“ do počátku druhého roku
2. Období – utváření aktivní zvukové řeči, končí k druhému roku
3. Období – vývoje a postupného obohacování řeči dítěte „mluvní praxe“, věk předškolní
4. Období – ovládnutí písemné řeči – školní věk

Skoro každé tříleté dítě ovládá řeč již do té míry, že dokáže vyjádřit svá přání, pojmenovat okolní předměty, pojmenovává některé barvy, určuje velikosti, zná mnoho slov vyjadřujících vlastnosti předmětů. Postupně se vyvíjí slovník a dítě začíná ovládat obecné pojmy. Vývoj řeči postupuje od konkrétních situačních slov k obecnějším, abstraktním výrazům. Čím je nižší věk, tím je silnější citově konkrétní představa. Mnohá abstraktní slova dítě nechápe, konkretizuje je. Metaforu dítě často chápe doslova. Ve věku tří let dítě používá věty pouze

o několika slovech. Skladba dětské řeči se vytváří postupně. Od slov dítě přechází k větám. Řeč předškolních dětí není zdaleka dokonalá – trpí mluvnickými chybami, objevuje se malá fonetická jasnost, je obsahově neúplná. (Flerina, 1950)

Příprava dítěte v mateřské škole na školu hraje velkou roli. Aby dítě předškolního věku bylo úspěšné ve škole, je důležitá dobrá příprava již v mateřské škole. Řeč je velmi úzce spjatá s myšlením a přispívá k rozumovému rozvoji dítěte. Při hře s ostatními dětmi hovoří souvisle a nenuceně. Dospělým sděluje své myšlenky a přání. Umí reprodukovat jednoduchou povídku či pohádku, básničku a písničku. Řeč dítěte se v mateřské škole stává správnější a výraznější. Zvláštní pozornost je také věnována knize. Dětem je vštěpován zájem o knihu, učí je, aby s knihou šetrně zacházely, protože je to nejdůležitější zdroj vědění. (Flerina, 1950)

4.2 Rozvoj řeči

Rozvoj řeči je přirozeně spjat s osobou, která se na rozvoji podílí. Řečové aktivity dítěte se rozvíjejí nápodobou. Nejprve se jedná o napodobování zvuků a postupně se konkretizují první slova. První slova uslyší rodiče kolem jednoho roku. Tato slova jsou vlastně jednoslovnými větami, které vyjadřují přání dítěte. Postupně se řečové aktivity vyvíjejí velmi rychle. Kolem třetího roku už dítě využívá slova gramaticky správně vložená do vět. Slovní zásoba se rozvíjí velmi rychle mezi druhým a třetím rokem dítěte.

(Chaloupka, 1982)

Tabulka průměrné slovní zásoby podle V. Příhody:

věk	počet slov	věk	počet slov
1,6	22	3,6	1 222
2,0	272	4,0	1 540
2,6	446	5,0	2 072
3,0	896	6,0	2 562

Schopnost jazykové tvorby se kolem šestého roku dítěte vytrácí, vývoj řeči však není zcela ukončen. Způsob, jakým si dítě osvojuje řeč, není záležitostí pouze paměti, jelikož pouze paměť by k tomu nestačila. U dítěte se projevuje zvláštní komplexní zaměřenost, jež má své konkrétní rysy a souvisí s celkovým rozvojem dětské psychiky a socializace. Na tom se samozřejmě podílí i citlivost a představivost dítěte. Dítě, se kterým se hodně mluví, rozvíjí své řečové činnosti daleko lépe než dítě, s nímž se mluví málo.

Působení na dětské řečové dovednosti má velký vliv zejména osoba, ke které má dítě citovou vazbu. (Chaloupka, 1982)

„Ukazuje se, že citová vazba dítěte na řečový projev, je velmi značná, ať jde již o projev bezprostředně oslovovací v komunikaci s jinými osobami, nebo o slovesné útvary literární, jež jsou dítěti čteny či volně vyprávěny. Samo vnímání řečových projevů je pak u dítěte v raném věku zdrojem osvojení řeči a dále rozvoj myšlení i paměti, neboť percepce, ať jde již o poznávání, má pro dítě do tří let věku úlohu centrální psychické činnosti, která je spojena s pamětním aktem a uvádí dítě do myšlenkových souvislostí.“

(Chaloupka, 1982, str. 90)

4.3 Osvojování významu slov

Zatímco osvojování lexika dětmi je často zaměřeno na kvantitativní stránku procesu – rozšiřování slovní zásoby v jednotlivých fázích věku, je osvojování slov jakožto sémantických kategorií objasněno mnohem méně. Některé poznatky poukazují na to, že řeč matek usnadňuje dětem osvojovat si významy slov specifickým způsobem. Protože matky svým dětem některá slova neustále opakují, je pro ně mnohem jednodušší si je zapamatovat.

V osvojování lexika dětmi hrají zřejmě velkou roli pragmatické principy, jak je vysvětluje Clarková (Clark, 2003), rozvinula koncepci o tom, že děti přistupují k jazykovému inputu dospělých jako k cíli, k němuž se snaží přiblížit. Uplatňují tak strategii neustálého srovnávání těch slov, která již má ve své paměti s nově se vyskytujícími slovy v řeči dospělých. Projevuje se to např. v dětském spontánním opravování slov, která produkují.

Je ovšem důležité opírat se o zjištění konkrétních výzkumů. Jedinečný výzkum v osvojování slovní zásoby provedla slovenská autorka J. Kesselová (2008). Analyzovala audiovizuální záznamy řeči své dcery v období 6 – 25 měsíců, celkem 20 hodinových záznamů interakce dítěte s rodiči a příbuznými. Tento výzkum je velice užitečný, protože dokládá, jak je pro dítě obtížné osvojování významu slov a v jaké časové posloupnosti toto osvojování postupuje. Počáteční slovní zásoba, se kterou je dítě ve věku 1,5 – 2 roky schopno komunikovat, je tematicky poměrně rozmanitá. Dětská slova se obvykle týkají těchto sémantických polí (osoby, činnosti, pozdravy, jídla a nápoje, části těla, zvířata a hračky). (Průcha, 2011)

4.4 Předškolní období vývoje dětské slovní zásoby

Jak již bylo řečeno, vývoj slovní zásoby dětí v počátečním období do tří let je velmi intenzivní. Ve srovnání s předchozím obdobím je období od 3 – 6 let prozkoumáno v menší míře. Pro osvojování lexika v tomto věkovém období je k dispozici jen málo výzkumných poznatků. Příhoda (1967) uvádí, že u chlapce ve věku 4 let činil rozsah jeho aktivního slovníku 3 136 slov, z toho 152 anglických slov (chlapcova matka byla Američanka). V období první Československé republiky byl velký zájem o zaznamenávání vývoje dětské řeči a také se zabývali otázkou stavu dětské slovní zásoby u dětí vstupujících do školního vzdělávání. (Průcha, 2011)

Václav Příhoda zjišťoval slovní zásobu u dětí tak, že ji porovnával s tehdejšími dětskými slabikáři. V práci Měření slovní zásoby u dětí (Příhoda, 1927) vytyčil výzkumný úkol, jenž je aktuální i dnes:

„Přesná znalost slovní zásoby u dětí je předpokladem vědeckého řízení školské práce. O tuto znalost se musí opírat tvorba slabikářů, učebnic, čítanek a musí ji respektovat i učitel v komunikaci s žáky. Dětskou slovní zásobu nestačí jen odhadovat, nýbrž je nutno ji přesně změřit.“ (Příhoda, 1927, s. 150 in Průcha, 2011, s. 85).

Příhoda vypracoval přesná pravidla, vymezení toho, co můžeme považovat za slovo. Společně se spolupracovníky analyzovali slovní zásobu z pěti českých slabikářů. Příhoda chtěl vytvořit normu slovní zásoby, kterou by měly dosáhnout děti na počátku školního vzdělávání. Bohužel tento jeho záměr nevyšel. Příhoda se však nevzdával a sestavil nový soubor 800 slov „nejčastějších a nejdůležitějších pro šestileté dítě“. Na základě všech informací, které Příhoda měl, konstatoval, že šestileté dítě disponuje asi dva a půl tisícem slov, takže umí již vyjádřit vše, co má na mysli.

Na vše má také pozitivní vliv návštěva mateřských škol, která má pozitivní účinek na komplexní tělesný i duševní vývoj dětí. Mateřská škola kladně ovlivňuje rozvoj jejich vědomostí a intelektuálních dovedností, podporuje růst jejich rozumových schopností a řeči.

„Jeden z nejvýznamnějších výzkumů dětské slovní zásoby byl proveden týmem lingvistů vedeným profesorem Gerhardem Augstem z univerzity v Siegenu. Výzkum je publikován v knize Kinderwort (Augst, 1984). Podstatou výzkumu byl popis aktivní slovní zásoby u 10 dětí založený na záznamech jejich spontánních projevů a to, v průběhu čtyř měsíců.“ (Průcha, 2011, s. 87)

Průměrný rozsah slovní aktivní slovní zásoby dětí činí 3 775 slov, avšak mezi jednotlivými dětmi jsou také velké odlišnosti. Mezi dívkami a chlapci byly zjištěny významné rozdíly. Aktivní slovní zásoba chlapců je vyšší než slovní zásoba dívek.

4.5 Porozumění textu

Porozumění textu je velice náročný proces. Hrají v něm roli nejen informace, které jsou uloženy v textu, ale i vědomosti a zkušenosti čtenáře. P. Gavora vymezuje v textu tři druhy spojení, bez kterých není možné textu správně porozumět.

- 1) Spojení mezi jevy objektivní reality a prvky textu, jež je označují
- 2) Spojení mezi jednotlivými prvky textu, tj. slovy, větami a nadvětnými útvary
- 3) Spojení musí nastat mezi prvky textu a prvky vědomostní struktury čtenáře.

Všeobecný cíl, který je při čtení sledován, je porozumění a současné zapamatování si nové informace. Je potřeba hledat úrovně, které vymezují náročnost práce s textem. Tyto úrovně byly definované v rámci mezinárodních výzkumů PIRLS a PISA.

Jednotlivé úrovně porozumění textu jsou uspořádány systematicky – nejprve jsou s textem rozvíjeny dovednosti jednodušší pak obtížnější. Na počáteční úrovni zvládá žák vyhledat v textu informace, které jsou jasně uvedeny v textu. Tato úroveň se nazývá vyhledávání informací.

Pokud žák dokáže z textu vyvozovat informace, které v něm nejsou vyjádřeny přímo, pracuje již s textem na druhé úrovni.

Třetí úroveň dosáhne žák, pokud zvládá interpretovat informace uvedené v textu a zároveň je schopen je sjednocovat se svými dosavadními vědomostmi. Žák zvládá posoudit smysl textu a informace uvedené v něm vysvětlí, zdůvodní a porovná.

Poslední úroveň porozumění se opírá o schopnosti hodnotit a analyzovat text, jak po stránce obsahové a kompoziční, tak po stránce jazykové. U žáků mladšího školního věku je tato dovednost omezená dosaženou úrovní myšlení a zákonitostmi kognitivního rozvoje. (Svobodová, 2013)

Ještě před tím než dítě začne číst, zná většinu slov. Tato slova později nachází v různých textech, zná jejich význam a má je spojeny s nějakou vlastní představou. Každé dítě má nějaké vlastní zkušenosti, na kterých staví své porozumění tomu, o čem čte. Kdyby dítě tyto zkušenosti nemělo, asi by číst nemohlo, protože by textu vůbec nerozumělo. Dlouho potom, co žák dočte poslední slovo, se v jeho mysli nově usazují a přerovnávají informace.

Jeho mysl se vrací k tomu, co mu při četbě bylo příjemné i k tomu, co mu bylo nepříjemné a čemu nerozuměl. Žákova mysl u čtení příběhu pracuje velmi složitě. Pře čtení textu se žák zaměřuje na to, jak se asi odehrával děj, přiřazuje, jak šly věty za sebou, jak navazuje nová událost na to, co bylo uvedeno předtím. Žák předvídá a odhaduje, jak se děj příběhu vyvine dále. Aktivity při četbě informují učitele i žáka, zda dával pozor a zda pochopil, co četl. V hodině by měl vyjít čas na to, že si žáci popovídají o něčem, co si vypsali či zapsali během četby. (Košťálová, 2010)

„Ke čtení s porozuměním a ke čtenářství vedeme v hodinách výuky žáky zejména otázkami, které jim pomáhají ocenit docela určité části a složky textu. Jak hrdina vyřešil situaci? Souhlasíme s tím, co se stalo? A proč? Pokud rozdáme dětem i pracovní list, aby si do něj zapisovaly během četby, dáváme jim podklad, o který se opřou v následujícím přemýšlení a ve vážném hovoru. Ježto porozumění textu spočívá mimo jiné také v tom, že žák spojí svou osobní zkušenost s tím, o čem se dočetl, ptáme se např. „Jak byste se zachovali vy?“ „Co byste poradili starému králi?“ (Košťálová, 2010, str. 51)

5 PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části diplomové práce se zabýváme rozvojem čtenářské gramotnosti s obohacováním slovní zásoby. Ke své práci jsem zvolila přípravy na vyučovací hodinu, kde budou žáci pracovat s pohádkovým textem a následně plnit úkoly navazující na text. Děti z mateřské školy budou pracovat se stejným pohádkovým textem jako žáci ze základní školy. Hlavním cílem mého průzkumného šetření je zjistit, do jaké míry jsou žáci schopni pochopit a porozumět předčítanému textu u žáků předškolního věku ve spojitosti s předčtenářskou gramotností. Dále do jaké míry jsou schopni žáci základní školy pracovat s textem a plnit aktivity navazující na text ve spojitosti s rozvojem čtenářské gramotnosti. Pramenem mého poznání jsou přípravy na vyučovací jednotky, které by měly alespoň částečně odhalit, jaká je úroveň čtenářských dovedností. Praktická část je zaměřena na čtenářské dovednosti, na práci s daným textem, jeho porozumění a sledování vývoje slovní zásoby v závislosti na věku žáků. Při vyučovacích hodinách se zaměříme na dosažení konkrétně stanovených cílů např. rozvíjení spolupráce, jak ve skupině, tak ve dvojicích, respektování názorů druhých při vzájemné komunikaci, obhajování svých názorů, obohacování slovní zásoby, práce s textem, odpovídání na jednoduché otázky, vyhledání správné odpovědi v textu, dodržování pravidel společenského kontaktu. V rámci analýzy se zaměříme také na celkovou aktivitu žáků při vyučovacích hodinách a jejich spolupráci.

Vyučovací hodiny se uskutečnily v Základní a mateřské škole v Uherčicích v okrese Břeclav.

V mateřské škole byly zvoleny metody práce:

Rozhovor - sledujeme

- rozsah slovní zásoby,
- způsob pojmenování: spisovný jazyk, nářečí, např. *míč – balón*
- užívání „normálního“ nebo „dětského“ výrazu: *spí – hajá*
- užívání neutrální nebo zdobněle podoby a jak ji tvoří: *kočka – kočička*
- srozumitelnost projevu a celkovou správnou výslovnost

Didaktická hra a dramatinizace pohádek – rozvíjí

- fantazii, představivost, sebevyjadřování, vzájemnou kooperaci
- fonematičký sluch, výslovnost hlásek
- rozšiřuje slovní zásobu
- učí vytvářet souvislé projevy na určité téma
-

Výtvarné činnosti – rozvíjí

- rozvíjet fantazii, kreativitu
- výtvarnou formou si osvojovat okolní skutečnost
- výtvarné technické dovednosti

V základní škole byly zvoleny metody práce:

- Přirovnání
- Čtení s otázkami
- Brainstorming
- Analýza
- Akrostich
- Dramatizace
- Motivační – pojmová mapa
- Pantomimické znázornění
- Vyhodnocení vlastních příběhů
- Vyhledávání v textu
- Podvojný deník

6 Příprava na vyučovací hodinu v ZŠ

Jak si pejsek s kočičkou dělali k svátku dort	
Základní škola - Český jazyk – 3. ročník	
Přínos k rozvoji osobnosti žáka podle RVP PV	<ul style="list-style-type: none"> • Lidské vztahy, vzájemné poznávání ve skupině, naslouchání, komunikace v různých situacích
Klíčové kompetence	<ul style="list-style-type: none"> • kompetence k učení • kompetence komunikativní • kompetence k řešení problémů • kompetence sociální a personální • kompetence občanské
Výchovně-vzdělávací cíle	<ul style="list-style-type: none"> • Žáci si při komunikaci rozvíjejí schopnost spolupráce, jak ve skupině, tak ve dvojicích – žáci se učí obhajovat své názory a přijímat názory druhých. • Při skupinovém rozhovoru žáci respektují názory druhých. • Žáci jsou schopni odpovídat na jednoduché otázky, popřípadě správnou odpověď vyhledají v textu. • Žáci při diskusi na dané téma, vyjadřují a obhajují své názory, popřípadě formulují otázky. • Žáci si rozvinou dovednosti klást otázky nad textem, zejména ty, na které není v textu odpověď, a to pomocí metody čtení s otázkami. • Žáci si rozvíjí a upevňují správnou techniku čtení – plynulé hlasité čtení s porozuměním textu.
Mezipředmětové vztahy	<p><u>komunikační a slohová výchova</u> (rozvíjení komunikativních dovedností)</p> <p><u>osobnostní a sociální výchova</u> (mezilidské vztahy kooperace poznávání lidí)</p>
Požadavky na přípravu	Text pohádky – kniha, sešit, pero, kartičky s otázkami
Doporučené metody práce	<ul style="list-style-type: none"> • Čtení s otázkami • Vyhledávání v textu • Brainstorming

	<ul style="list-style-type: none"> • Podvojný deník
Aktivita	<ul style="list-style-type: none"> • Jednoduchá interpretace textu s využitím metody: • Čtení s otázkami • Vyhledávání v textu • Brainstorming • Podvojný deník

I. Úvod

Čtení textu:

Učitel seznámí žáky s tím, co budou v hodině dělat. Ukáže jim knihu – POVÍDÁNÍ O PEJSKOVI A KOČIČCE - zeptá se, kdo tuto knížku zná. Seznámí je s tím, kdo je autorem této knihy a kdo je ilustrátorem. Zeptá se žáků, jestli ví, co znamená slovo „autor“ a co znamená slovo „ilustrátor“. Společně si text pohádky přečtou, učitel žáky vyvolává jednotlivě.

Vytvořte správnou formu slova v závorce. Můžete zkontrolovat pomocí textu v pohádce.

1. A teď do hrnce dáme trochu _____ (máslo).
2. Když do dortu dáš pět nejlepších _____ (jídlo), tak je pětkrát dobrý.
3. Kočička dala do dortu půlku _____ (okurka).
4. „A čokoládu,“ řekla kočička a přidala tam tabulku _____ (čokoláda).
5. Vzpomněla si kočička a dala do dortu pět _____ (myš).
6. Řekl pejsek a dal tam několik _____ (buřt).

Zkuste vysvětlit, co znamenají slova:

Konev –

Syreček –

Buřt –

II. HLAVNÍ ČÁST

Čtení s otázkami:

Žáci pracují ve dvojicích. Zváží a domluví se, jak velkou částí textu začnou – zda si přečtou odstavec, dva odstavce, více. Pak si oba domluvenou část tiše přečtou. Poté jeden z nich začne pokládat otázky svému partnerovi ve dvojici. Klade otázky dvojího typu:

a) takové, na které lze v textu najít odpověď b) takové, které s textem souvisejí, ale přímo v textu na ně odpověď není. Spolužákovým úkolem je na otázky odpovídat. Když odpověď nezná a v textu není, je jeho úkolem vyslovit pravděpodobnou domněnku („Nevím, jak to je, ale napadá mě, že...“ „Soudím tak z toho, že...“). Když už k dané pasáži textu byly vyčerpány možné otázky, shrne odpovídající žák na otázky, přečtenou pasáž. Dvojice se domluví, jakou další část textu si přečte. Po přečtení se role obrátí: ten, kdo se ptal, bude odpovídat a shrnovat.

Vyhledávání v textu: Každé dítě dostane kartičku s otázkami, svoje odpovědi na otázky si zapíše do sešitu. Ve dvojicích porovnávají svoje odpovědi. Společná kontrola s celou třídou.

Pro koho pejsek s kočičkou pekli dort?

Co všechno do dortu dali?

Pro koho šli pejsek s kočičkou, až ten dort upekli?

Chutnal jim ten dort?

Kdo ho snědl nejvíce?

Měl pejsek s kočičkou co jíst, nebo byli o hladu?

Interpretace a integrace: Brainstorming: (rozhovor s dětmi)

Zachoval se ten velký zlý pes hezky? Proč pejskovi a kočičce nenechal ani kousek dortu? Jak byste se zachovali vy ke svému kamarádovi, pokud by chtěl kousek vašeho dortu?

Analýza:

Učitel pokládá žákům otázky. Spolupráce celé třídy.

Vyplývá z příběhu nějaké ponaučení?

Podvojný deník

Metoda vhodná pro osobní záznamy z četby. Žák si doslovně vypisuje zajímavá, důležitá místa ze společně čteného textu a doplňuje ke každé citaci vlastní komentář vyjadřující jeho pocity a dojmy. Každý žák si zaznamená do sešitu svoje pocity a dojmy z příběhu a nakonec může svoje myšlenky přečíst před celou třídou.

ZÁVĚR – hodnocení a pochvala dětí za práci v hodině.

6.1 Analýza vyučovací hodiny v ZŠ

Vyučovací hodina proběhla v Základní škole v Uherčicích.

- **Čtení textu:**

S žáky jsme se pozdravili, byli seznámeni s cílem hodiny a ukázala jsem jim knihu **POVÍDÁNÍ O PEJSKOVI A KOČIČCE**. Jelikož žáci tuto knihu velice dobře znají, nemají problém s otázkou – Kdo je to autor? Pojem ilustrátor je jim známý, ale dokáží mi odpovědět pouze dva žáci. Společně si text pohádky přečteme.

1. A teď do hrnce dáme trochu _____ (máslo).
2. Když do dortu dáš pět nejlepších _____ (jídlo), tak je pětkrát dobrý.
3. Kočička dala do dortu půlku _____ (okurka).
4. „A čokoládu,“ řekla kočička a přidala tam tabulku _____ (čokoláda).
5. Vzpomněla si kočička a dala do dortu pět _____ (myš).
6. Řekl pejsek a dal tam několik _____ (buřt).

Tuto část dostali žáci jednotlivě nakopírovanou jako cvičení a pracovali samostatně. Nikdo z žáků neměl problém dát slova do správného tvaru. Proběhla společná kontrola.

- **Zkuste vysvětlit, co znamenají slova:**

Tato slova byla napsaná na tabuli, žáci se hlásili a vyjadřovali svoje názory. Část byla poněkud rušnější, žáci měli snahu vykřikovat, museli být upozorněni na to, že se budou hlásit a nesmí vykřikovat. Byli nuceni dodržovat pravidla komunikace – probíhal skupinový rozhovor na téma konev, syreček a buřt, do které se zapojili všichni žáci. Žáky tato činnost velice zaujala. Některé jejich odpovědi jsem si poznamenala.

Konev – „To je to, čím zaléváme zahradu, doma mám i malou konvičku.“ „Naše babička má starou rezatou konev, kterou nechce vyhodit, i když jí taťka koupil novou plastovou.“ „My doma konev nemáme, ale vím, jak vypadá, my zaléváme hadicí.“

Syreček – „Sýr co strašně smrdí.“ „Já je nemám rád, ale mamka říká, že jsou zdravý.“ „Děda si je dává do sklenice a tu, když pak otevře, smrdí celý barák.“ „Když sní taťka syrečky, nechce se s ním mamka líbat.“

Buřt – „To je špekáček, ten mám strašně rád a často si ho děláme i doma v krbu.“ „To má rád pes, tak si to chtěl dát do dortu.“ „Vím, proč se tomu říká špekáček, protože má vevnitř

špek, je to ve vevnitř tlustý a náš taťka říká, že právě to tlustý je tam dobrý, že to není taková sláma jako liberák.“

- **Čtení s otázkami:**

Tato činnost byla pro žáky náročná, žáci nedokázali klást vhodné otázky a to zejména ty, které s textem souvisejí, ale přímo v textu na ně není odpověď. Žáci nedokázali tyto otázky vytvořit, tak jsem se rozhodla, že si žáci samostatně potichu přečtou celou pohádku. Po přečtení dostala každá dvojice kousek papíru, na který zapisovali odpovědi na otázky, které jsem pokládala.

Pejsek měl svátek nebo narozeniny? - Všichni žáci odpověděli správně, že svátek. Pouze tři žáci se museli podívat do textu.

Jaký tvar mohly mít formičky, ze kterých děti dělaly pískový dort? – Většina dívek napsala tvar srdíčka nebo oválu, chlapci napsali – auto, kost, mašinka.

Čím mohly děti ještě pískový dort ozdobit? – „*Kamínky, šiškami, klacíky, prstem nebo klacíkem tam mohly napsat přání.*“

Proč asi nemají pejsci a kočky rádi chleba? – „*Když k tomu nemají buřta nebo něco sladkého, tak to nejedí, protože samotný je to suchý a škrábe to v krku.*“

Jakou polévku asi pejsek s kočičkou pak dostali od dětí, když jim pes snědl dort?

„*Vývar, protože je tam maso a zelenina a to jí pes i kočka. Francouzskou, protože tam je taky zelenina, ale i těstoviny. Z mletýho masa, protože ta by jim fakt hodně chutnala.*“

Tato činnost žáky velmi bavila, nevadilo jim, že odpovědi musí nejprve napsat a pak přečíst. Při společné kontrole pak přicházeli na stále nové a nové odpovědi.

- **Vyhledávání v textu:**

Žáci psali na papír, pracovali opět samostatně a pro nikoho nebyl problém odpovědět. Dbali jsme na to, aby žáci odpovídali celými větami. Při kontrole otázky „Co všechno do dortu dali“ vyvolaný žák přečetl tu část pohádky, která popisuje pečení dortu.

Pro koho pejsek s kočičkou pekli dort?

Co všechno do dortu dali?

Pro koho šli pejsek s kočičkou, až ten dort upekli?

Chutnal jim ten dort?

Kdo ho snědl nejvíce?

Měl pejsek s kočičkou co jíst, nebo byli o hladu?

- **Interpretace a integrace: Brainstorming**

Všichni jsme se společně posadili do kruhu na koberec a začala jsem klást žákům otázky. Upozornila jsem žáky na to, že budou odpovídat celou větou.

Zachoval se ten velký zlý pes hezky? Proč pejskovi a kočičce nenechal ani kousek dortu? Jak byste se zachovali vy ke svému kamarádovi, pokud by chtěl kousek vašeho dortu?

Proč pejskovi a kočičce nenechal ani kousek dortu? - Při této otázce se rozhořela vášnivá diskuse o tom, co vedlo psa k tomu, že snědl celý dort. „*Měl hlad a určitě nikoho neměl, žádnýho pánička.*“ „*Byl ve stresu, a proto ho snědl - moje mamka, když je ve stresu, tak taky sní hodně sladkýho a pak je ve stresu, že bude tlustá.*“ „*Měl na to chuť a prostě byl nenažranej.*“ „*Byl rozmazlenej, co viděl, tak to chtěl, tak si to vzal.*“

Jak byste se zachovali vy ke svému kamarádovi, pokud by chtěl kousek vašeho dortu? „*Já dorty nejím, tak mu nemám ani co nabídnout.*“ „*Dostávám velký dort, takže není problém se rozdělit, kdybych dort už neměl, nabídnul bych mu jiný sladkosti, snad by mu to nevadilo.*“ „*Kdybych už dort neměl, řekl bych mu, že mu ho druhý den donesu a poprosil mamku nebo babičku, jestli něco neupečou nebo nekoupí.*“

Analýza:

Celá třída zůstává sedět na koberci a snaží se říct, jaké ponaučení vyplývá z této pohádky. „*Je hezký, když se kamarádi domluví a udělají něco společně.*“ „*Ještě hezčí je, když dva slaví narozeniny a pozvou ostatní kamarády.*“ „*Je fajn, že když je někdo v úzkých, že mu někdo pomůže, nebo prostě jen udělá radost.*“ „*Když mi něco nepatří a není to moje, nesmím na to sahat, ani si to vzít.*“ „*Nesmím sežrat, co vidím.*“

Podvojný deník

Bohužel toto cvičení jsme nestihli, ne z důvodu dlouhého textu, ale z důvodu vášnivých debat při plnění předcházejících cvičení.

Žáci byli pochváleni za aktivitu a práci při hodině. Tato činnost žáky velmi bavila, což ostatně sami vyjadřovali na konci hodiny.

Závěr shrnutí celé vyučovací hodiny a práce dětí

Všichni žáci pracovali velice aktivně po celou dobu vyučovací hodiny. Na dotazy, zda se jim vyučovací hodina líbila, odpovídali velice kladně. Na svůj věk jsou žáci velice bystří, pracovali přesně podle pokynů. Nikdo z žáků neměl větší problémy s žádným cvičením. Hodinu hodnotím velice pozitivně a velice mě potěšilo, jak děti dokázaly spolupracovat a bylo na nich vidět, jak je hodina zaujala.

Splnění / nesplnění cílů stanovených na začátku vyučovací hodiny

- Žáci si při komunikaci rozvíjejí schopnost spolupráce, jak ve skupině, tak ve dvojicích – žáci se učí obhajovat své názory a přijímat názory druhých.

Částečně naplnění toho cíle proběhlo při upravené metodě – čtení s otázkami.

- Žáci respektují názory druhých.

Při diskusi docházelo k naplnění stanoveného cíle, žáci se vzájemně respektovali a čekali, až na ně přijde řada.

- Žáci jsou schopni odpovídat na jednoduché otázky, popřípadě správnou odpověď vyhledají v textu.

Tento cíl byl naplněn, při kladení otázek vztahujících se k danému textu pohádky.

- Žáci při diskusi na dané téma vyjadřují a obhajují své názory, popřípadě formulují otázky a vyjadřují své názory.

Naplnění tohoto cíle proběhlo v otázkách navazujících na text.

- Žáci si rozvinou dovednosti klást otázky nad textem, zejména ty, na které není v textu odpověď, a to pomocí metody čtení s otázkami.

Tento cíl nebyl naplněn, protože tato metoda byla pro žáky příliš složitá a nebylo dostatek času na přesné vysvětlení.

- Žáci si rozvíjí a upevňují správnou techniku čtení – plynulé hlasité čtení s porozuměním textu.

Tento cíl byl naplněn při společném hlasitém čtení textu pohádky.

Reflexe z pohledu učitele

Z mého pohledu mohu posoudit, že všichni žáci pracovali velice aktivně. Nikdo neměl vážnější problémy s porozuměním textu, a také s odpovídáním na dané otázky. Velikou výhodou bylo také to, že žáci knihu znali, proto jim nečinilo žádné větší potíže plnit dané úkoly. Dané cíle, které byly stanoveny na začátku vyučovací hodiny, sice nebyly všechny splněny, ale já osobně v tom nevidím žádný velký problém. Důležité je, že žáci dokázali hovořit před svými spolužáky, respektovali názory svých kamarádů, vedli diskusi a vyjadřovali svoje názory. Rozšiřovali si slovní zásobu při vyjadřování svých myšlenek a dodržovali pravidla správné komunikace. Negativně hodnotím, že žáci nepochopili metodu – čtení s otázkami, proto jsem se snažila co nejlépe zareagovat a vymyslet náhradní práci. Pro příště bych je s touto metodou seznámila dopředu. Metodu Podvojného deníku jsme

se žáky nestihli vůbec, ale nebylo to z časových důvodů. Důvodem bylo to, že žáky předchozí úkoly tak zaujali, že jsme se u nich zdrželi.

7 Příprava na vyučovací hodinu v MŠ

Jak si pejsek s kočičkou dělali k svátku dort	
Mateřská škola	
Přínos k rozvoji osobnosti žáka podle RVP PV	<ul style="list-style-type: none"> • rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání • osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost • získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí
Klíčové kompetence	<ul style="list-style-type: none"> • kompetence k učení • kompetence komunikativní • kompetence k řešení problémů • kompetence sociální a personální • kompetence občanské
Výchovně-vzdělávací cíle	<ul style="list-style-type: none"> • Děti zvládají nižší překážky, zvládají různé druhy lezení • Děti se pohybují bezpečně ve skupině dětí, dokáží být pohybově aktivní více než 10 minut • Zvládají výtvarné činnosti, provádí jednoduché úkony (práce se štětcem) • Děti vymýšlejí nová řešení, projevují zájem o spolupráci s kamarádem. • Žáci dokáží používat jednoduchá souvětí vyjadřující nápad, myšlenku. • Děti naslouchají vyprávěnému příběhu a aktivně reagují na otázky, které jim jsou pokládány. • Děti dodržují pravidla konverzace a společenského kontaktu – dokáží naslouchat druhým, sledují obsah vyprávěného textu a smysluplně odpovídají na otázky.
Požadavky na přípravu	Text pohádky - kniha, pastelky, výkresy, noty, loutky (obrázky) z papíru, maňásci
Doporučené metody práce	<ul style="list-style-type: none"> • Analýza • Pohybové aktivity

	<ul style="list-style-type: none"> • Komunikační rozhovor - otázky
Aktivita	<ul style="list-style-type: none"> • Jednoduchá interpretace textu, komunikační rozhovor. Pohybové aktivity. Ilustrace k pohádce.

1. den

Čtení textu:

Motivace – písnička „Sněží“

Pomocí jednoduchých loutek (např: z papíru, maňásci) zahrajeme dětem pohádku.

„Jak si pejsek s kočičkou dělali k svátku dort“

Komunikační rozhovor: rozhovor s dětmi

Znáte nějakou pohádku, kde ještě vystupují zvířátka?

Komunikační rozhovor: společné převyprávění pohádky

Učitel pokládá otázky:

Pro koho pejsek s kočičkou pekli dort?

Co všechno do dortu dali?

Pro koho šli pejsek s kočičkou, když ten dort upekli?

Chutnal jim ten dort?

Kdo snědl největší kus dortu?

Měli pejsek s kočičkou co jíst, nebo byli o hladu?

Interpretace a integrace:(rozhovor s dětmi)

Zachoval se ten velký zlý pes hezky? Proč pejskovi a kočičce nenechal ani kousek dortu? Jak byste se zachovali vy ke svému kamarádovi, pokud by chtěl kousek vašeho dortu?

Analýza:

Jaké poučení z celého příběhu plyne?

2. den

Motivace z předchozího dne – písnička *Pejsek si s kočičkou hrál*...zopakujeme si, o čem jsme si předchozí den povídali.

Pohybové aktivity:

- Písnička „Sněží“ doplněná pohybem těla
- Protahujeme se jako kočka (nahrbit se, prohnout se v zádech)
- Protahujeme se jako pejsek (protahujeme ruce a nohy ve vzporu klečmo - tlapky)

- **Básnička „Kočičí oči“**

Já jsem malá kočka,

mám zelená očka.

Vidím ve dne, vidím v noci,

je to děsně prima pocit.

Oko mé je všude tam,

kde si na myš počítám.

Mému oku neunikne,

tlapka po ní rychle sekne!

- Hra na „kočku a myš“ – doplněna říkankou – *„Myšičko myš, pojd' ke mně blíž, nepůjdu kocourku, nebo mě sníš“*. (Všechny děti stojí v kruhu a drží se za ruce, jedno dítě je uprostřed kruhu – myška, jedno dítě stojí venku kruhu – kocour. Dítě stojící vně kruhu říká: „Myšičko myš, pojd' ke mně blíž.“ Dítě stojící uprostřed kruhu odpovídá: „Nepůjdu kocourku nebo mě sníš“. Myška vyběhne ven z kruhu a kocour ji honí okolo ostatních dětí. Domeček pro myšku je uprostřed kruhu. Ostatní děti povzbuzují. Snažíme se vystřídat všechny děti.

3. den

Zopakujeme si pohádku, o které jsme si předchozí dva dny povídali a seznámíme děti s programem dnešního dne. Společně si zazpíváme písničku – *Pejsek si s kočičkou hrál*...

Ilustrace pohádky:

Posadíme si děti ke stolečkům a rozdáme jim výkresy a nachystáme tempy. Zopakujeme si, kdo v pohádce vystupoval. Děti požádáme, aby nakreslily to, co je v pohádce nejvíce zaujalo.

Závěr – zhodnocení celé práce dětí a zjištění, co se dětem líbilo, co naopak ne a nakonec pochvala za jejich práci.

7.1 Analýza vyučovací hodiny v MŠ

Přípravená vyučovací jednotka probíhala v Mateřské škole v Uherčicích. Požádala jsem svoji kolegyni, aby mi přípravu s názvem „ Jak si pejsek s kočičkou dělali k svátku dort“ odučila, abych si mohla dělat v průběhu výuky poznámky ohledně odpovědí dětí. Odpovědi dětí jsem si zapisovala na papír, snažila jsem se zaznamenat vše, co děti řekly. Paní učitelka pracovala s dětmi ve věku od čtyř do šesti let. Malé tříleté děti jsme také zkoušely zapojit, ale bez úspěchu. Proto jsme malé děti posadily ke stolkům a modelovaly si z plastelíny nebo kreslily. Tato příprava je rozdělena do tří dnů, protože absolvovat vše v jeden den by bylo pro děti velmi náročné.

1. den

Paní učitelka si posadila děti do kruhu, ztišila je a vytáhla maňáskové loutky pejska a kočičky, které si navlékla na ruce, a prostřednictvím loutek děti pozdravila. Děti reagovaly na loutky velmi dobře a ihned odpovídaly na pozdrav. Prostřednictvím loutek paní učitelka seznámila děti s tím, co budou dělat. Motivace – zpívání písně „Sněží“ - zpívají maňáskové loutky (p.uč. je stále využívá pro komunikaci), a jelikož děti píseň znají, automaticky se přidávají a zpívají také.

Paní učitelka vezme knížku, ukáže ji dětem a zeptá se jich, kdo tuto knihu zná nebo kdo ji má doma. Většina dětí odpovídá kladně. A spontánně začínají vyjmenovávat další příběhy, které v knize jsou. Většinou se překřikují, ale některé děti se přihlásí, než něco řeknou.

Dramatizace pohádky – p.uč. odkládá maňáskové loutky a má nachystané papírové loutky pejska a kočičky. Začíná číst příběh, manipuluje s loutkami a přitom udržuje kontakt s dětmi. Např. když *v příběhu dávaly děti písek do formiček a dělaly dort z písku*, snažila se p. uč. děti zapojit, aby svými pohyby naznačovaly, jak dávají písek do formy a vyklápějí bábovku. Žádné dítě s tím problémem nemělo. Děti pohádku pozorně poslouchají a občas se něčemu zasmějí. Smějí se, když pejsek s kočičkou vyjmenovávají věci, které dávají do dortu, nebo křičí „fůj“. (Česnek, kosti, myš, okurku, ocet, zelí). Děti se ohrazují, že takové věci do dortu vůbec nepatří, p. uč. je zklidní a už se zase pokračuje dále. Postupně děti ztrácejí pozornost. Většinou jde o děti čtyřleté, ale ani někteří předškoláci už neudrží pozornost.

Až když se v příběhu objeví velký zlý pes (maňásková loutka), trochu to jejich pozornost opět přitáhne. Na konci pohádky děti tleskají.

Další aktivitou pro děti jsou otázky navazující na text. Snažíme se děti co nejvíce rozmluvit, což je zpočátku velmi těžké. Většinou odpovídají jednoslovně, ale dalšími doplňujícími otázkami se snažíme děti více rozmluvit. Děti se snaží najít správná slova a chvíli jim trvá, než svoji větu zformulují tak, jak chtějí. Zaznamenávám přesně jejich odpovědi:

Znáte nějakou pohádku, kde ještě vystupují zvířátka?

Odpovědi dětí:

Mickeymouse, Kačer Donald, Bambi – srneček. Po těchto odpovědích se je snaží p. uč. navést na pohádku, o které si nedávno povídali. Od pětiletého chlapce získáme odpověď - BOUDO BUDKO. Děti vyjmenovávají, kdo v pohádce vystupoval, a vzpomínají si, o čem byla. Navazují další otázky přímo na děj pohádky O pejskovi a kočičce, kterou jim paní učitelka hrála.

Učitel pokládá otázky:

Pro koho pejsek s kočičkou pekli dort? – „*Pro sebe, pro děti.*“ (odpovědi jsou různé).

Proč ho pekli? – Správná odpověď jedné holčičky (6 let) – „*Protože pejsek měl svátek a kočička narozeniny.*“

Co všechno do dortu dali? - Vyjmenovávají celkem přesně, paní učitelka kontroluje podle pohádky. Vyjmenovávají i něco navíc, např. cuketu.

Pro koho šli pejsek s kočičkou, když ten dort upekli? – „*Šli pro děti.*“ (předškolačka)

Chutnal jim ten dort? Kdo ho snědl nejvíce? – „*Ne.*“ Snažíme se otázkami rozvést jejich odpověď. Proč jim nechutnal? Odpovídá předškolák (6 let): „*Protože jim ho zlý pes celý zhltal a pak ho bolelo břicho.*“

Měli pejsek s kočičkou co jíst, nebo byli o hladu? - „*Jo*“, „*Ne*“, děti neví. Dělá jim problém udržet pozornost, p.uč. se musí ptát znovu. Odpověď dívky (5 let): „*Nebyli hladem, vždyť dostali polívku, maso, kosti a knedlíky.*“

Zachoval se ten velký zlý pes hezky? Proč pejskovi a kočičce nenechal ani kousek dortu?

Jak byste se zachovali vy ke svému kamarádovi, pokud by chtěl kousek vašeho dortu?

„*Ne, protože nepoděkoval a nepoprosil, vzal si dort bez dovolení.*“ „*Byl zlý a lakomý.*“ „*Musíme se podělit s kamarádem.*“ (chlapec 5 let)

Podle odpovědi dětí je zřejmé, že většině z nich nečiní žádné potíže porozumění textu. Dokázaly se soustředit na text pohádky a bez problému odpovídat na otázky jim kladené. Většina dětí (5 – 6 let) odpovídá v souvětích, pouze pár odpovědí jsou věty jednoduché.

Jaké poučení z celého příběhu plyne?

„*Máme se chovat hezky a být hodní na své kamarády, pomáhat jim.*“ (dívka 6 let) „*Dělit se s kamarádem, dovolit se kamaráda.*“ (chlapec 5 let) „*Máme se mít rádi.*“ (chlapec 4 roky)

Odpovědi dětí jsou překvapující. Na svůj věk mají dostatečný přehled o tom, jak by se měly chovat. Nedělalo jim ani problém pochopit otázku – Jaké poučení z celého příběhu plyne, což bylo pro mě příjemným zjištěním. Myslela jsem, že ani nebudou vědět, na co se ptám, ale rychlá reakce jejich odpovědí mě utvrdila ve správnosti položené otázky.

Písnička na závěr a maňásci (pejsek a kočička) se loučí s dětmi písničkou „**Pejsek si s kočičkou hrál**“

Protože to byl první den, věnovali jsme této pohádce 35 minut.

2. den

Paní učitelka si posadila děti do kruhu a zeptala se jich, zda si pamatují, o čem si předchozí den povídaly. Skoro všechny děti si pamatují. Jejich odpovědi: „*O pejskovi a kočičce, jak pekli dort.*“ Další otázka a kdo tam ještě byl v té pohádce? „*Děti a velký zlý pes.*“ Paní učitelka děti pochválí a řekne jim, že je teď začaruje a stanou se z nich pejskové a kočičky.

Písnička s pohybem

Sněží, sněží, mráz kolem běží (*klečíme na kolenou a ruce se pohupují ze strany na stranu, jako když hladíme kočičku po hřbetě*)

Zima je kočičce, (*třeme si ramena, jako když nám je zima*)

hřbet se jí ježí. (*nahrbíme se jako kočka*)

Fouká, fouká, bílá je louka. (*klečíme na kolenou a ruce se pohupují ze strany na stranu, jako když hladíme kočičku po hřbetě*)

Zima je pejskovi, (*třeme si ramena, jako když nám je zima*)

ke kamnům kouká. (*klečíme a rukama se opíráme o zem, díváme se na jednu stranu a na druhou*)

Jelikož se jedná o pohybovou aktivitu spojenou s písní, děti to velmi baví. Chtějí to opakovat znovu a znovu. Paní učitelka to s nimi zopakuje dvakrát a přechází na cvičení. „Děti a víte, jak se protahuje kočička?“ Děti odpovídají, že ano, a hned to předvádějí.

Paní učitelka je zastaví a řekne, že si to zkusí všichni naráz. Další otázka paní učitelky: „Víte, jak se protahuje pejsek?“ Děti chvilku přemýšlí a pak některé naznačují, jak pejsek čůrá. Ostatní se začnou smát a chvilku trvá, než se zklidní. Cvičení dětem nedělá problémy, jelikož se jedná o starší děti, které nemají v motorice tak velké potíže jako děti mladší.

Aby děti paní učitelka na chvilku zklidnila, posadí je do kruhu a řekne jim básničku „Kočičí oči“. Zopakuje báseň ještě jednou a někteří si už slova zapamatovávají a sem tam doplňují. Na závěr si zahrají pohybovou hru „Na kočku a myš“. Tato hra je velice baví, protože mohou běhat. Překřikují se a navzájem se povzbuzují. Paní učitelka děti střídá, aby si jich zahrálo co nejvíce.

Děti byly více aktivní, než předchozí den. Chlapci byli pohybově aktivnější.

3. den

Poslední den jsme věnovali ilustraci k pohádce. Děti měly namalovat, co je v pohádce nejvíce zaujalo. Nejdříve si ale zopakovaly, o čem si předchozí dva dny povídaly. Zaspívaly si písničku „Sněží, sněží“. Společně si nachystaly ubrus, tempery a výkresy a během toho se domlouvaly, co kdo bude kreslit. K dispozici měly na druhém stole položenou knihu, do které se mohly podívat. Výtvary dětí jsou velice zdařilé a bylo vidět, že je malování baví. (viz. příloha)

Závěr – shrnutí celé hodiny a práce dětí

Na každém dni bylo něco pozitivního a pro děti zajímavého. První den se jim velice líbila dramatizace pohádky. Výborné byly také reakce dětí na otázky, které následovaly po dramatizaci. Při otázkách, na které měly odpovídat, bylo vidět, že opravdu přemýšlí a že ví, o čem text pohádky byl. Dokázaly poslouchat celý text a ještě reagovat na otázky, což je příjemné zjištění. Druhý den se žákům líbil hlavně kvůli dostatečnému pohybu. Třetí den, kdy měly namalovat obrázky k příběhu, byly potěšeny spíše dívky. Dívky byly celkově aktivnější, jak první den, tak i třetí den. Chlapci se zase více prosadili při pohybových aktivitách. Myslím, že byly zvoleny vhodné metody a celková práce dětí byla opravdu vydařená.

Splnění/nesplnění stanovených cílů na začátku hodiny:

- Děti zvládají nižší překážky, zvládají různé druhy lezení

Tento cíl byl naplněn při pohybových aktivitách – písnička „Sněží“.

- Děti se pohybují bezpečně ve skupině dětí, dokáží být pohybově aktivní více než 10 minut

Naplnění toho cíle proběhlo v pohybové hře „Na kočku a myš.“

- Zvládají výtvarné činnosti, provádí jednoduché úkony (práce se štětcem)

Při výtvarné činnosti byl naplněn i tento cíl, kdy děti měly namalovat, co je v pohádce nejvíce zaujalo.

- Děti vymýšlejí nová řešení, projevují zájem o spolupráci s kamarádem.

Tento cíl byl splněn při samotné analýze příběhu, kdy děti vyjadřovaly svoje názory k otázce – „Jaké ponaučení z celého příběhu plyne?“

- Žáci dokáží používat jednoduchá souvětí vyjadřující nápad, myšlenku.

Naplnění cíle proběhlo při aktivizačních otázkách navazující na text pohádky.

- Děti naslouchají vyprávěnému příběhu a aktivně reagují na otázky, které jim jsou pokládány.

Tento cíl byl naplněn při poslechu pohádkového textu a v navazujících otázkách.

- Děti dodržují pravidla konverzace a společenského kontaktu – dokáží naslouchat druhým, sledují obsah vyprávěného textu a smysluplně odpovídají na otázky.

Naplnění toho cíle probíhalo při otázkách, které navazovaly na text pohádkového příběhu.

Reflexe z pohledu učitele:

Cíle, které byly stanoveny na začátku hodiny, byly splněny. Děti vyjadřovaly své myšlenky, bez ostychu komunikovaly před svými kamarády, obohacovaly si slovní zásobu např. používáním cizích slov (Mickeymouse, Kačer Donald, Bambi) a aktivně se zapojovaly do rozhovorů. Protože se jednalo o děti z mateřské školy, hovoříme o předčtenářské gramotnosti, kdy je důležité u dětí rozvíjet schopnosti, dovednosti a vědomosti, trénujeme paměť, koncentraci pozornosti a soustředěnost. Každé dítě je jiné, a proto jsme zde mohli zhlédnout patrné rozdíly. Některé děti se plně soustředily, některé (spíše 4 leté) nedokázaly udržet pozornost a soustředěnost po celou dobu dramatizace. V jiných vyučovacích hodinách bych zvažila rozsah textu pohádky, určitě bych volila kratší text nebo bych ihned po dramatizaci realizovala pohybové aktivity, aby měly děti změnu a nemusely jen sedět a poslouchat.

8 Příprava na vyučovací hodinu v ZŠ

O dvanácti měsíčkách	
Základní škola - Český jazyk - 3. ročník	
Přínos k rozvoji osobnosti žáka podle RVP ZV	<ul style="list-style-type: none"> • Lidské vztahy, vzájemné poznávání ve skupině, naslouchání, komunikace v různých situacích
Klíčové kompetence	<ul style="list-style-type: none"> • kompetence k učení • kompetence komunikativní • kompetence k řešení problémů • kompetence sociální a personální • kompetence občanské
Výchovně-vzdělávací cíle	<ul style="list-style-type: none"> • Žáci vyhledávají v textu odpovědi na otázky, které jsou jim kladeny, formulují hlavní myšlenku textu, uceleně reprodukuji přečtený text. • Žáci si rozvíjejí schopnost spolupráce, jak ve skupině, tak ve dvojicích. • Žáci respektují názory druhých. • Žáci si osvojí pojmy týkající rodiny (vlastní dcera a nevlastní dcera) • Žáci dokáží vést otevřenou diskusi na dané téma.
Mezipředmětové vztahy	<p><u>komunikační a slohová výchova</u> (rozvíjení komunikativních dovedností)</p> <p><u>osobnostní a sociální výchova</u> (mezilidské vztahy kooperace poznávání lidí)</p>
Požadavky na přípravu	Text pohádky, kartičky s otázkami, sešit, pastelky
Doporučené metody práce	<ul style="list-style-type: none"> • Přirovnání • Čtení s otázkami • Brainstorming • Analýza • Akrostich • Dramatizace

Aktivita	Tvoří vlastní literární text podle svých schopností. Jednoduchá interpretace textu s využití metody Akrostich. Tvořivé činnosti s literárním textem.
-----------------	--

I. Úvod

Čtení textu:

Učitel rozdá dětem role a společně si text pohádky přečtou.

Komunikační: rozhovor s dětmi

Co znamená, že byla Maruška nevlastní dcera? Máte nevlastní sourozence? Znáte někoho, kdo má nevlastní sourozence? Mohou být i rodiče nevlastní? Pokud máte nevlastního sourozence, nebo nevlastního rodiče, máte ho rádi stejně jako vlastního?

Přirovnání: (práce ve dvojicích)

Doplňte dobré nebo špatné vlastnosti k jednotlivým postavám

Maruška – *hodná, obětavá*

Macecha – *zlá, chamtivá*

Holena – *namyšlená, malicherná*

II. HLAVNÍ ČÁST

Vyhledávání v textu: Každé dítě dostane kartičku s otázkami, svoje odpovědi na otázky si zapíše do sešitu. Ve dvojicích porovnávají svoje odpovědi. Společná kontrola s celou třídou.

Která z dcer byla nevlastní?

Proč poslaly Marušku do lesa?

S kým se Maruška v lese setkala?

Jak se jmenoval měsíc, který zrovna vládl?

Vrátila se Maruška zpátky do chalupy?

Interpretace a integrace: Brainstorming: (rozhovor s dětmi)

Jak byste se chovali k Marušce a Holeně vy? Zasloužila si Maruška být odstrčená a nenáviděná? Co byste Marušce poradili?

Analýza:

Učitel pokládá žákům otázky. Spolupráce celé třídy.

Jaké poučení z celého příběhu plyne? (*V nouzi poznáš přítele. Všechno zlé je k něčemu dobré. Na každého jednou dojde*).

Akrostich: (práce ve dvojicích)

Zkuste napsat na všechna písmena ve slově HOLENA, nějaké její vlastnosti.

H -

O -

L -

E -

N -

A -

Dramatizace pohádky (práce ve skupinách)

Každá skupina dětí dostane část pohádky a jejich úkolem je připravit si scénku daného úryvku. Všechny skupinky na sebe navazují podle příběhu.

ZÁVĚR – hodnocení a pochvala dětí za práci v hodině

8.1 Analýza vyučovací hodiny

Vyučovací hodina proběhla v Základní škole v Uherčicích ve 3. ročníku.

Žákům byly přiděleny role a celá pohádka byla společně přečtena. Většina dětí pohádku znala, četla se jim dobře, ale byla příliš dlouhá, čtení trvalo 20 minut. Pro příště bych zadala žákům text pohádky přečíst předem doma. Lépe se s textem pohádky seznámí a pro četbu mají nejen více času, ale i klidu.

Komunikační: rozhovor s dětmi

Co znamená, že byla Maruška nevlastní dcera? Máte nevlastní sourozence? Znáte někoho, kdo má nevlastní sourozence? Mohou být i rodiče nevlastní? Pokud máte nevlastního sourozence, nebo nevlastního rodiče, máte ho rádi stejně jako vlastního?

Žáci měli na tento rozhovor připravené i pracovní list, do kterého si mohli zapisovat své odpovědi, přesto byly tyto otázky nejprve vypracovány ústně, aby bylo jisté, že žáci dobře porozuměli zadání. Pojmy vlastní x nevlastní sourozenec/rodiče, žáci znali, neměli tedy problém s odpovědí na tyto otázky.

Přirovnání: (práce ve dvojicích)

Při plnění tohoto cvičení se žáci zaměřili spíše na macechu a Holenu /na záporné vlastnosti/. Když jsem se zeptala, proč mají tak málo kladných vlastností k Marušce, odpověděli, že kladných vlastností je málo a dá se o ní pouze říci, že byla – *hodná, poslušná, pracovitá, obětavá, laskavá, pěkná. Odpověď jedné dívky také zněla, že byla také hloupá – protože se nedokázala postavit chováním macechy a Holeny.*

Macecha – *zlá, chamtivá, závistivá, nepřející, hnusná, přísná, vyhrožující, nafrněná, lenošná, sebestředná*

Holena – *namyšlená, malicherná, zlá, nafintěná, líná, sobecká, rozmazlená, škaredá, hloupá, panovačná, nafrněná, protivná, nejzlejší, nevychovaná, ošklivá, pyšná, chamtivá*

Vyhledávání v textu: Každé dítě dostane papír s již předtištěnými otázkami, svoje odpovědi si zapíše do sešitu. Ve dvojicích porovnávají svoje odpovědi. Společná kontrola s celou třídou.

Porovnávání správných odpovědí probíhalo společně s celou třídou a žáci odpovídali na otázky správně.

Která z dcer byla nevlastní? – „*Maruška*“.

Proč poslaly Marušku do lesa? – „*Pro jahody, jablka, fialky. Aby se jí macecha s Holenou zbavily, protože ji trápily, aby umřela. Macecha s Holenou se bály aby se Maruška nevdala a neodešla, to ať radši umře v lese.*“

S kým se Maruška v lese setkala? – „*Setkala se s 12 měsíčky.*“

Jak se jmenoval měsíc, který zrovna vládl? – „*Leden.*“

Vrátila se Maruška zpátky do chalupy? „*Ano vrátila, co měla dělat, když nikam jinam jít nemohla?*“

Interpretace a integrace: Brainstorming: (rozhovor s dětmi)

Při rozhovoru na tyto otázky se spustila divoká diskuse, do které jsem nezasahovala.

Jak byste se chovali k Marušce vy?

- „*Maruška byla hodná až moc hodná, tak bych se k ní choval hezky, byl bych jí vděčný, kdyby za mě doma uklízela.*“

Jak byste se zachovali k Holeně?

- „*Já bych ju vyhodil z chalupy, nařídil bych jí, že Maruška bude odpočívat a ona se bude starat o celé hospodářství.*“
- „*Holenu bych zkrášlila, namalovala bych ji, aby byla aspoň trochu hezká a pak by nemusela Marušce závidět její krásu, aby prostě nebyla tak zlá a hnusná.*“

Zasloužila si Maruška být odstrčená a nenáviděná?

- „*Určitě si to nezasloužila, a ani dneska si to nikdo nezaslouží, jenže dneska se tomu říká šikana a to se prostě nedělá, nad někým se povyšovat a chtít po někom aby mi sloužil.*“

Co byste Marušce poradili?

- „*Aby to třeba ještě měsíc vydržela a pokud by se to nezlepšilo, aby odešla do jiné vesnice nebo by se mohla vdát, protože ty dvě se nezmění.*“

Jedna dívka se zmínila, že existují i centra pro týrané osoby, protože Maruška tedy týraná byla.

Jaké poučení z celého příběhu plyne?

„*Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá. – poslaly ji na smrt, a jak dopadly.*“

„*Jablko nepadá daleko od stromu – Holena měla stejné negativní vlastnosti jako její matka.*“

„*Pro dobrotu na žebrotu – Maruška tak dřela a tak byla hodná, a co z toho měla.*“

Zkuste napsat na všechna písmena ve slově HOLENA, nějaké její vlastnosti.

H – hnusná, hubatá, hladká, hluchá, hlasitá

O – ohyzdná, ošklivá, opotřebovaná, obyčejná, ostrá

L – leklá, líná, lákavá, lakomá

E – egoistická, elegantní

N – nafintěná, nafrněná, nahluchlá, naštvaná, negramotná, nebezpečná, nafoukaná, nudná, nelidská, nechápavá

A – arogantní, agresivní

Dramatizace pohádky (práce ve skupinách)

Dramatizace pohádky bohužel neproběhla z časových důvodů.

Závěr – shrnutí celé vyučovací hodiny

Hodina probíhala klidně a žáci bez problémů pracovali. Využívali se doporučené metody práce, kromě dramatizace, která neproběhla z časových důvodů. Hodina byla rozvržena a vedena tak, aby bylo dosaženo všech výchovně-vzdělávacích cílů.

Splnění/nesplnění stanovených cílů

- Žáci vyhledávají v textu odpovědi na otázky, které jsou jim kladeny, formulují hlavní myšlenku textu, uceleně reprodukují přečtený text.

Tento cíl byl naplněn v interpretaci a integraci, konkrétně v otázce „Co byste Marušce poradili?“ Žáci vyjadřovali své myšlenky, navrhovali různá řešení problémů např. Centra pro týrané osoby

- Žáci si rozvíjejí schopnost spolupráce, jak ve skupině, tak ve dvojicích.

Tento cíl byl naplněn, když měli žáci vyhledávat správné odpovědi v textu a ve dvojicích si porovnávali správné odpovědi.

- Žáci respektují názory druhých.

Naplnění tohoto cíle proběhlo v interpretaci a integraci, kdy žáci nechávali svoje spolužáky domluvit, vyslechli si názory druhých, než začal mluvit někdo jiný.

- Žáci si osvojí pojmy týkající rodiny (vlastní dcera a nevlastní dcera)

Při komunikačním rozhovoru se žáci seznámili s pojmy vlastní x nevlastní dcera (sourozenci), tyto pojmy si bez větších problémů osvojili.

- Žáci dokáží vést otevřenou diskusi na dané téma.

Při otázce „Jaké poučení z celého příběhu plyne?“ dokázali žáci vést diskusi, proč takové poučení z příběhu plyne. Svoje odpovědi zdůvodňovali.

Reflexe z pohledu učitele

Negativní stránka z mého pohledu - text pohádky byl příliš dlouhý. Pokud se dbá na správné a plynulé čtení nebylo možné pohádku přečíst a následně plnit dané úkoly v časovém úseku jedné vyučovací hodiny. Při komunikačním rozhovoru s dětmi, by bylo vhodné, si předem zjistit jaká skupina dětí bude s pohádkou pracovat, neboť v tomto případě nedocházelo k rozvoji slovní zásoby, děti neměly na co odpovídat. (viz. příloha). Většina žáků byla velice rychle hotova (vlastní x nevlastní sourozenci). Všichni pochopili význam otázek, ale protože se některých tato situace netýkala, neměla v podstatě na co odpovídat.

Pozitivní stránka vyučovací hodiny – práce/otázky byly poskládány od nejjednodušších po těžší. Během celé hodiny žáci velmi dobře pracovali, otázky i úkoly plnili bez problémů. Při individuální i skupinové práci probíhala spolupráce. Žáci komunikovali, byli schopni a ochotni se navzájem poslouchat a neskákat si do řeči. Byli schopni diskutovat a obhajovat své názory. V průběhu celé vyučovací hodiny bylo dbáno na to, aby žáci odpovídali v celých větách a vyjadřovali se pouze k jednotlivým otázkám (z důvodu krátkého časového úseku).

9 Příprava na vyučovací hodinu v MŠ

O dvanácti měsíčkách	
Mateřská škola	
Přínos k rozvoji osobnosti žáka podle RVP PV	<ul style="list-style-type: none"> • rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání • osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost • získání osobní samostatnosti a schopnosti projevovat se jako samostatná osobnost působící na své okolí
Klíčové kompetence	<ul style="list-style-type: none"> • kompetence k učení • kompetence komunikativní • kompetence k řešení problémů • kompetence sociální a personální • kompetence občanské
Výchovně-vzdělávací cíle	<ul style="list-style-type: none"> • Děti dokáží používat jednoduchá souvětí vyjadřující nápad, myšlenku. • Děti popíší situaci, jak by se zachovali, vyjadřují svoje názory k řešení problému. • Děti se dokáží dorozumívat verbálně i nonverbálně (používají gesta, mimiku, oční kontakt). • Děti zachycují a sledují hlavní myšlenku pohádky (příběhu).
Požadavky na přípravu	Text pohádky - kniha, obrázky, pastelky, noty, doplňky – oblečení, korále, šátek
Doporučené metody práce	<ul style="list-style-type: none"> • Přirovnání • Brainstorming • Analýza • Dramatizace
Aktivita	<ul style="list-style-type: none"> • Jednoduchá interpretace textu s využitím metody Brainstorming, přirovnání. Pohybové aktivity.

I. Úvod

Čtení textu:

Den dopředu dětem přečíst pohádku – předtím než jdou spát.

Druhý den:

Motivace – písnička „Měsíce“ - seznamujeme se s názvy měsíců v roce

Komunikační: rozhovor s dětmi

Znáte nějakou pohádku, kde vystupují měsíce? Pamatujete si, co jsme včera četli? (Připomenutí pohádky).

II. HLAVNÍ ČÁST

Dramatizace pohádky: (kolektivní práce)

Společně s dětmi si nachystáme drobné kulisy a doplňky ke kostýmům, které dětem rozdáme a určíme tak postavy. Snažíme se děti co nejvíce zapojit do hraní pohádky. Učitel předčítá text a děti mohou improvizovat a doplňovat, co si z pohádky pamatují.

Přirovnání: Učitel pokládá otázky.

Doplňte dobré nebo špatné vlastnosti k jednotlivým postavám

Jaká byla Maruška? – *hodná, obětavá*

Jaká byla Macecha? – *zlá, chamtivá*

Jaká byla Holena? – *namyšlená, malicherná*

Komunikační rozhovor: Učitel pokládá otázky:

Proč poslaly Marušku do lesa?

S kým se Maruška v lese setkala?

Jak se jmenoval měsíc, který zrovna vládl?

Vrátila se Maruška zpátky do chalupy?

Interpretace a integrace: Brainstorming: (rozhovor s dětmi)

Jak byste se chovali k Marušce a Holeně vy? Zasloužila si Maruška být odstrčená a nenáviděná? Co byste Marušce poradili?

Analýza:

Jaké poučení z celého příběhu plyne?

Pohybové aktivity:

- chodíme v labyrintu – Cesta ke dvanácti měsíčkům je dlouhá x krátká
- cvičíme v překážkové dráze, procvičujeme různé druhy chůze – chůzi s překračováním různě vysokých překážek, chůzi krátkými a dlouhými kroky

Závěr – zhodnocení celé pohádky a zjištění, co se dětem líbilo, co naopak ne a nakonec pochvala děti.

9.1 Analýza vyučovací hodiny v MŠ

Připravené aktivity probíhaly v Mateřské škole v Uherčicích. Odpovědi dětí jsem si zapisovala na papír, snažila jsem se zaznamenat vše, co řekly. Paní učitelka pracovala s žáky předškolního věku od čtyř do šesti let. Ti nejmenší se na pohádku dívali.

Společně si zazpívali písničku „Měsíce“. Protože děti tuto píseň znají, ihned se přidávaly a zpívali všichni společně. Paní učitelka se dětí zeptala, zda znají nějakou pohádku, ve které vystupují měsíce. Některé děti si vzpomněly, že jim paní učitelka den předtím četla pohádku „O dvanácti měsíčkách“. Postupně byly rozdány role a některé děti se nemohly dočkat, až jim bude nějaká přidělena. Paní učitelka je vypravěč, vyprávěla pohádku z paměti s občasným nahlédnutím do textu. Děti opakovaly text své role po vypravěči a bylo na nich vidět, že je to velice bavilo. Některé dívky se do příběhu velice vžily např. (dívka 5 let) v roli macechy působila opravdu přísně a při mluvení si dupnula, aby dodala svým slovům důraz. Při dramatizaci pohádky se někteří snažili improvizovat. Doplnovali si vlastní text, i když to byly jen krátké věty, krásně zapadaly do příběhu. Neměli problém mluvit před svými kamarády, pouze dva chlapci se styděli. Malé děti poslouchaly pozorně pohádku až do konce, nikdo nikoho nevyrušoval. Na konci pohádky zazvonil zvoneček a všichni si zatleskali.

Následovaly otázky navazující na text a odpovědi dětí, které jsem přesně zaznamenala.

- **Jaká byla Maruška?** – „*hodná, hezká, nebyla lakomá a nebyla vybíravá*“ (dívka 5 let)
- **Jaká byla Macecha?** – „*zlá, protivná, vybíravá, bezcitná*“ (chlapec 6 let)
- **Jaká byla Holena?** – „*škaredá, líná, lakomá*“ (chlapec 4 roky)
- **Proč poslaly Marušku do lesa?** – „*Protože byly zlé*“ (dívka 5 let), „*Protože oni mysleli, že až bude Maruška hezká, tak si ju někdo odvede a Holena, že nebude moc hezká, tak si ju nikdo neodvede a odvede si jenom Marušku.*“ (dívka 6 let)

- **S kým se Maruška v lese setkala?** – „*S dvanácti měsíčkama.*“ (chlapec 6 let)
- **Jak se jmenoval měsíc, který zrovna vládl?** – „*Leden.*“ (dívka 3 a půl roku)
- **Vrátila se Maruška zpátky do chalupy?** – „*Jo, jo vrátila.*“ (dívka 4 roky)

Poslední otázku bych pro příště vhodněji formulovala. Znění této otázky nebylo dostatečně zřejmé a dětem činilo potíže pochopit, na co se vlastně ptám.

- **Jak byste se k Marušce zachovali vy?** – „*Já bych se k Marušce zachoval hezky.*“ (chlapec 6 let)
- **Zasloužila si Maruška být odstrčená a nenáviděná?** - „*Ne, protože nebyla zlá.*“ (chlapec 5let)
- **Co byste Marušce poradili?** – „*Že by měla Holenu a Macechu vyhodit z baráku.*“ (dívka 5 let)
- **Jaké poučení z celého příběhu plyne?** – „*Máš být hodný na každýho, protože když ti nic neudělá, tak nemáš důvod se na něj zlobit.*“ (dívka 6 let) „*Máme se k sobě chovat slušně.*“ (dívka 5 let)

Z časových důvodů jsme pohybové aktivity nemohli absolvovat, proto by mohly být přesunuty na další den. Zakončení této vyučovací hodiny bylo společným zpěvem písně „Měsíce.“

Závěr – shrnutí celé hodiny a práce dětí

Celková práce dětí byla velmi vydařená. Skoro všichni se snažili zapojit a něčím přispět k dramatizaci pohádky. Pouze některé děti nechtěly být vtaženy do děje a raději se staly diváky. Tato pohádka děti velice upoutala, což bylo patrné z jejich soustředěnosti na jejich role. Snažily se, o co nejdůvěryhodnější hraní. Některé dívky dávaly důraz svým slovům různými gesty. Doplnovaly svůj text gesty, mimikou, intonací hlasu. Na dotazy dětí, zda se jim pohádka líbila, odpověděly kladně. Bylo na nich patrné jisté nadšení z celé dramatizace.

Splnění/nesplnění stanovených cílů na začátku hodiny:

- Děti dokáží používat jednoduchá souvětí vyjadřující nápad, myšlenku.

Naplnění tohoto cíle proběhlo v otázkách navazujících na text. Např. v otázce „Proč poslaly Marušku do lesa“ se děti velice rozpovídaly a používaly jednoduché věty a souvětí.

- Děti popíší situaci, jak by se zachovaly, vyjadřují svoje názory k řešení problému.

Tento cíl byl splněn při otázkách „Co byste Marušce poradily? Jaké poučení z celého příběhu plyne?“ Děti zde vyjadřují svoje názory a navrhují možná řešení problémů.

- Děti se dokáží dorozumívat verbálně i nonverbálně (používají gesta, mimiku, oční kontakt).

Naplnění toho cíle proběhlo při samotné dramatizaci pohádky.

- Děti zachycují a sledují hlavní myšlenku pohádky (příběhu).

Tento cíl byl naplněn při dramatizaci pohádky. Děti dokázaly udržet pozornost a nevyrušovaly při dramatizaci i při otázkách, které následovaly po pohádce. Při kladení otázek, které navazovaly na text, dokázaly celkem bez problému formulovat své odpovědi.

Reflexe z pohledu učitele:

Usuzuji, že byly zvoleny vhodné metody odpovídající věku dětí. I když jsem si vědoma, že příprava není vhodná pro tříleté děti, určitě bych ji znovu v mateřské škole realizovala, i když spíše se staršími dětmi. Z jejich pozitivních ohlasů soudím, že se dětem jejich práce zamlouvala. Důvodem je určitě i to, že mohly být součástí samotné dramatizace pohádky. Při poslechu textu od paní učitelky se dokázaly soustředit a reprodukovat text svými vlastními slovy. Při další přípravě na výuku v mateřské škole bych se ale zaměřila na stručnější texty pohádek. Příliš obsáhlý text hodnotím negativně. Je to z důvodu, že s dětmi nestihnete více činností. Nejvhodnější je zařadit ihned pohybové aktivity, což jsme v našem případě nestihly. Důležité je děti nepřetěžovat a dodržovat určité didaktické zásady. Také některé otázky bych pro příště určitě neuváděla. Velice příjemným zjištěním pro mě bylo, že když byly dětem pokládány otázky vztahující se k textu, prokázaly svou schopnost odpovědi i některé tříleté děti. Z toho usuzuji, že i ty nejmenší dokázaly porozumět čtenému textu a ještě se soustředily na otázky, které jim byly kladeny.

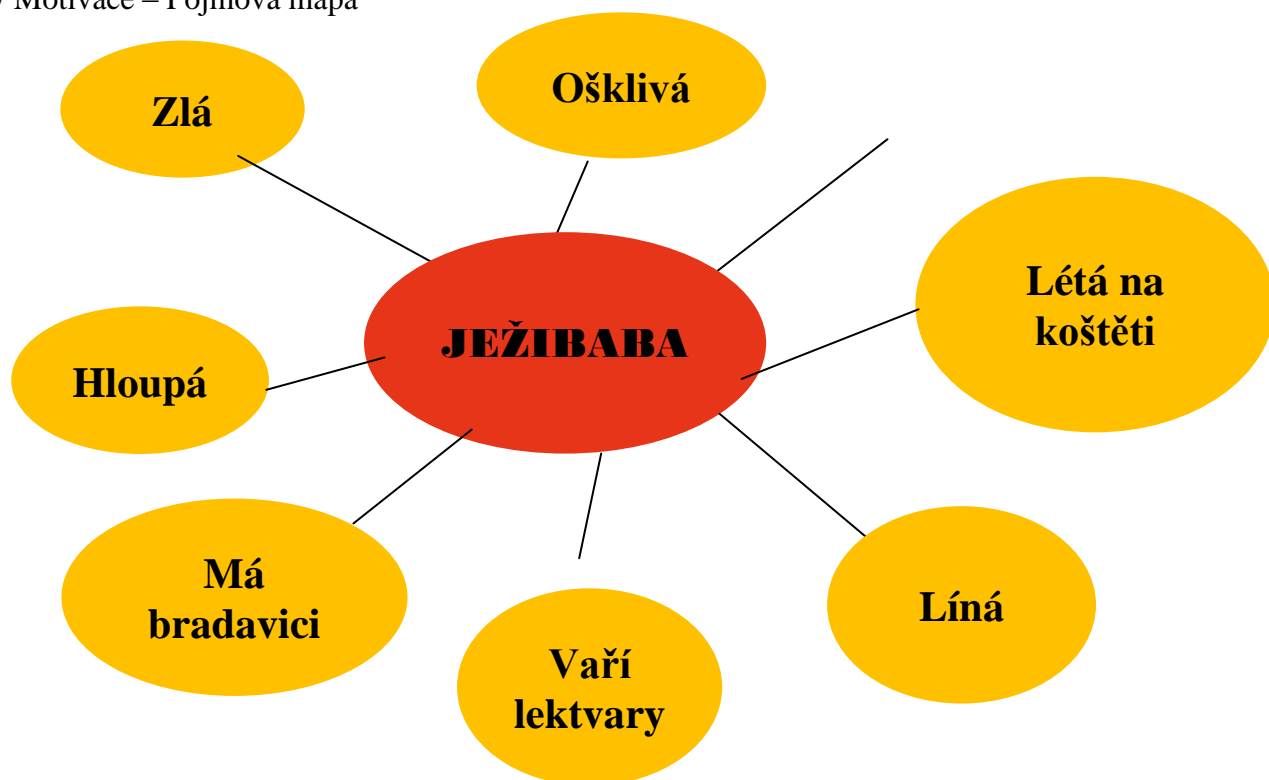
10 Příprava na vyučovací hodinu v ZŠ

Pavel Šrut – Pět ježibab	
Základní škola - Český jazyk - 3. ročník	
Přínos k rozvoji osobnosti žáka podle RVP ZV	<ul style="list-style-type: none"> • Lidské vztahy, vzájemné poznávání ve skupině, naslouchání, komunikace v různých situacích
Klíčové kompetence	<ul style="list-style-type: none"> • kompetence k učení • kompetence komunikativní • kompetence k řešení problémů • kompetence sociální a personální • kompetence občanské
Výchovně-vzdělávací cíle	<ul style="list-style-type: none"> • Žáci plynule čtou texty přiměřeného rozsahu a náročnosti. • Žáci si rozvíjejí schopnost spolupráce, jak ve skupině, tak ve dvojicích. • Žáci respektují názory druhých. • Žáci si rozvinou slovní zásobu – tvořením vlastností k ježibabě. • Žáci jsou schopni odpovídat na jednoduché otázky popřípadě správnou odpověď vyhledat v textu. • Žáci vedou diskusi na dané téma, vyjadřují své názory.
Mezipředmětové vztahy	<p><u>komunikační a slohová výchova</u> (rozvíjení komunikativních dovedností)</p> <p><u>osobnostní a sociální výchova</u> (mezilidské vztahy kooperace poznávání lidí)</p>
Požadavky na přípravu	Text pro žáky – Pavel Šrut: Pět ježibab, sešity, pera, pastelky, tabule, křídly
Doporučené metody práce	<ul style="list-style-type: none"> • Motivační – pojmová mapa • Pantomimické znázornění • Řízené čtení • Akrostich • Vyhodnocení vlastních příběhů
Aktivita	Tvoří vlastní literární text podle svých schopností. Jednoduchá interpretace textu s využitím metody Akrostich. Tvořivé činnosti s literárním textem.

I. Úvod

a./ Seznámení s cílem hodiny

b./ Motivace – Pojmová mapa

- Řekni, co všechno ještě ježibaba může dělat

- **Pantomimické znázornění charakterů:**

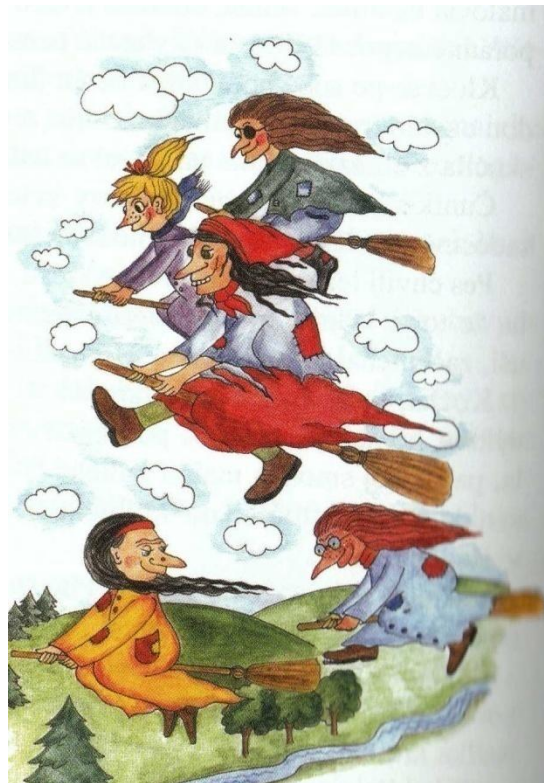
Pokus se pohybem a mimikou ztvárnit osobnost jakékoli ježibaby (důraz na různé charaktery ježibab)

- Dnes si přečteme báseň od Pavla Šruta – Pět ježibab

II. Hlavní část

- Čtení textu – Pavel Šrut: Pět ježibab (Hlemýžď Čilišnek)

Pět ježibab
s jedním okem
letí, letí
nad potokem,
letí jako hejno ptáků,
pět ježibab na smetáku.
Pět ježibab s jedním uchem
jako hejno letí vzduchem,
letí, letí, v letu svačí
pět ježibab na tryskáči.
Pět ježibab s jedním nosem
volá na mě: „Kluku, pojd' sem!“
A když nejdu, tak se štětí
pět ježibab na koštěti.

- Řízené čtení – učitel střídavě vyvolává žáky na hlasité čtení

- Předčítání – učitel ještě jednou celou báseň hlasitě a zřetelně přečte, (aby obsah básně pochopili i žáci, kteří mají potíže se čtením nebo nemají obsahový zisk)

- Podněty otázkově - výzvové:

- Kolik ježibab letí v básni?
- Kolik ježibab má jedno oko a kudy letí?
- Kolik ježibab má jedno ucho a kudy letí?
- Co volají ježibaby s jedním nosem?
- Na kterých dopravních prostředcích ježibaby letí?
- Je báseň strašidelná?

- **Akrostich**

Napiš příběh básně tak, abys na každé písmeno napsal/a jednu větu:

**J
E
Ž
I
B
A
B
A**

ZÁVĚR – Každé dítě přečte před třídou svůj příběh (pokud bude chtít). Hodnocení a pochvala dětí za práci v hodině.

10.1 Analýza vyučovací hodiny v ZŠ

Tato vyučovací hodina proběhla v Základní škole v Uherčicích.

Společné přivítání s žáky a sdělení náplně a cíle hodiny. Poté žáci utvořili dvojice a začali pracovat. Na otázky, které jim byly pokládány, odpovídali bez problémů. „*Kdo je to ježibaba*“, „*Znáte nějakou pohádku, kde ježibaba vystupuje*“, „*Je nějaký rozdíl mezi ježibabou a čarodějnici*“

- **Motivace – Pojmová mapa**

Každá dvojice žáků dostala papír. Na tabuli bylo napsáno pouze jedno slovo - ježibaba. Žáci se ve dvojicích domlouvali na slovech, která ježibabu charakterizují a tato slova zapisovali na papír – „*chlupatá, hodná, zlá, stará, tlustá, létá na koštěti, prapodivná, bradavičnatá, zelená, hnusná, otrávená, šedivá, opilá, hloupá, líná, pracovitá*“.

Tato činnost nedělala žákům žádné problémy. Každá dvojice řekla vždy jedno slovo a pokračovala další dvojice. I když žáci řekli všechna slova, která měli zapsaná, nedělalo jim problém vymýšlet další. Při této aktivitě se žáci velice rozpovídali, takže přicházeli na další a další slova. Určitě to bylo také tím, že v předchozí době shlédli nějakou pohádku, kde ježibaby vystupovaly.

- **Řekni, co všechno ještě ježibaba může dělat**

Následovala činnost, kdy měli žáci říci, co všechno může ježibaba dělat – „Už víme, jaká ježibaba je, ale co všechno může dělat?“ – Žáci se hlásili a odpovídali jednotlivě. Jejich odpovědi jsem zapisovala na tabuli.

- *může létat, kouzlit, zabíjet, oživovat, vařit léky, vařit jedy, převtělovat se, mluvit se zvířaty, zaklínat.*

Tato část byla poněkud rušnější, žáci se hodně hlásili, ale někteří nevydrželi a vykřikovali.

- **Pantomimické znázornění charakteru**

Seznámení žáků s další aktivitou - „Víte, co je pantomima?“ – všichni žáci znali odpověď na tuto otázku. Jedna dívka vstala a pantomimicky předvedla šití, což žáci hned uhodli. Společně jsme se domluvili, že ve dvojicích zkusí pohybem a mimikou ztvárnit osobnost ježibaby. Na přípravu dostali cca 5 minut a této přípravy využili dostatečně. Před tabulí předstupovaly dvojice a ostatní žáci měli uhodnout, jakou osobnost ztvárňují. Tento úkol byl dobrovolný, ale zúčastnily se ho všechny dvojice.

- **Dnes si přečteme báseň od Pavla Šruta – Pět ježibab.** Každý žák dostal nakopírovaný papír s básní a s obrázkem ježibaby.

- **Řízené čtené – učitel střídavě vyvolává žáky na hlasité čtení**

Báseň poprvé postupně přečetli tři žáci. Při druhém čtení byli žáci vyvoláváni, aby vždy přečetli jeden řádek básně. Poté byly žákům kladeny otázky. Odpovídat na dané otázky nečinilo žákům žádné problémy. Na otázku, proč jim báseň nepřipadá strašidelná, odpověděli, že na obrázku jsou ježibaby veselé, usměvavé a takové určitě nejsou zlé. Žáci se však pozastavili nad tím, že v letu ještě svačí, což by neměly, protože i oni ve škole vědí, že při jídle se má sedět. Rozpoutala se debata nad tím, že to jsou ježibaby a ty přece sedí na koštěti, takže při svačině sedí. Druhá strana oponovala tím, že u jídla má být klid, což ony určitě v tom letu nemají. Abych tuto debatu ukončila, navrhla jsem žákům, aby se spíše zamysleli, co takové ježibaby svačí - ještěrky, hady, jablka /nahnilá/, myši, kobyly – všechno to, co lidé nejedí.

- **Podněty otázkově – výzvové**

Na tyto otázky odpovídali žáci bez většího přemýšlení. Jejich odpovědi byly samozřejmě bezchybné.

- **Akrostich**

Žáci si společně zopakovali, jaká ježibaba je, a co všechno může dělat. Akrostich byl pro žáky zprvu náročný, báli se, že nevymyslí žádná slova, začali pracovat opět ve dvojicích. Na tabuli jsem napsala začínající písmena a žáci doplňovali svoje slova, která vymysleli.

J – jemná, jezdící, jedovatá, jižní

E – egyptská, ekologická, elektrická

Ž – žlutá, živá, žabí, ženatá

I – indická, italská, ichtylní

B – barevná, bohatá, bláznivá

A – atletická, anglická, arogantní

B – bojovná, barcelonská, bělošská

A – armádní, americká, astronautská

- **Napišpříběhbásně tak, abys na každé písmeno napsal/a jednu větu:**

„Jedovatá, ale dostatečně Ekologická ježibaba, byla Ženatá za bohatého Inda. I když to byla Bělošská, Atletická ježibaba, ind ji vystřelil do vesmíru. Jí se nic nestalo a víte proč? Protože Byla super Astronautská.“

Tyto příběhy psali ve dvojicích a neskutečně je to bavilo. Nakonec se hlasovala o nejlepší příběh. Já jsem se do hlasování nezapojovala. Žáci si sami určili vítězný příběh. Na konci práce byli všichni pochváleni nejen za práci, ale také pěkné chování a spolupráci při hodině.

Závěr – shrnutí celé vyučovací hodiny

Žáci se aktivně se zapojovali do řešení všech úkolů. Pracovali samostatně nebo ve skupinách.

Splnění / nesplnění cílů

- Žáci plynule čtou texty přiměřeného rozsahu a náročnosti.

Naplnění toho cíle proběhlo při čtení básně.

- Žáci si rozvíjejí schopnost spolupráce, jak ve skupině, tak ve dvojicích.

Tento cíl byl splněn při pantomimickém znázornění.

- Žáci respektují názory druhých.

Při spolupráci ve dvojicích žáci respektovali názor svého spolužáka. Konkrétně při tvoření vlastností metodou Akrostich.

- Žáci si rozvinou slovní zásobu – tvořením vlastností k ježibabě.

Slovní zásobu si žáci rozvíjeli při tvoření vlastností k ježibabě, při formulování vlastních příběhů.

- Žáci jsou schopni odpovídat na jednoduché otázky popřípadě správnou odpověď vyhledat v textu.

Tento cíl byl naplněn při otázkách, které navazovaly na text básně.

- Žáci vedou diskusi na dané téma, vyjadřují své názory.

Cíle bylo dosaženo při rozhovoru žáků na téma „Jak mohou ježibaby svačit v letu?“

Reflexe z pohledu učitele

Při plnění jednotlivých úkolů se žáci, pokud něco nevěděli, nebáli zeptat a sami byli nakonec překvapení, jak jednoduché úkoly plní. Úkoly byly srozumitelné pro žáky 3. ročníku. Akrostich nejprve činil problém, ale nakonec je velmi bavil a nacházeli stále nová a nová slova. Žáci těmito úkoly rozvíjeli slovní zásobu a učili se zásadám komunikace. Žáci komunikovali, byli schopni a ochotni se navzájem poslouchat a neskákat si do řeči. Byli schopni diskutovat a obhajovat své názory. V průběhu celé vyučovací hodiny bylo dbáno na to, aby žáci odpovídali v celých větách.

11 Příprava na vyučovací hodinu v MŠ

Pavel Šrut – Pět ježibab	
Mateřská škola	
Přínos k rozvoji osobnosti žáka podle RVP ZV	<ul style="list-style-type: none"> • rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání • osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost • získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí
Klíčové kompetence	<ul style="list-style-type: none"> • kompetence k učení • kompetence komunikativní • kompetence k řešení problémů • kompetence sociální a personální • kompetence občanské
Výchovně-vzdělávací cíle	<ul style="list-style-type: none"> • Děti se pohybují bezpečně ve skupině dětí, dokáží být pohybově aktivní více než 10 minut • Děti dokáží používat jednoduchá souvětí • Děti mají přiměřeně bohatou slovní zásobu, dokáží osvojená slova aktivně uplatnit v řeči, používají větší množství slovních obrátů • Děti poznají slova, která se rýmují, doplňují chybějící slovo rýmu • Děti udrží pozornost i při méně atraktivních činnostech • Zvládají výtvarné činnosti, provádí jednoduché úkony
Požadavky na přípravu	Text básně – Pavel Šrut: Pět ježibab, pastelky, kostým, CD, obrázek čarodějnice - omalovánky
Doporučené metody práce	<ul style="list-style-type: none"> • Motivační – Čarodějnický den • Přehlídka kostýmů • Pohybové znázornění básně • Komunikační - otázky • Ilustrace – vlastní ježibaba

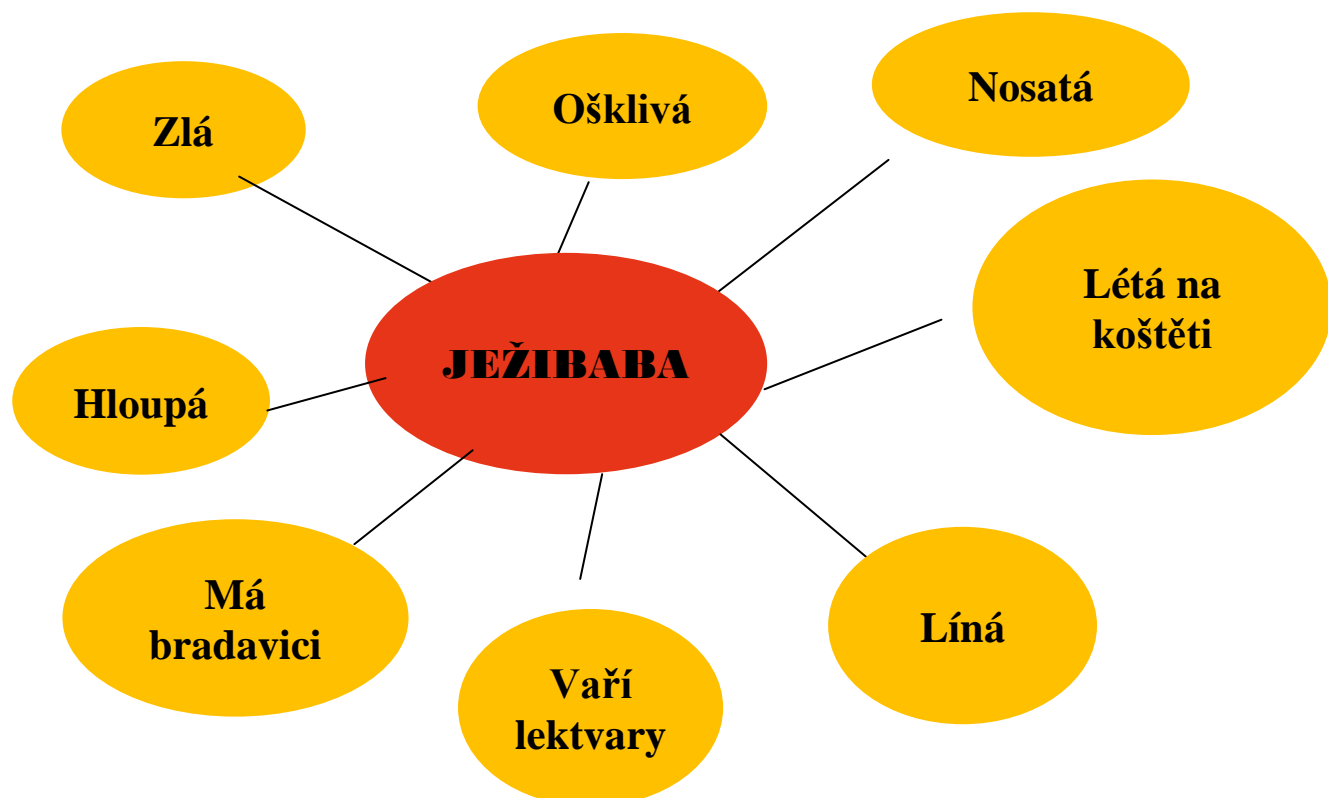
Aktivita	Vědomě napodobuje jednoduché pohyby a přizpůsobuje je podle pokynů, jednoduchá interpretace textu, vyjadřuje vlastní myšlenky a pocity. Rozvíjí vlastní představivost – ilustrace ježibaby.
-----------------	---

I. Úvod

Čarodějnický den – s rodiči dětí se domluvíme, že děti přijdou v určitý den do mateřské školy oblečení v kostýmu – čarodějnice (asi týden dopředu)

Motivace – obrázek ježibaby, kostýmy - přehlídka

Komunikační rozhovor: (Pojmová mapa). Jaká může být ježibaba? Co všechno ježibaba může dělat?

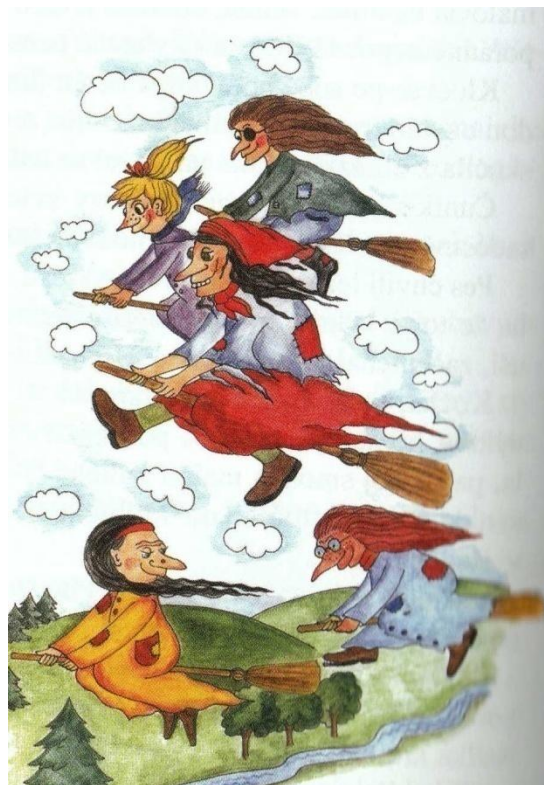

II. Hlavní část

Čtení textu – Pavel Šrut: Pět ježibab (Hlemýžď Čilišnek)

Učitel přečte dětem text básně a doplní pohybem. Žáci mohou učitele napodobovat.

Pět ježibab
s jedním okem
letí, letí
nad potokem,
letí jako hejno ptáků,
pět ježibab na smetáku.
Pět ježibab s jedním uchem
jako hejno letí vzduchem,
letí, letí, v letu svačí
pět ježibab na tryskáči.
Pět ježibab s jedním nosem
volá na mě: „Kluku, pojd' sem!“
A když nejdu, tak se štětí
pět ježibab na koštěti.

Převyprávění

- O čem báseň je? Žáci text jednoduše převyprávějí.
- Zjistíme, zda žáci rozumí všem slovům v textu.
- Co znamená slovo „štětí“?

Komunikační rozhovor:

- Kolik ježibab letí v básni?
  - Co volají ježibaby s jedním nosem?
  - Na kterých dopravních prostředcích ježibaby letí?
  - Je báseň strašidelná?
  - Co ještě může létat?
- **Jsou v básni nějaká slova, která se rýmují?** Několikrát žákům zopakujeme první čtyři řádky a zkusíme je na to navést. Např: okem x potokem?

Závěr – Na závěr si s dětmi zopakujeme báseň, doplníme pohybem. Létání na košťatech – CD písnička „Pět ježibab“. Zhodnotíme práci dětí, zeptáme se dětí, co se jim líbilo a nelíbilo a nakonec děti posadíme ke stolečkům a rozdáme jim pastelky a výkresy. Děti mají za úkol nakreslit ježibabu podle svých představ. Hotovými výkresy si vyzdobíme nástěnky v šatně. Nezapomene děti pochválit za jejich práci.

11.1 Analýza vyučovací hodiny

Vyučovací hodina proběhla v Mateřské škole ve třídě Ptáčat. Zapojily se všechny děti i ty nejmenší.

Děti přišly do mateřské školy v kostýmech, společně jsme se usadily do kruhu a moje první otázka zní? „*Jestlipak víte, o čem si dnes budeme povídat?*“ Skoro všichni bez zaváhání odpověděli – „*O čarodějnicích a čarodějích*“. Další otázka – „*A víte, kdo je to ježibaba?*“, „*No to je to stejný, jako čarodějnice, jenom se tomu říká jinak*“ (chlapec 6 let).

Následuje „módní“ přehlídka dětí v kostýmech doplněná hudbou CD – píseň Saxana.

A jaká ta ježibaba může být? – „*zlá, škaredá, chlupatá, šeredná, nosatá, smradlavá, malá, hrbatá, vrásčitá, může být i hodná, když neublíží ostatním*“ (dívka 5 let)

A co všechno může ježibaba dělat? – „*létat na koštěti, vařit lektvary, čarovat, kouzlit, jíst děti*“

Posadily jsme děti na koberec a následuje čtení básně. Nejprve přečtu jednou, když čtu podruhé, doplňuji pohyb podle textu básně (naznačuji např: Pět ježibab – ukážu 5 prstů...). Vyzvala jsem děti, aby po mně opakovaly. Všichni se hned aktivně zapojili, je vidět, že je báseň zaujala. Když opakujeme báseň potřetí, nečiní jim žádné obtíže říkat text básně se mnou.

O čem báseň je? – „*O pěti ježibabách, který letěly nejdřív na smetáku, pak na tryskáči a pak na koštěti, ještě u toho svačily a volaly na nějakýho kluka. Jo a měly jedno oko, jedno ucho a jeden nos.*“ (dívka 6 let), „*No a ještě letěly ty ježibaby nad potokem.*“ (Chlapec 5 let)

Dívka (6 let) vyjadřovala své názory a připomínky v delších souvětích, nebylo třeba klást jí další pomocné otázky, její odpověď byla vyčerpávající. Chlapec (5 let) už pouze jednoduchou větou doplnil to, o čem se dívka zapomněla zmínit.

Co znamená slovo „štěti“? – „*Že je naježená, jako ježek.*“ (chlapec 5 let), „*No třeba se zlobí?*“ (Dívka 6 let). Zopakuji jim poslední dva řádky a zeptám se znovu: „*No to znamená, že on za nimi nechce jít, takže se ty ježibaby zlobí.*“ (chlapec 6 let).

Odpověď chlapce opět vyčerpávající, je vidět, že do těchto otázek se příliš nezapojují mladší děti, myslím, že je to pro ně příliš složité.

Následují otázky, které se přímo týkají textu básně. Děti upozorním, že bych chtěla, aby odpovídaly celou větou (naznačím široce roztažené ruce).

Kolik ježibab letí v básni? – „*Letí jich pět.*“ (dívka 5 let)

Co volají ježibaby s jedním nosem? – „*Oni volají, kluku pojd' sem.*“ (chlapec 5 let)

Na kterých dopravních prostředcích ježibaby letí? – „*Nejdříve letí na smetáku, pak na tryskáči a pak na koštěti.*“ (dívka 6 let)

Je báseň strašidelná? – „*Spíš ne, když nikomu nic nedělají, ale nevím, jestli třeba tomu klukovi nechtěly něco udělat, ale to nevím, protože za nimi nešel.*“ (dívka 6 let)

Co ještě může létat? – „*Lítají ptáci, letadla, vrtulníky, včely, brouci.*“ (chlapec 5 let)

Dětem dělalo zpočátku problém, aby se vyjadřovaly celými větami, ale když odpověděly krátkou větou, roztáhla jsem ruce a řekla jsem, že nechci odpověď krátkou ale dlouhou, tak svoje odpovědi upravily. Těmito otázkami si rozšiřovaly slovní zásobu. Celkově aktivnější byly dívky.

Jsou v básni nějaká slova, která se rýmují? Několikrát žákům zopakujeme první čtyři řádky a zkusíme je na to navést. **Např: okem x potokem?** – „*Ano, to se rýmuje.*“
Moje otázka zněla: A co to znamená, že se to rýmuje? – „*No přece, že to zní podobně, když to řekneme nahlas.*“ (dívka 6 let)

Zeptala jsem se, jestli jsou v básni ještě nějaká taková slova, která se rýmují. Odpověď (dívky 6 let) – „*Uchem a vzduchem*“, ostatní děti nevěděly. Ztrácely pozornost, bylo to pro ně příliš dlouhé, jen pár dětí se stále aktivně zapojovalo, spíše šestileté.

Jelikož už byly děti unavené, změnili jsme aktivitu, zopakovali jsme si báseň a doplňovali pohybem. Vezmeme si košťata (někteří je mají z domu, jako doplněk ke kostýmu, ostatní jen naznačují pohyb létání na koštěti). Pustíme dětem nahrávka CD – Pět ježibab a píseň z pohádky – Saxanu. Společně si zalétáme na košťatech a nakonec děti pochválíme za jejich práci. Ilustraci ježibaby vynecháme, protože už to časově nestíháme.

Závěr – shrnutí celé hodiny a práce dětí

Aktivní činnost dětí v hodině byla překvapující. Více aktivní byly opět dívky a hlavně starší děti. Ty nejmenší děti se ze začátku zapojily, ale jak přišly na řadu otázky k básni, začínaly se nudit, proto se jich ujala kolegyně a hrály si u stolečku s plastelínou a stavebnicí. Hodina probíhala v klidu, děti se plně soustředily. Nečinilo jim žádné obtíže porozumět textu básně a ještě odpovídat na otázky. Celkově posuzuji tuto hodinu velmi pozitivně, i když byla poměrně náročná.

Splnění / nesplnění stanovených cílů na začátku hodiny

- Děti se pohybují bezpečně ve skupině dětí, dokáží být pohybově aktivní více než 10 minut.

Tento cíl byl naplněn, při pohybově aktivitě – „létání na košťatech“.

- Děti dokáží používat jednoduchá souvětí.

Naplnění tohoto cíle při kladených otázkách navazujících na text básně.

- Děti mají přiměřeně bohatou slovní zásobu, dokáží osvojená slova aktivně uplatnit v řeči, používají větší množství slovních obrátů.

Cíl byl naplněn při jednoduchém shrnutí celé básně dětmi – „O čem báseň je?“

- Děti poznají slova, která se rýmují, doplňují chybějící slovo rýmu.

Tento cíl se nám podařilo naplnit při opakování básně a hledání rýmů.

- Děti udrží pozornost i při méně atraktivních činnostech.

Naplnění toho cíle proběhlo jen zčásti, na konci již byly děti unavené a byly potřeba změnit aktivitu.

- Zvládají výtvarné činnosti, provádí jednoduché úkony (práce se štětcem)

Tento cíl naplněn nebyl z časových důvodů.

Reflexe z pohledu učitele

Z pohledu učitele soudím, že většina cílů stanovených na začátku hodiny byly splněny. Nestihla se pouze ilustrace ježibaby, což nepovažuji za velký problém. Děti byly aktivní téměř po celou dobu hodiny, pouze ke konci jejich pozornost ubírala na intenzitě. Při odpovídání na otázky byl kladen důraz na to, aby děti odpovídaly celými větami. Aktivně si rozšiřovaly slovní zásobu, důraz byl kladen na porozumění textu básně a rozvoj jejich sluchových, schopností a řečových dovedností. Pro malé tříleté děti byly tyto aktivity nevhodné, proto byl pro ně program pozměněn. Při pohybových aktivitách si děti rozvíjely hrubou motoriku a učily se pohybovat bezpečně ve skupině více dětí.

Shrnutí praktické části

V rámci praktické části jsme se zaměřili na rozvoj dětí předškolního a školního věku v oblasti čtenářské gramotnosti s obohacováním slovní zásoby.

U dětí předškolního věku hovoříme o oblasti předčtenářských dovedností, schopnosti porozumět slyšenému textu pomocí dramatizace pohádky a schopnosti odpovídat na otázky navazující na text. Vytvořila jsem metodické materiály pro předškolní děti s důrazem na aktivity rozvíjející schopnosti porozumět předčítanému textu a následné využití aktivit v navazujících činnostech. Mou snahou bylo prověřit schopnost předškolních dětí (4 – 6 let) porozumět slyšenému textu a odpovídat na otázky vztahující se k textu. Usilujeme o zvyšování kvality všech složek vyjádření – při procvičování výslovnosti rozvíjíme a upevňujeme slovní zásobu, při rozšiřování slovní zásoby neopomíjíme výslovnost a umožňujeme dětem krátkými promluvami souvislé vyjadřování. Řeč je velmi úzce spjatá s myšlením a přispívá k rozumovému rozvoji dítěte. Kolem třetího roku využívá dítě již slova gramaticky správně vložená do vět. Ve čtyřech letech dítěte by měla být jeho aktivní slovní zásoba kolem 1500 slov a v šesti letech je to asi 2500 slov. Většina dětí porozuměla textu a otázce, odpovídaly na otázky na základě textu samostatně a smysluplně (dětí 6 let). Děti 6 leté vyjadřovaly své názory a připomínky v delších souvětích, děti 4 – 5 leté odpovídaly v krátkých jednoduchých větách. Některé 4 leté děti odpovídaly i jednoslovně. Většina 5 letých odpovídala na otázky na základě textu, ale byla potřeba klást jim i další pomocné otázky. Otázky byly otevřené, dávaly dětem prostor k vlastnímu vyjádření a podporovaly rozvoj samostatného mluvního projevu dětí. Při kladení otázek, které navazovaly na text, se projevíly všechny děti, ale lepší porozumění textu jsem zaznamenala u šestiletých dětí. Většina dětí v mateřské škole tedy nemá problémy odpovídat na otázky vztahující se ke slyšenému textu a porozumění textu. Dětem byl poskytnut dostatečný prostor samostatně se zapojit do všech činností, ale i ovlivňovat jejich průběh. S každou aktivitou se děti vyrovnávaly tvořivě a byly tak uspokojovány jejich individuální potřeby. Díky rozmanitým činnostem si děti rozvinuly své schopnosti a dovednosti a projevovaly se spontánně. Z opravdového zájmu dětí bylo jasné, že je dané aktivity velice zaujaly.

V základní škole jsem se zaměřila na žáky 3. ročníku, kteří pracovali se stejným textem jako děti z mateřské školy. Při práci s textem byl rozdíl v tom, že si žáci základní školy daný text četli sami. Čtení pokládáme za jeden z nejdůležitějších nástrojů čtenářské gramotnosti. Patří k základním dovednostem, které jsou nezbytné pro její rozvoj. Čtení je výchozí činnost

pro práci s texty a informacemi. Na základní škole hovoříme o čtenářské gramotnosti s obohacováním slovní zásoby. Čtenářská gramotnost je schopnost porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a používat jej k rozvoji vlastních vědomostí. Porozumění textu se projevuje v činnostech žáka. Tyto činnosti můžeme zaznamenávat a hodnotit pomocí pozorování žáka při čtení, kladení otázek zjišťujících porozumění textu a reprodukce textu. I pro žáky základní školy jsem vytvořila metodické materiály, které byly obohaceny o různé metody práce s textem – akrostich, myšlenkovou mapu, přirovnávání, analýzu, dramatizaci, pantomimické znázornění, řízené čtení, podvojný deník. Žáci si přečetli text pohádky či básně, na který navazovaly otázky vztahující se k textu. Odpovědi žáků jsou zaznamenány v analýze vyučovacích hodin. Třetí třída si s odpovídáním na otázky vedla velmi dobře. Žáci neměli problém sdělovat si svoje postřehy a názory a navrhovali další možná řešení problémů. Výborně se také osvědčila práce ve dvojicích či ve skupinách. Děti potřebují prostor ke vzájemné spolupráci a diskusím přímo v hodinách. Tato komunikace se totiž ukazuje jako vysoce efektivní. Některé odpovědi žáků byly velice překvapující, řekla bych až vyspělé na jejich věk. Bylo vidět, že svoje odpovědi spojují se současným pohledem na svět. Při práci s metodou akrostich měli žáci nejprve obavy, že danou aktivitu nezvládnou, ale po názorné ukázce je tato metoda natolik zaujala, že vymýšleli další a další přirovnání. Díky různým metodám při práci s textem si žáci rozvíjeli schopnost porozumět psanému textu, zamyslet se nad četbou a otevřeně vyjadřovat svoje názory a navrhovat řešení problémů.

Závěr diplomové práce

V teoretické části jsme se zabývali čtenářskou gramotností. Vymezili jsme pojmy související se čtenářskou gramotností. Zaměřili jsme se na vývojové období, kterými si jedinci prochází. Zabývali jsme se četbou v rodině a spoluprací mateřské školy a rodiny. Je třeba zdůraznit, že právě rodina hraje v období dětského čtenářství velkou roli. Je důležité, aby se dítě nejenom naučilo číst, ale také si získalo ke knize určitý vztah. Takový vztah mohou vytvořit rodiče, pokud dítěti již od malička čtou a vedou ho k prohlížení různých obrázkových knížek. Dítě nebude později brát čtení jako nutnost, ale pouze jako zábavu.

V dalších kapitolách jsme se zaměřili na rozvoj čtenářské gramotnosti a čtení ve škole. Více jsme se věnovali části, která se zabývá metodami rozvíjejícími čtenářskou gramotnost. Tyto metody učitelé využívají při hodinách českého jazyka. Při plánování hodin s cílem rozvíjet u žáků kritické myšlení a čtenářskou gramotnost musí učitel vycházet ze znalostí žáků.

V poslední kapitole jsme se seznámili s obdobím ve vývoji dětské řeči. Jakým způsobem se podílí rodiče nebo jiný dospělý člověk na rozvíjení dětské řeči.

V praktické části jsme se zaměřili na rozvoj předčtenářské a čtenářské gramotnosti u žáků školního a předškolního věku, s obohacováním slovní zásoby. Pomocí příprav na vyučovací hodinu a následnou analýzu, jsme zjistili, na jaké úrovni jsou děti z mateřské školy a na jaké úrovni jsou žáci ze základní školy. Každá příprava na vyučování obsahovala práci s pohádkovým textem a byla doplněna o různé úkoly a metody práce. Žáci ze základní školy pracovali se stejným textem jako děti z mateřské školy. Úkoly byly uzpůsobeny věkovým zvláštnostem dětí. Celkovou práci dětí hodnotíme velmi kladně jak u dětí na základní škole, tak i v mateřské škole. Na rozvoj čtenářské gramotnosti se podílí samozřejmě také rodina a pokud dítě vyrůstá v prostředí, které podporuje a rozvíjí čtenářské aktivity, snáze pak přichází ke čtení a ke knize. Co se týká žáků ze Základní školy v Uherčicích, je vidět, že se většina z nich četbě věnuje a mají také vytvořené dostatečné zázemí v rodině.

Použitá literatura

ALTMANOVÁ, Jitka. *Čtenářská gramotnost ve výuce: metodická příručka*. Vyd. 1. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011. ISBN 978-80-86856-98-8. Dostupné také z: <http://kramerius.mzk.cz/search/handle/uuid:69705720-6595-11e4-b42a-005056827e52>

ALTMANOVÁ, Jitka, Jaroslav FALTÝN, Katarína NEMČÍKOVÁ a Eva ZELENDOVÁ. *Gramotnosti ve vzdělávání: [příručka pro učitele]*. Vyd. 1. V Praze: Výzkumný ústav pedagogický, 2010. ISBN 978-80-87000-41-0.

BARTUŠKOVÁ, Marie. *Pedagogika předškolního věku: učební text pro pedagogické školy pro vzdělání učitelek mateřských škol*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1955.

BERANOVÁ, Zuzana. *Učíme se správně mluvit: logopedické hry a hrátky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0257-6.

CIBÁKOVÁ, Dana. *Recepce textu u žáků základní školy*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4744-5.

DOLEŽALOVÁ, Jana. *Funkční gramotnost - proměny a faktory gramotnosti ve vztazích a souvislostech*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. ISBN 80-7041-115-5. Dostupné také z: <http://kramerius.mzk.cz/search/handle/uuid:56df6e80-9dab-11e5-84c7-005056827e52>

FASNEROVÁ, Martina. *Vybrané kapitoly z elementárního čtení a psaní*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3143-7.

FLERINA, Jevgenija Aleksandrovna. *Pedagogika předškolního věku*. 2. vyd. Praha: Dědictví Komenského, 1951.

HAVEL, Jiří a Veronika NAJVAROVÁ. *Rozvíjení gramotnosti ve výuce na 1. stupni ZŠ*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5714-2.

CHALOUPKA, Otakar. *Rozvoj dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1982.

CHALOUPKA, Otakar. *Rodina a počátky dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-85865-40-8.

KŘIVÁNEK, Zdeněk a Radka WILDOVÁ. *Didaktika prvopočátečního čtení a psaní*. Praha: Univerzita Karlova, 1998. ISBN 80-86039-55-2.

KUTÁLKOVÁ, Dana. *Průvodce vývojem dětské řeči: logopedická prevence*. 5., přeprac. vyd. Praha: Galén, c2009. ISBN 978-80-7262-598-7. Dostupné také z: <http://kramerius.mzk.cz/search/handle/uuid:0f30f530-dfa9-11e2-9923-005056827e52>

METELKOVÁ SVOBODOVÁ, Radana. *Formování čtenářské gramotnosti v prostředí školy se zaměřením na žáky mladšího školního věku*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2013. ISBN 978-80-7464-451-1.

PRŮCHA, Jan. *Dětská řeč a komunikace: poznatky vývojové psycholingvistiky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3603-7

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. [i.e. Vyd. 5.]. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-416-8.

SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004.

SCHNEIDEROVÁ, Eva a Marie HANZOVÁ. *Aktivity k rozvíjení vyjadřovacích dovedností u dětí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0375-9. Dostupné také z: <http://kramerius.mzk.cz/search/handle/uuid:583abb70-cfc1-11e5-9ce1-005056827e51>

TOMÁŠKOVÁ, Iva. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0790-0.

TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čteme?: obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize : (2007)*. Vyd. 1. Brno: Host, 2008. ISBN 978-80-7294-270-1.

VYKOUKALOVÁ, Věra a Radka WILDOVÁ. *Čtenářská gramotnost žáků 1. stupně a možnosti jejího rozvoje*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-642-0.

VYKOUKALOVÁ, Věra a Radka WILDOVÁ. *Čtenářská gramotnost žáků 1. stupně a možnosti jejího rozvoje*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-642-0.

WILDOVÁ, Radka. *Aktuální problémy didaktiky prvopočátečního čtení a psaní*. Praha: Univerzita Karlova, 2002. ISBN 80-7290-103-6.

ZACHOVÁ, Alena. *Čtenářství a čtenářská gramotnost*. 1. vyd. Vlkov: Helena Rezková, 2013. ISBN 978-80-904449-7-3.

Seznam internetových zdrojů

KOŠŤÁLOVÁ, Hana, Ondřej HAUSENBLAS, Miloš ŠLAPAL a Kateřina ŠAFRÁNKOVÁ. *Čtenářská gramotnost jako vzdělávací cíl pro každého žáka* [online]. Praha, 2010 [cit. 2016-04-09].

Jak si pejsek s kočičkou dělali k svátku dort: Povídání o pejskovi a kočičce. *Povídání o pejskovi a kočičce jak spolu hospodařili a ještě o všelijakých jiných věcech* [online]. Triáda, 2012 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://a.da.mek.sweb.cz/capek.j/dort.htm>

Hlemýžď Čilišnek - Pavel Šrut: Pět Ježibab [online]. Paseka, 2015 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: http://www.zsroznov.cz/ctvrte07/pet_jezibab.pdf

Sněží [online]. [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://fletnicka.blogspot.cz/2012/01/snezi.html>

Pejsek si s kočičkou hrál [online]. [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.ujdeto.cz/lyrics/pavlina-filipovska/pejsek-si-s-kocickou-hral-cz/>

Měsíce. *Barvínkův zpěvník* [online]. [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.proglas.cz/res/data/010/001339.jpg>

Seznam použitých zkratk

PISA

PIRLS

RVP ZV

RVP PV

Seznam příloh

- Příloha č. 1 – Doplnující materiál k přípravě Jak pejsek s kočičkou pekli dort
- Příloha č. 2 - Doplnující materiál k přípravě O dvanácti měsíčkách
- Příloha č. 3 - Doplnující materiál k přípravě Pět ježibab

PŘÍLOHY

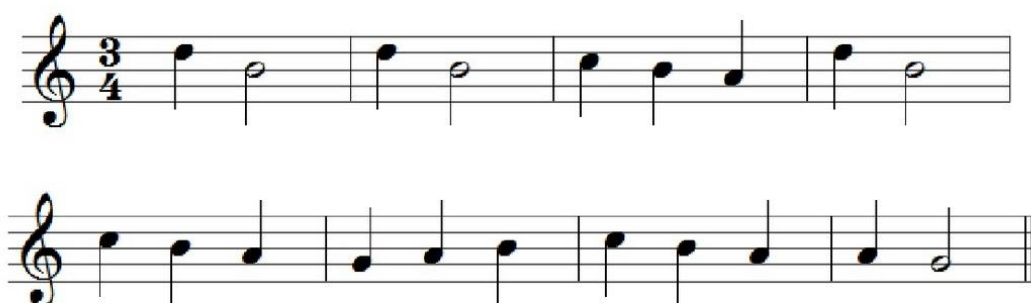
Příloha č. 1

Doplňující materiál k přípravě „Jak si pejsek s kočičkou dělali k svátku dort“

SNĚŽÍ

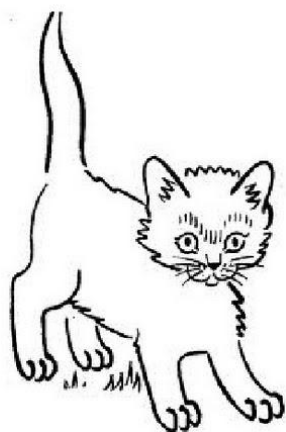
Budeme potřebovat tóny G1, A1, H1, C2 a D2.

Písnička je v tříčtvrtovém taktu, takže počítáme do tří. RAZ-DVA-TŘI, RAZ-DVA-TŘI.

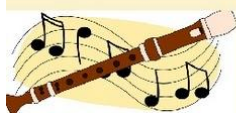

SNĚŽÍ, SNĚŽÍ, MRÁZ KOLEM BĚŽÍ,
ZIMA JE KOČIČCE, HŘBET SE JÍ JEŽÍ.

FOUKÁ, FOUKÁ, BÍLÁ JE LOUKA,
ZIMA JE PEJSKOVI, KE KAMNŮM KOUKÁ.

Flétnička pro děti

Veškeré materiály jsou ke stažení na stránkách

<http://fletnicka.blogspot.com>

- noty ke stažení, flétničková školka, videa, nahrávky, omalovánky

Písnička:

Texty písní » **Pavčina Filipovská - Pejsek si s kočičkou hrál**

Pejsek si s kočičkou hrál,
poslyšte, co bylo dál.
Pes spadl do misky mlíčka,
kočička peskuje psíčka:
„Tys tomu holenku dal!“

Tohle se nemělo stát,
kočička bude mít hlad.
Pejsek si kožíšek ždímá,
když z toho nebude rýma,
výprask se vydrží snad.

Přišla jsem ze školy domů
a tvářím se jakoby nic.
Komu co vyčítat, komu,
vždyť kousků podobných tomu
provedla jsem stokrát víc.

Pejsek je mokrý jak myš,
se všemi pejsky je kříž!
Podobně tak, jako s námi,
proto nám říkají mámy:
„Ty jsi tak hodná, když spíš!“

Jak si pejsek s kočičkou dělali k svátku dort

Pejsek bude mít zítra svátek a kočička narozeniny. Děti to věděly a chtěly pejska a kočičku k svátku a k narozeninám překvapit. Přemýšlely, co by pejskovi a kočičce daly nebo udělaly; pak si vzpomněly a řekly: „Víte co, děti? Uděláme pejskovi a kočičce k svátku dort!“

Jak řekly, tak udělaly. Vzaly si na to formičku a udělaly pejskovi a kočičce z písku krásný dort; nahoru daly pět pěkných bílých kamínků, to byly jako mandle, a dort byl jako opravdový.

Donesly ho kočičce a pejskovi. „Tady máte, přinesly jsme vám k svátku a k narozeninám dort. Je moc dobrý; můžete si ho celý sníst.“

Pejsek s kočičkou si dort vzali, dělali nad ním „mňam mňam“, ten je dobrý, ten se vám povedl,“ a dělali, jako by ho jedli. „Děkujeme vám,“ řekli dětem, „takový dort jsme nikdy nejedli.“ Děti z toho měly radost a šly domů.

„Škoda, že pejskové a kočičky písek nejedí,“ řekl pejsek kočičce, když děti odešly, „takový krásný dort, to bych si na něm pochutnal! Víš, docela jsem dostal chuť na nějaký opravdový dort. Ale musel by být opravdový!“

„Také jsem dostala chuť na opravdový dort,“ řekla kočička. „Víš co, když mám zítra narozeniny a ty svátek, měli bychom si nějaký dort udělat! Jenom nevím, jak se takový dort dělá.“

„To nic není,“ řekl pejsek, „to je lehké, to já vím, jak se takový pravý dort dělá! To se do takového dortu dá všechno, co nejraději jíš, a pak je ten dort nejlepší. Když tam dáš pět nejlepších jídel, tak je pětkrát dobrý, když tam dáš deset nejlepších jídel, tak je potom desetkrát dobrý. Ale my jich tam dáme sto a budeme mít stokrát dobrý dort!“

„To je pravda,“ řekla kočička, „uděláme si takový nejlepší dort.“ Pejsek a kočička si vzali zástěry a pustili se do vaření. Vzali mouku, mléko a vejce a míchali to ve velkém hrnci. „Dort musí být sladký,“ řekla kočička a nasypala do hrnce kilo cukru. „A trochu slaný taky,“ řekl pejsek a dal do něj trochu soli. „A teď tam dáme trochu másla a džemu,“ řekla kočička. „Džem ne, ten já nemám rád,“ povídal pejsek, „dáme tam také syrečky, ty já mám moc rád.“ Tak tam dali několik syrečků. „Mně se zdá, že je málo mastný,“ řekla kočička, „musíme tam dát také kus slaniny.“ – „A oříšky nesmíme zapomenout,“ řekl pejsek a nasypal tam pytlík oříšků. „Oříšky jsou dobré,“ říkala kočička, „ale měli bychom tam dát taky okurku,“ a dala tam půlku okurky. „A kosti,“ řekl pejsek, „musíme tam přece dát nějaké kosti!“ Tak do dortu dali hodně kostí. „A přece nějakou myš, myši já mám moc ráda!“ vzpomněla si kočička a dala do dortu pět myší. „Tak, a teď několik buřtů, to je něco pro mě,“ řekl pejsek a dal tam několik

buřtů. „A teď to hlavní!“ povídala kočička, „přece smetanu tam musíme dát!“ Dali tam litr smetany. „A trochu cibule,“ řekl pejsek a dal tam pár kousků cibule. „A čokoládu,“ řekla kočička a přidala tam tabulku čokolády.

Tak do toho svého dortu dávali všechno možné, dali tam česnek, pepř, bonbóny, perník, ocet, kakao a zeli, jen chleba tam nedali, protože pejskové a kočičky chleba moc rádi nejedí.

Když to všechno smíchali, byl z toho obrovský dort. „To bude veliký dort, to se najíme!“ těšili se oba, „a teď ho dáme péct.“ Dali dort péct a těšili se, až bude upečený. Když byl dort hotový, dali ho před dveře, aby vychladl.

„Víš co,“ řekla kočička pejskovi, „když byly ty děti tak hodné, že nám přinesly ten svůj dort, tak my je pozveme na náš dort.“

„Tak pojď,“ řekl pejsek, „půjdeme ty děti pozvat.“

Mezitím šel kolem toho dortu jeden zlý pes, a jak ten dort vychládal, zavonělo mu to do nosu.

„Haf haf,“ pomyslí si ten zlý pes, „tady to hezky voní, to si dám!“ Čichal, čichal,

čichal, až dort našel a pustil se do něj. Jedl tak rychle, až měl v očích slzy. Pak na to vypil ještě celou konev vody, lehl si pod strom a naříkal, protože ho strašně bolelo břicho.

Když pejsek a kočička s dětmi přišli, dort byl pryč. Byli všichni moc smutní, ale když uviděli toho velkého psa, jak ho bolí břicho, řekla kočička: „Víš, pejsku, to nevádí. Třeba by nám po tom našem dortu také bylo špatně a svátek a narozeniny bychom měli zkažené.“

„To je pravda,“ řekl pejsek, „jen ať naříká, ten zlý pes, zaslouží si to, ale já mám hlad, moc rád bych jedl. Ale my doma nemáme nic k jídlu, všechno jsme dali do toho dortu. A já bych na svůj svátek přece jen nechtěl mít hlad.“ „Nic si z toho nedělejte, pejsku a kočičko,“ řekly děti, „pojďte k nám na oběd.“ Tak šel pejsek s kočičkou na oběd k dětem. Dostali polévku, maso, knedlíky a kosti. Moc jim to chutnalo. A ten zlý pes po tom jejich dortu naříkal v tom křoví ještě celých čtrnáct dní.

(dívka 5 let)

(dívka 5 let)

(dívka 6 let)

1. A teď do hrnce dáme trochu másla (máslu).
2. Když do dortu dáš pět nejlepších jiidel (jídlo), tak je pětkrát dobrý.
3. Kočička dala do dortu půlku okurky (okurka).
4. „A čokoládu,“ řekla kočička a přidala tam tabulku čokolády (čokoláda).
5. Vzpomněla si kočička a dala do dortu pět myši (myš).
6. Řekl pejsek a dal tam několik buřtů (buřt).

Pro koho pejsek s kočičkou pekli dort?

pro sebe a děti

Co všechno do dortu dali?

Pro koho šli pejsek s kočičkou, až ten dort upekli?

pro děti

Chutnal jim ten dort?

ne proto šeho snědli slí pes

Kdo ho snědl nejvíce?

slí pes

Měl pejsek s kočičkou co jíst, nebo byli o hladu?

nebyli protože jim dali děti

1. A teď do hrnce dáme trochu másla (másla).
2. Když do dortu dáš pět nejlepších jidel (jídlo), tak je pětkrát dobrý.
3. Kočička dala do dortu půlku okurky (okurka).
4. „A čokoládu,“ řekla kočička a přidala tam tabulku čokolády (čokoláda).
5. Vzpomněla si kočička a dala do dortu pět myší (myš).
6. Řekl pejsek a dal tam několik buřtů (buřt).

Pro koho pejsek s kočičkou pekli dort?

pro sebe a děti

Co všechno do dortu dali?

Pro koho šli pejsek s kočičkou, až ten dort upekli?

pro děti

Chutnal jim ten dort?

ne protože ho snědl celý pes

Kdo ho snědl nejvíce?

celý pes

Měl pejsek s kočičkou co jíst, nebo byli o hladu?

nebyli protože jim dali děti majitel

Příloha č. 2

Doplňující materiál k přípravě „O dvanácti měsíčkách“

Barvinkův zpěvník 16/2007

Měsíce

hudba: Pavel Jurkovič
text: Karel Čapek
hraje: Hradišťan
vyšlo na CD: Hrajeme si u maminky
(Indies 2006)

F **C**

Le - den je mě - síc pl - ný le - du, ú - nor za - vo - lá

ván - ka. Bře - zen dá prv - ní lžič - ku me - du

C **F**

v dub - nu se čis - tí dán - ka. Kvě - ten si ří - cá

C7

pod - le kví - tí. Čer - ven si na svět slun - cem svi - tí.

F

Dva - nácet je mě - sí - ců a kaž - dý z nich

C **F** **Gmi**

ji - nou če - pi - ci no - sí. Zi - ma nám do dla - ní

Am **B** **F** **Gmi** **F**

na - sy - pe sníh v lé - - tě bě - há - me bo - si.

2. Červenec po jahodách voní
srpen si bleskem zakřeše.
V září se sejdem pod jabloní
v říjnu déšť pleská po střeše.
Listopad svléká stromům šaty,
v prosinci zrajou hvězdy zlatý.

O dvanácti měsíčkách

VYPRAVĚČ:

Žila kdysi matka, která měla dvě dcery: jednu vlastní a druhou nevlastní. Svou měla velmi ráda, ale na nevlastní se nemohla ani podívat, protože Maruška byla hezčí než její Holena. A tak zatímco se Holena jenom fintila a strojila, Maruška uklízela, vařila, prala, šila, předla, tkala, trávu nosila, krávy dojila, všechnu práci zastala a macecha jí za to každý den jen nadávala a spílala.

MATKA:

„K čemu mi je nechávat si v domě pěknou nevlastní dceru? Když k nám přijdou chlapi, zalíbí se jim Mařena a Holenu nebude nikdo chtít.“

VYPRAVĚČ:

Poradila se o tom i s Holenou a vymyslely věci, které by dobrého člověka ani ve snu nenapadly.

Jednoho dne, bylo to hned po Novém roce, v třeskuté zimě se Holeně zachtělo přivonět si k fialkám, a tak povídá:

HOLENA:

„Jdi, Mařeno, do lesa a natrhej mi kytičku fialek. Chci je nosit za pasem, protože se mi velmi zachtělo jejich vůně.“

MARUŠKA:

„Ale co tě to napadlo, sestřičko drahá! Kdo to jakživ slyšel, že by rostly fialky pod sněhem?“

HOLENA:

„Ty darebnice, co ty mi máš co odmlouvat, když já to rozkážu!“ „Jdi mi z domu!“

YPRAVĚČ:

Macecha vystrčila Marušku ven. Děvče šlo s pláčem do lesa. Všude byly závěje sněhu a nikde ani lidské stopy. Bloudila, třásla se zimou, nařikala. Vtom opodál zahlédla světlo. Šla za tou září a přišla až na vrchol hory. Hořel tam veliký oheň, okolo ohně bylo dvanáct kamenů a na kamenech sedělo dvanáct mužů. Těch dvanáct mužů bylo dvanáct měsíčků. Nahoře na nejvyšším kameni seděl Leden. Vlasy i vousy měl bílé jako sníh a v ruce držel palici. Maruška se ulekla, ale pak přistoupila blíž a poprosila:

MARUŠKA:

„Lidé dobří, dovolte mi ohrát se, zimou se celá třesu.“

VYPRAVĚČ:

Leden pokýval hlavou a zeptal se jí:

LEDEN:

„Pročpak jsi přišla, děvenko moje, copak, tu hledáš?“

MARUŠKA:

„Jdu na fialky.“

LEDEN:

„Teď není čas fialek, vždyť je sníh.“

MARUŠKA:

„I však já vím, ale sestra Holena a macecha mi přikázaly přinést z lesa fialky. Poradte mi, kde fialky vzít.“

VYPRAVĚČ:

Leden se zdvihl, poodešel k nejmladšímu měsíci, podal mu palici a povídá:

LEDEN:

„Bratříčku Březne, zasedni na moje místo!“

VYPRAVĚČ:

Měsíc Březen si sedl nahoru na nejvyšší kámen a zatočil palicí nad ohněm. Oheň se rozhořel do výšky, sníh začal tát, stromy se rozpučely, pod boučky se zazelenala travička, v travičce se

objevila poupátka květů. Bylo jaro. Mezi křovím, schované pod listím, rozkvetly fialky a než se Maruška vzpamatovala, bylo jich, jako když modrou plachtu po zemi rozprostře.

BŘEZEN:

„Trhej, Maruško, honem!“

VYPRAVĚČ:

Rozradostněná Maruška rychle natrhala fialky a uvila velkou kytičku, potom měsíčkům pěkně poděkovala a spěchala domů.

Divila se Holena, divila se macecha, když viděly, jak s fialkami spěchá domů. Otevřely jí dveře a vůně fialek se rozlila po celém domě.

HOLENA:

„Kde jsi je natrhala?“

MARUŠKA:

„Vysoko na kopci, v hustém lese, rostou tam pod keříčky, jsou jich spousty,“

VYPRAVĚČ:

Druhý den seděla Holena za pecí a zachtělo se jí jahod. I zavolala:

HOLENA:

„Jdi, Mařeno, a dones mi z lesa jahody!“

MARUŠKA:

„Ale co tě to napadlo, sestřičko drahá! Kdo to jakživ slyšel, že by jahody rostly pod sněhem?“

HOLENA:

„Ty darebnice, co ty mi máš co odmlouvat, když já to rozkážu! Honem běž!“

VYPRAVĚČ:

Děvče šlo s pláčem do lesa. Bloudila, třásla se zimou. Tu opodál zahlédla zase světlo, to co včera. Šla za září a přišla až k ohni. Dvanáct mužů, dvanáct měsíčků, sedělo i dnes okolo a Leden, bílý a vousatý, seděl nejdříve s palicí v ruce.

MARUŠKA:

„Lidé dobří, dovolte mi ohřát se, prosím, zimou se celá třesu.“

LEDEN:

„Cože jsi zase přišla, dcero moje, copak tu hledáš?“

MARUŠKA:

Jdu na jahody.“

LEDEN:

„Ach, vždyť je zima a na sněhu jahody nerostou.“

MARUŠKA:

„I však já vím,“ povídá smutně Maruška, „ale sestra Holena a macecha mi přikázaly nasbírat jahody. Pěkně vás prosím, povězte, kde bych je nasbírala?“

VYPRAVĚČ:

Leden se zdvihl, přešel k měsíci, který seděl naproti, podal mu palici a povídá:

LEDEN:

„Bratříčku Červne, zasedni na moje místo!“

VYPRAVĚČ:

Měsíc Červen si sedl nahoru na nejvyšší kámen a zatočil palicí nad ohněm. Oheň zaplápolal třikrát výš, sněhy za chvíli roztály, na stromech vyrašilo listí, ptáčci štěbetali a vyzpěvovali, všude bylo plno kvítí. Bylo léto. Pod keříčky to vypadalo, jako by tam někdo nasekl bílé hvězdičky. Ty se před očima měnily v jahody, zralé, až dozrály.

ČERVEN:

„Honem sbírej, Maruško, honem!“

VYPRAVĚČ:

Rozradostněná Maruška nasbírala plnou zástěru jahod. Pěkně měsíčkům poděkovala

a spěchala domů. Divila se Holena, divila se macecha, když ji viděly s plnou zástěrou.

HOLENA:

„Kde jsi je nasbírala?“

MARUŠKA:

„Vysoko na kopci, v hustém lese rostou, jsou jich tam spousty!“

VYPRAVĚČ:

Třetího dne se Holeně zachtělo kousnout si do jablka.

HOLENA:

„Jdi, Mařeno, jdi do lesa a dones mi červená jablka!“

MARUŠKA:

„Ale co tě to jen napadlo, sestřičko drahá! Kdo to kdy slyšel, že by v zimě zrála jablka?“

HOLENA:

„Ach, ty darebnice, co ty mi máš co odmlouvat, když já ti rozkážu!“

VYPRAVĚČ:

Děvče šlo s pláčem do lesa. Bloudila, hlad ji mořil, třásla se zimou. Tu opodál opět uviděla světlo a šla, až přišla k ohni. Dvanáct mužů, dvanáct měsíčků, sedělo okolo něj. Leden, bílý a vousatý, seděl na nejvyšším místě s palicí v ruce.

MARUŠKA:

„Dobří lidé boží, dovolte mi ohrát se u vás, prosím, zimou jsem celá zkřehlá.“

LEDEN:

„A cože jsi zase přišla, dcerko moje?“

MARUŠKA:

„Přišla jsem pro červená jablka.“

LEDEN:

„Zima je, v zimě červená jablka nezrají.“

MARUŠKA:

„I já vím, ale pěkně vás prosím, bratříčkové milí, pomozte mi ještě jednou.“

VYPRAVĚČ:

Leden se zdvihl, přešel k jednomu ze starších měsíčků, podal mu palici a povídá:

LEDEN:

„Bratříčku Říjne, zasedni ty na moje místo!“

VYPRAVĚČ:

Měsíc Říjen si sedl nahoru na nejvyšší kámen a zatočil palicí nad ohněm. Oheň vyšlehl plamenem, sníh se ztratil, listí však na stromech nerašilo, ale žluté z nich pomalu opadávalo. Byl podzim. Maruška neviděla jarní květy, ani by se po nich nedívala, hleděla jen na stromy. A opravdu, stála zde jabloň a na ní vysoko ve větvích visela červená jablka.

ŘÍJEN:

„Zatřes, Maruško, honem zatřes!“

VYPRAVĚČ:

Maruška zatřásla jabloní, spadlo jen jedno jablko, zatřásla podruhé a spadlo druhé.

ŘÍJEN:

„Honem je seber, Maruško, a spěchej domů!“

VYPRAVĚČ:

Maruška popadla obě jablíčka, měsíčkům pěkně poděkovala a spěchala domů. Divila se Holena, divila se macecha, otevřely jí a ona jim podala dvě jablka.

HOLENA:

„Kde jsi je natrhala?“ zeptala se Holena.

MARUŠKA:

„Vysoko v lese rostou, dost jich tam je,“ povídá Maruška.

VYPRAVĚČ:

Jak Holena uslyšela, že jich tam je ještě dost, osopila se na ni:

HOLENA:

„Ty darebnice, proč jsi jich víc nedonesla!“

MARUŠKA:

„Ach, sestřičko drahá, víc mi třást nedovolili. Volali na mě, abych šla domů.“

HOLENA:

„Aby tě čert vzal!“ „Dej mi, mámo, kožíšek, půjdu i do lesa sama! A setřesu je všechny, když je jich tam tolik!“

VYPRAVĚČ:

Holena šla do lesa. Bloudila, bloudila, ale chuť na jablíčka ji pobízela stále dál, jako kdyby ji honili. Tu zahlédla opodál světlo a pustila se za ním. Přišla k ohni, kde kolem dokola sedělo dvanáct mužů, dvanáct měsíčků. Ale nepozdravila je, nepoprosila je, jen vystrčila dlaně proti ohni a zahřívala se, jako kdyby tu byl jen pro ni.

VYPRAVĚČ:

„Proč jsi přišla? Co tu hledáš?“

HOLENA:

„Co se mě vyptáváš, ty starý blázne? Co je ti do toho, já si jdu, kam chci!“

VYPRAVĚČ:

Leden se zamračil a zatočil palicí nad ohněm. V tom okamžiku se nebe zatáhlo, začal se hustě sypat sníh a dul studený vítr. Holena neviděla ani na krok před sebe. Čím dále šla, tím do větších závějí zapadala. Čeká matka na Holenu, dívá se ven okýnkem. Holena nepřichází a nepřichází.

MATKA:

„Což se jí od těch jablek nechce nebo co? Musím se podívat sama!“

VYPRAVĚČ:

Sníh se sypal stále hustěji, závěje byly jako hory. Brodila se jimi a volala na dceru, ale neozvala se jí živá duše. Zabloudila, sama nevěděla kde.

MARUŠKA:

„Kde se zdržely tak dlouho?“

VYPRAVĚČ:

Smutná Maruška čekala celou noc. Ráno čekala se snídaní, potom i s obědem, ale nedočkala se víc ani Holeny, ani macechy. Obě v lese umrzly.

Marušce po nich zůstal domeček, kravička, zahrádka, pole i louky okolo domu. Když přišlo jaro, našel se i hospodář, urostlý mládenec, který se s hodnou Maruškou oženil a měli se dobře až do smrti.

Marie

Co znamená, že byla Maruška nevlastní dcera? Máte nevlastní sourozence? Znáte někoho, kdo má nevlastní sourozence? Mohou být i rodiče nevlastní? Pokud máte nevlastního sourozence, nebo nevlastního rodiče, máte ho rádi stejně jako vlastního?

ne nebyla dcera macechy. ne. ano. ano.

Doplňte dobré nebo špatné vlastnosti k jednotlivým postavám

Maruška - laskavá, hodná
Macecha - závidivá, holena, "něco málo" slá
Holena - sobecká, slá

Která z dcer byla nevlastní? Maruška

Proč poslaly Marušku do lesa? aby přinesla fialky, jahody, šablku

S kým se Maruška v lese setkala? s 12 měsíčky

Jak se jmenoval měsíc, který zrovna vládl? leden

Vrátila se Maruška zpátky do chalupy? ano

Zkuste napsat na všechna písmena ve slově HOLENA, nějaké její vlastnosti.

H - humorná
O - okvě
L - lakóna
E - elegantní
N - melická
A - uvolněná

Co znamená, že byla Maruška nevlastní dcera? Máte nevlastní sourozence? Znáte někoho, kdo má nevlastní sourozence? Mohou být i rodiče nevlastní? Pokud máte nevlastního sourozence, nebo nevlastního rodiče, máte ho rádi stejně jako vlastního?

1 Nebyla, to její matka např. její rodiče ji umřeli.

2 Ne.

3 Ne.

4 ano.

Doplňte dobré nebo špatné vlastnosti k jednotlivým postavám

Maruška – hodná

Macecha – vyhrušuje

Holena – vyhodila ji z baráčku

Která z dcer byla nevlastní? Maruška

Proč poslaly Marušku do lesa? aby umřela

S kým se Maruška v lese setkala? měsícem

Jak se jmenoval měsíc, který zrovna vládl? leden

Vrátila se Maruška zpátky do chalupy? ano

Zkuste napsat na všechna písmena ve slově HOLENA, nějaké její vlastnosti.

H - hubená, hravá

O - originální

L - líná

E - energetická

N - nebezpečná

A - anglická

PAVLÍNA V.

Co znamená, že byla Maruška nevlastní dcera? Máte nevlastní sourozence? Znáte někoho, kdo má nevlastní sourozence? Mohou být i rodiče nevlastní? Pokud máte nevlastního sourozence, nebo nevlastního rodiče, máte ho rádi stejně jako vlastního?

ne, nebyla dcerou macechy, ne, ano, ano

Doplňte dobré nebo špatné vlastnosti k jednotlivým postavám

Maruška – poslouchala, hodná
Macecha – závidlivá
Holena – líná

Která z dcer byla nevlastní? Maruška

Proč poslaly Marušku do lesa? pro jahody, jablka a fialky

S kým se Maruška v lese setkala? s 12 měsíčky

Jak se jmenoval měsíc, který zrovna vládl? leden

Vrátila se Maruška zpátky do chalupy? ano

Zkuste napsat na všechna písmena ve slově HOLENA, nějaké její vlastnosti.

H - hrusná, hubená

O - ostří

L - lakomá

E - egoistická, elegantní

N - mudrá, mechárová

A - arogantní,

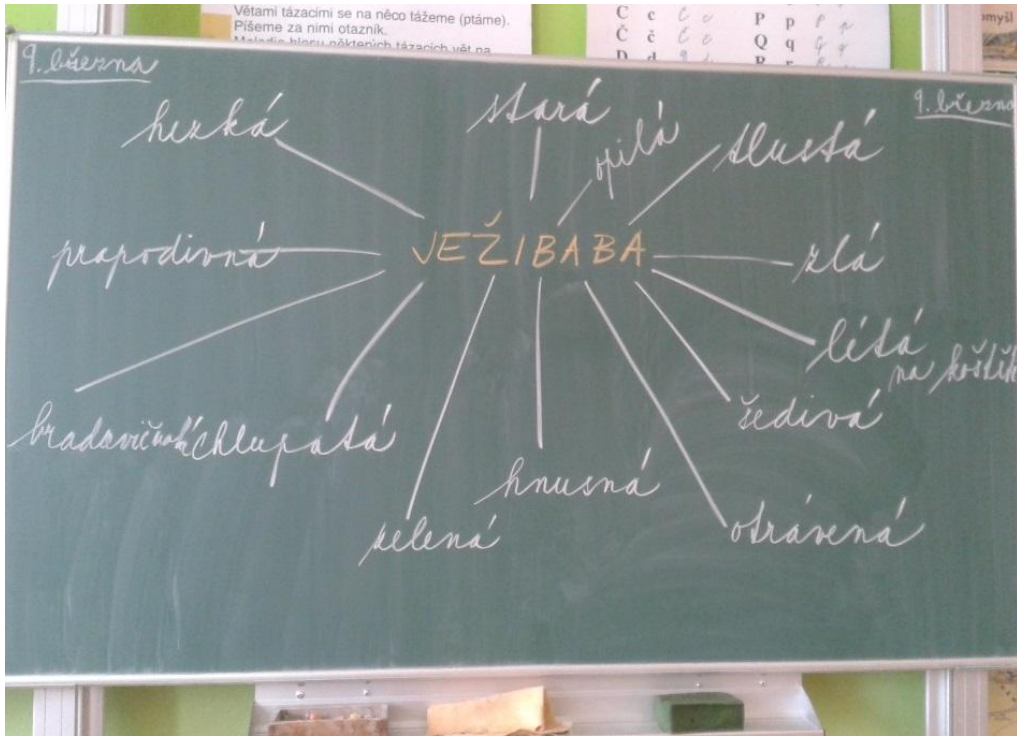
Příloha č. 3

Doplňující materiál k přípravě „Pět ježibab“

Pavel Šrut: Pět ježibab (Hlemýžď Čilišnek)

Pět ježibab
s jedním okem
letí, letí
nad potokem,
letí jako hejno ptáků,
pět ježibab na smetáku.
Pět ježibab s jedním uchem
jako hejno letí vzduchem,
letí, letí, v letu svačí
pět ježibab na tryskáči.
Pět ježibab s jedním nosem
volá na mě: „Kluku, pojd' sem!“
A když nejdu, tak se štětí
pět ježibab na koštěti.

Stabiliturné souhlásky a, l, m, n, r

J - jemná, jedinci, jedovatá,
jarmička, jiskří

E - egyptská, ekologická,
elektrická

Ž - žlutá, živa, žabi,
ženata

I - indická, idiotská, italská

B - barevná, bohatá, bláznivá,
barcelonská

A - atletická, anglická,
aroganiní

B - barevná

A - armádní, americká,
astronautská

Anotace

Jméno a příjmení:	Monika Hřebíčková
Katedra:	Katedra Českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Jana Kusá, Ph.D.
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Rozvoj čtenářské gramotnosti u žáků předškolního a školního věku spojený s obohacováním slovní zásoby
Název v angličtině:	The development of literacy skills for students of pre-school and school age associated connected with the enrichment of vocabulary
Anotace práce:	<p>Diplomová práce se zabývá problematikou čtení a s ní úzce spjatou čtenářskou gramotností. Práce je zaměřena na žáky mateřských a základních škol.</p> <p>Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část obsahuje čtyři kapitoly: Čtenářská gramotnost, Čtenářská gramotnost u žáků předškolního věku, Čtenářská gramotnost u žáků školního věku, Rozvoj slovní zásoby.</p> <p>Praktická část je zaměřena na obohacování slovní zásoby a porozumění textu. Žáci z mateřské i základní školy pracovali se stejným pohádkovým textem. Metody jsou uzpůsobeny věkovým zvláštnostem dětí. Tato část obsahuje přípravy na vyučovací hodiny pro žáky a následnou analýzu všech vyučovacích hodin.</p>
Klíčová slova:	Čtenářská gramotnost, rozvoj řeči a slovní zásoby, motivace dítěte, rodina a škola
Anotace v angličtině:	<p>The thesis deals with the issue of reading and its close-knit reading literacy. The work is focused on the pupils of nursery and primary schools.</p> <p>The thesis is divided into theoretical and practical parts. The theoretical part contains four chapters: Reading literacy,</p>

	<p>Reading Literacy for preschool students, Reading Literacy for pupils of school age, the development of vocabulary.</p> <p>The practical part is focused on the enrichment of vocabulary and understanding of the text. Pupils from nursery and primary schools have worked with the same fairy tale text. Methods are adapted to the specificities of the age of children. This section provides training on the lesson for the pupils and the subsequent analysis of all teaching lessons.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Reading literacy, the development of speech and vocabulary, the motivation of a child, family and school
Přílohy vázané v práci:	<ul style="list-style-type: none"> • Příloha č. 1 – Doplnující materiál k přípravě Jak pejsek s kočičí pekli dort • Příloha č. 2 - Doplnující materiál k přípravě O dvanácti měsíčkách • Příloha č. 3 - Doplnující materiál k přípravě Pět ježibab
Rozsah práce:	113
Jazyk práce:	Český